

**T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**1 MART 2003 TEZKERESİ'NİN TÜRKİYE- ABD İLİŞKİLERİNE
VE TÜRKİYE'NİN TERÖRLE MÜCADELESİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sercan TUNALI**

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Emel Gülden OKTAY**

ANKARA- 2010

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Sercan TUNALI'ya ait "1 Mart 2003 Tezkeresi'nin Türkiye- ABD İlişkilerine ve Türkiye'nin Terörle Mücadelesine Etkisi" adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Emel Gülden OKTAY
Tez Danışmanı

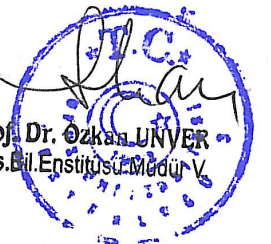
Bu çalışma jürimiz tarafından oybirliği ile Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ

Üye : Doç. Dr. Emel Gülden OKTAY

Üye : Yrd. Doç. Dr. Kürşad TURAN

Bu tez Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yayım kurallarına uygundur.

Prof. Dr. Özkan UNVER
Sos. Bil. Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

1 Mart Tezkeresi, Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadelesinde belki de terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalanması kadar önemlidir. Tezkere ile ilgili tartışmalar günümüzde hala yapılmakta ve daha uzun yıllar yapılacak gibi görünmektedir. Tezkereyi reddetmekle terörün bitirilme fırsatını kaçırdığımızı iddia edenler ile tezkereyi reddetmekle ABD'nin adeta işgalinden kurtulduğumuzu iddia edenler acaba ne kadar haklıdır? 1 Mart Tezkeresi'nin reddedilmesi Türkiye'nin güvenliğini nasıl etkilenmiştir? 1 Mart kararı sonrası Türkiye'nin Kuzey Irak'taki etkinliği azalmış mıdır? 1 Mart Tezkeresi'nin TBMM tarafından kabul edilmemesinin olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir? Bu ve buna benzer sorulara cevap bulmaya çalışmak bu tezin öncelikli hedefidir. 1 Mart Tezkeresi, Türkiye'nin sadece güvenliğini değil, Türk dış politikasını da derinden etkilemiştir. Türkiye- ABD ilişkileri belki de tarihte hiçbir zaman böylesine bir krize girmemiştir. Ancak her şeye rağmen bu ilişkilerin neden ve nasıl rayına oturduğu da bu çalışmamızda incelenmiştir.

"1 Mart 2003 Tezkeresi'nin Türkiye- ABD İlişkilerine ve Türkiye'nin Terörle Mücadelesine Etkisi" isimli tezin hazırlanmasında konu ile ilgili yapılmış akademik çalışmalar, yazılmış kitap, rapor ve makaleler incelenmiştir. Ayrıca köşe yazarı, araştırmacı, bilim adamı, emekli veya görevde bulunan askeri personelin konu hakkındaki yorumları incelenmiş, konu ile ilgili yazılmış diğer tezlerden de istifade edilmiştir. Ek'te sunulan İç İşleri Bakanlığı'nın 13 Mart 2008 tarihli PKK terör örgütünün 1984 ile 2007 yılları arasındaki eylem sayıları ile ilgili yazısı tezkerenin reddedilmesinin terörle mücadelede etkisini görmek açısından çok faydalı olmuştur.

"1 Mart 2003 Tezkeresi'nin Türkiye- ABD İlişkilerine ve Türkiye'nin Terörle Mücadelesine Etkisi" adlı tezin bu konuda araştırma yapan ve ilgilenen değerli okuyuculara faydalı olmasını diliyorum. Tezde belirttiğim

görüşler tamamen şahsıma ait olup, mensubu olmaktan gurur duyduğum Türk Silahlı Kuvvetleri'nin görüşünü yansıtmamaktadır.

Tez çalışmamda benden desteğini esirgemeyen ve beni doğru yönlendirerek ufkumu açan danışman hocam Sayın Doç.Dr. Emel Gülden OKTAY'a, değerli jüri üyeleri Sayın Prof.Dr. Oya AKGÖNENÇ ve Sayın Yrd.Doç.Dr. Kürşad TURAN'a, üniversitemizin saygıdeğer öğretim üyelerine ve idari personeline, sabır ve hoşgörüsüyle bana yardımcı olan sevgili eşim Hacer TUNALI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Sercan TUNALI
ANKARA, 2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DE PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ	3
1.1. PKK'nın Kuruluşu, Amacı ve Stratejisi	6
1.2. PKK'nın Yapısı	8
1.3. 1984- 1999 Yılları Arasında PKK'nın Faaliyetleri	9
1.4. Abdullah Öcalan'ın Yakalanması	14
1.5. PKK'nın Siyasallaşma Çabaları	18

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİRİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI'NIN PKK TERÖRÜNE ETKİSİ	21
2.1. Soğuk Savaş sonrası ABD'nin Ortadoğu Politikası	21
2.2. Irak'ın Kuveyt'i İşgali	23
2.3. Birinci Körfez Savaşı	25
2.4. Çekiç Güç'ün Kurulması ve Birinci Körfez Savaşı'nın PKK Terörüne Etkisi	26
2.5. ABD'nin Çifte Çevreleme Politikası	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1 MART TEZKERESİ'NİN TERÖRLE MÜCADELEDE TÜRKİYE'YE ETKİSİ	35
3.1. 11 Eylül Saldırıları ve ABD'nin Tepkisi	35
3.2. Irak'ın İşgali Öncesi ABD'nin Türkiye'den Talepleri ve Müzakereler	38
3.3. TBMM'nin 1 Mart Kararı	48
3.4. 1 Mart Kararı Sonrası Türkiye- ABD İlişkileri	49
3.5. Irak'ın İşgali ve Savaş Sonrası Irak'ın Durumu	51
3.6. Tezkere İle İlgili Görüşler	54
3.6.1. Tezkere Aleyhine Görüşler	54
3.6.2. Tezkere Lehine Görüşler	57
3.7. Tezkere Sonrası Türkiye'de Terörün Durumu	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ABD-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN NORMALLEŞMESİ VE PKK'NIN TASFİYESİ	71
4.1. ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'ye Bakışı	71
4.2. ABD-Türkiye İlişkilerinin Normalleşmesi ve ABD'nin Irak'tan Çekilme Takvimi	78
4.3. Türkiye'nin Değişen Kuzey Irak Politikası ve PKK'nın Tasfiyesi	81
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	87
KAYNAKÇA	92
EKLER	107

ÖZET

Birinci Körfez Savaşı ile Irak'ı yıpratın ve ağır ekonomik ambargolarla bu ülkeyi iyice zayıflatan ABD, 11 Eylül saldırılarından sonra bu ülkede kitle imha silahları olduğunu iddia ederek baskılarını arttırmıştır. Saddam Hüseyin rejimini devirip Irak'ı demokratikleştirmeye karar veren ABD, 2003 yılında bu ülkeyi işgal etmeden önce Türkiye üzerinden bir cephe açmak istemiştir. Bunun için Türkiye'den yeni üsler istemiş, Türk topraklarında yaklaşık 62.000 Amerikan askerinin konuşlanmasını talep etmiştir. Bunun karşılığında ABD, Türkiye'ye Kuzey Irak'ta aynı sayıda askerle tampon bölge oluşturmasına izin verebilecektir. Dolayısıyla Türkiye olası bir göçü burada karşılayabilecek, Irak'ın şekillenmesinde söz sahibi olabilecek, PKK/KONGRA-GEL terör örgütü mensuplarının Türkiye'ye sızması önlenecek ve örgütün baskı altına tutulması sağlanacaktır.

Irak krizi konusunda Hükümet tarafından 1 Mart 2003 tarihinde yapılan gizli oturumla TBMM'ne sunulan 1 Mart Tezkeresi, Meclis tarafından kabul edilmemiştir. 1 Mart Tezkeresi'nin reddedilmesi ile ABD tarafı tam bir hayal kırıklığına uğramıştır. Bu durum Türk-Amerikan ilişkilerinde büyük bir krize yol açmıştır. Kuzeyden kara gücünü Irak'a sokamayan ABD 20 Mart 2003'te Irak'a saldırmış, aynı yılın 1 Mayıs'ında ABD Başkanı George W. Bush, Irak Savaşı'nın bittiğini ilan etmiştir. Bundan sonra Türkiye yeni bir durumla karşı karşıya gelmiştir. Artık güneydeki komşusu Irak değil ABD olmuştur. Dolayısıyla ABD ile anlaşmadan Kuzey Irak'ta kampları bulunan PKK terör örgütüne müdahale etmek mümkün olmayacaktır.

1 Mart Tezkeresi'nin kabul edilmeyişi, Türkiye'yi PKK terörü ile mücadelede nasıl etkilenmiştir? Kimilerine göre Türkiye tezkereyi reddetmekle terörü bitirme fırsatını kaçırmış, Kuzey Irak'taki etkinliğini yitirmiştir. Kimilerine göre Türkiye, onurlu bir duruş sergilemiş ve ABD işgalinden kurtulmuştur. 1 Mart Tezkeresi'nin kabul edilmeyişi sonrası

Türkiye'de terörün önemli ölçüde arttığı görülmüştür. Bununla birlikte 1 Mart Tezkeresi'nin reddedilmesi uzun vadede Türkiye için daha olumlu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: 1 Mart Tezkeresi, ABD, Irak Savaşı, PKK.

ABSTRACT

Iraq has been weakened and damaged with First Gulf War and serious economic embargos by USA. After September 11 attack, USA had put more pressure on Iraq and claimed that there are mass destruction weapons. Also USA has decided to bring down the regime of Saddam Hussein and wanted to open new war zones through Turkey, before occupation of Iraq. In order to do this, USA asked from Turkey for new bases and deployment of about 62.000 American soldiers to Turkish lands. As a return of this request, USA offered Turkey to giving permission of build up buffer zone in Northern Iraq. Thus, Turkey would prevent potential immigration, gain authority on restructuring activities on Iraq, prevent PKK/ KONGRA GEL terrorist group's infiltration, and hold down of terrorist organization.

After Iraq crisis, Memorandum of March 1st has been presented to Turkish Grand National Assembly in a secret session and rejected by the Council. By the rejection of Memorandum of March 1st, USA side had complete disappointment. This situation caused such a big crisis for Turkish American relationships. USA, which could not get their land force from North, attacked to Iraq on March 20, 2003. President of US George W. Bush announced that, Iraq War was over same year on May 1st. After that Turkey has confront of new situation. Its neighbor on south became USA not Iraq anymore. Thus, without agreeing with USA, it will not be possible to intervene to PKK terrorist organization, which has camps in Northern Iraq.

How did the refusal Memorandum of March 1st affect Turkey for its struggle against PKK terrorism? According to some people, by refusing the memorandum Turkey missed the chance to end terrorism. According to other people, Turkey performed honorable attitude and got rid of USA occupation. Terrorism in Turkey after the refusal Memorandum of March 1st was found to

increase significantly. However, refusal Memorandum of March 1st for the long term Turkey has become more positive.

Key words: Memorandum of March 1st, USA, Iraq War, PKK.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 (PKK'nın 1984- 1999 Yılları Arasındaki Eylem Sayısı)	31
Tablo 2 (PKK'nın 1984- 1999 Yılları Arasında Sivil Vatandaşlarımıza Yönelik Gerçekleştirdiği Eylemler)	32
Tablo 3 (PKK'nın 1999- 2007 Yılları Arasındaki Eylem Sayısı)	65

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.r.	: Adı Geçen Rapor
ANAP	: Anavatan Partisi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CENTCOM	: Amerikan Merkez Komutanlığı
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı
DSP	: Demokratik Sol Parti
ETA	: Bask Ülkesi ve Özgürlük
G-8	: Gelişmiş Sekiz Ülkeler Grubu (ABD, Kanada, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Rusya Federasyonu)
G-20	: Küresel Sistem İçin Önemli Ülkelerden Oluşan 20'ler Grubu (Türkiye, ABD, Hindistan, Japonya, Brezilya, Rusya, Almanya, Arjantin, Fransa, Suudi Arabistan, Meksika, Güney Afrika, Birleşik Krallık, Güney Kore, İtalya, Çin, Kanada, Avustralya, Endonezya ve Avrupa Birliği Dönem Başkanı olan ülke)
IEA	: Uluslararası Enerji Ajansı
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IRA	: İrlanda Cumhuriyet Ordusu
KADEK	: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KCK	: Kürdistan Topluluklar Birliği
KONGRA- GEL	: Kürdistan Halk Kongresi
KDP	: Kürdistan Demokratik Partisi
KYB	: Kürdistan Yurtseverler Birliği

MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
SP	: Saadet Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye için bir dönüm noktası olan 1 Mart Tezkeresi'nin TBMM tarafından kabul edilmeyişi sonucunda oluşan durumun Türkiye'nin ABD ile ilişkilerine ve PKK terörü ile mücadelesine olan etkilerini tespit etmek ve bundan sonra terörle mücadelede alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır. Böylece PKK terörü ile mücadelede sadece Türkiye içindeki tedbirlerin yeterli olmadığı, uluslararası şartların ve bu şartlara uygun olarak dış politikada alınan ya da alınamayan kararların da bu mücadelede ne kadar önemli olduğu bir kez daha görülecektir.

Birinci bölümde 1984 yılından günümüze kadar ülkemizde terörist eylemlerde bulunan PKK'nın kuruluşu, amacı, stratejisi ve faaliyetleri incelenecektir. 1999 yılında terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve sonrasında örgütteki siyasallaşma çabaları anlatılacaktır.

ABD'nin Soğuk Savaş sonrası Ortadoğu politikası, Irak'ın Kuveyt'i işgali, Birinci Körfez Savaşı, ABD'nin Çifte Çevreleme politikası konuları çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde ABD'nin petrolü elde etmek ve kontrol altında tutabilmek amacıyla Ortadoğu'da kendi politikasına ters hareket eden Irak'a nasıl müdahalede bulunduğu anlatılacaktır. Ayrıca Türkiye'nin de ABD'nin bu politikasına nasıl cevap verdiği ve bu durumun PKK terörünü nasıl etkilediği görülecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde 11 Eylül Saldırıları sonrası ABD Başkanı Bush ve ekibinin geliştirdiği "Önleyici Müdahale" doktrini çerçevesinde Afganistan'a müdahalesi sonrası gerçekleşen Irak Savaşı anlatılacaktır. Özellikle ABD'nin Irak'a müdahalesi öncesi Türkiye'den talepleri ve TBMM'nin 1 Mart Tezkeresi'ni reddetmesi sonrası meydana gelen gelişmeler incelenecektir. Ayrıca bu bölümde siyasetçi, akademisyen, asker ve gazetecilerin tezkere hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşlerine de yer verilecektir. Bölümün sonunda 2003 yılındaki 1 Mart Tezkeresi'nin reddi

sonrası PKK terör örgütünün durumu anlatılacaktır.

Dördüncü bölümde ABD'nin Ortadoğu politikasında Türkiye'ye bakışı, Büyük Ortadoğu Projesi, 1 Mart Tezkeresi sonrasında kötüleşen ABD-Türkiye ilişkilerinin normalleşmesi, ABD'nin Irak'tan çekilmesi, Türkiye'nin değişen Kuzey Irak politikası ve PKK'nın tasfiyesi için yapılan çalışmalar incelenecektir.

Sonuç bölümünde, daha önceki bölümlerde verilen bilgiler yorumlanacak, 1 Mart Tezkeresi'nin reddedilmesinin olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsedilerek terörle mücadelede alınması gereken tedbirlerle ilgili genel bir değerlendirme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DE PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

Terör örgütleri, şiddet uygulayarak halkı bezdirmek ve devleti yıpratarak siyasal amaçlarına ulaşmaya çalışırlar. Kökeni Fransızca'dan gelen "terör" kelimesi yıldırma, cana kıyım ve malı yakıp yıkmaya, korkutma, tedhiş anlamına gelmektedir. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu birinci maddesinde terör şöyle tarif edilmiştir:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."¹ En kısa tanımı ile terör, örgütlü ve kuralsız şiddet hareketidir.²

Tarihin en eski terör grubu olarak milattan sonra birinci yüzyılda Romalılara karşı faaliyet gösteren Zealots kabul edilmektedir.³ Zealots'un eylemleri genellikle sembolik olmuş, bayram ve dini günlerde eylemler gerçekleştirilmiştir. Bu harekete katılanlar terörist kabul edilerek 2.000 kişi çarmıha gerilmiştir. Romalıların Zealots'a karşı başarı kazanmaları üzerine Sicari ortaya çıkmıştır. Musevi kökenli bu örgüt ilk kez intihar saldırılarında bulunmuştur. Örgüt adını Sica isimli kısa bir kılıçtan almıştır. 11. yüzyıldan sonra İran'da Haşhaşiler ortaya çıkmıştır. Hasan Sabbah'ın kurucusu olduğu

¹ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html>, Erişim Tarihi: 29.04.2009.

² Suat İLHAN, Terör Neden Türkiye, Alfa Yayınları, Eylül 2008, s.46.

³ Emin DEMİREL, Terör, IQ Yayınları, İstanbul, Nisan 2002, s.25.

Haşhaşiler militanlarını cesaretlendirmek için haşhaş kullandıklarından bu adı almıştır.⁴ Haşhaşiler Şiiliği benimsemişler ve gerçek İslam'ı bozmakla suçladıkları Müslüman liderlere suikast yaparak dini terörizmin ilk temsilcisi olmuşlardır. Profesyonel terör örgütünün ilkinin ise Afrika'da bir kabile olan Kabalalar olduğu kabul edilmektedir. Kabalalar, geçimlerini siyasal suikastlardan sağladıklarından, kabilenin her ferdi profesyonel birer katil olarak yetiştirilmiştir.

Hemen hemen bütün yazarlar modern terörizmin Fransız İhtilali sonrasında doğduğunu kabul etmişlerdir.⁵ Mart 1793- Temmuz 1794 dönemi tarihte hükümetin uygulamasından dolayı "terör rejimi" olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde Avrupa'nın birçok ülkesi ile savaş halindeki Fransa'da mecburi askerlik sistemi kabul edilmesinden dolayı çok sayıdaki şehirde mecburi askerliğe karşı ayaklanmalar çıkmıştır. Bundan dolayı hükümet sıkı tedbirler almış, İhtilal Mahkemeleri kurulmuş ve "Şüpheliler Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanun çerçevesinde, kendisinden en küçük ölçüde şüphe edilenler bile, İhtilal Mahkemelerine sevk edilerek en ağır cezalara ve çoğunlukla ölüm cezalarına mahkûm olmuştur. Bu dönemde devrin en kanlı katliamları yapılmış, her türlü kişi hak ve hürriyetleri rafa kaldırılmıştır. Bu "terör rejimi"nin liderleri Danton ve Robespierre'dir.⁶ Fakat her ikisi de "terör rejimi"nin kurbanı olmuştur. Danton ılımlı Jakobenlerin lideridir. Robespierre ise aşırı Jakobenlerdendir. Robespierre, 1794 Nisan'ında ılımlıları mahkemeye vermiş ve Danton'u idam ettirmiştir. Fakat kamuoyu bu defa Robespierre'nin diktatörlüğüne karşı çıkmış ve onun aleyhine dönmüştür. 1794 Temmuz'unda Robespierre de idam edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında terör dalgası 1960'larda başlamıştır. İrlanda'da İRA, İspanya'da ETA, ABD'de Kara Panterler, Japonya'da Birleşik

⁴ Emin DEMİREL, Terör..., s.26.

⁵ Ahmet ÇEŞME, PKK, Psikolojik Harekât ve Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, IQ Yayınları, İstanbul, Mart 2005, s.45.

⁶ Prof.Dr. Fahir ARMAOĞLU, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789- 1914), İstanbul, Alkim Yayınevi, 2006, s.50.

Kızıl Ordu, İtalya'da Kızıl Tugaylar gibi terör örgütleri türemiştir. Ülkemizde faaliyet gösteren sol örgütlerin kuruluşu ve gelişmesi bu döneme rastlamaktadır.⁷

Kendilerini özgürlük savaşçısı olarak tanımlayan teröristler, aslında halk nezdinde meşrulaşmak amacındadırlar. Propaganda terör örgütleri için vazgeçilmezdir. Amaçlarına ulaşmak için her yolu mubah sayarlar. Masum insanların ölmesi onlar için önemli değildir. Hatta bu durumu korkutma ve otorite aracı olarak kullanırlar. Terör örgütleri, uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, gasp, soygun, haraç toplama gibi yöntemleri kullanarak ayakta kalmaya çalışırlar. Genellikle terör örgütleri, faaliyet gösterdikleri ülkenin düşmanı olan devletleri tarafından dolaylı ya da doğrudan desteklenirler. Bu durum aslında terörle mücadelenin en önemli ve kritik noktasını oluşturmaktadır. Bazı devletler tarafından terörist ilan edilen örgütler başka devletler tarafından direnişçi veya bağımsızlık savaşçıları olarak görülebilmektedir. Hatta bazen devletler, güçlerini ve yetkilerini kötüye kullanarak bizzat terör uygularlar. Buna devlet terörü demek yanlış olmayacaktır.

PKK/ KONGRA-GEL terör örgütü, 1984 yılından başlayarak 2007 yılının sonuna kadar Türkiye'de 23.985 eylem gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sonucu 4.429 asker, 288 polis, 1.323 geçici köy korucusu, 117 öğretmen ve 27 imam şehit düşmüş, 4.413 vatandaşımız da hayatını kaybetmiştir (EK- 5).⁸ 2009 yılı itibarı ile çatışmalarda ölü ele geçirilen terörist sayısı 29.639'dur.⁹ Bunun yanında terör örgütünün ülkemize verdiği ekonomik zararı hesaplamak oldukça güçtür. Türkiye'de terörist eylemlerden vazgeçmeyen PKK/ KONGRA-GEL terör örgütü, bugün hala ülkemizin tehdit algılamasında ilk sıradaki yerini korumaktadır.

⁷ Ahmet ÇEŞME, a.g.e., s.46.

⁸ İç İşleri Bakanlığı'nın 13 Mart 2008 tarihli B.05.1.EGM.0.12.05.05/ 5764- 1614/ 51970 sayılı yazısı. (<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-1819c.pdf>, Erişim Tarihi: 04.05.2009).

⁹ Ümit ÖZDAĞ, Pusu ve Katliamların Kronolojisi, Ankara: Kripto Kitaplar, Ağustos 2009, s.16.

1.1. PKK'nın Kuruluşu, Amacı ve Stratejisi

Terör örgütü Partiya Karkeren Kürdistan (PKK), 27 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır ili Lice İlçesi Fis (Ziyaret) Köyü'nde kuruluş kongresini gerçekleştirerek kurulmuştur. Örgütün 1. Kongresi de sayılan bu kongrede Abdullah Öcalan, Kurucu Genel Başkan seçilmiştir.¹⁰ 30 Temmuz 1979 tarihinde dönemin Adalet Partisi Şanlıurfa milletvekili Mehmet Celal Bucak'a Hilvan ilçesine bağlı Kırbaşı köyünde yapılan silahlı saldırı ile örgütün kuruluşu ilan edilmiştir. Mehmet Celal Bucak, bu saldırıdan yaralı olarak kurtulmuştur. Aslında PKK'nın temelleri 1974 yılında Ankara Yüksek Öğrenim Derneği'nin (AYÖD) içerisinde faaliyet gösteren Abdullah Öcalan, Kesire Yıldırım (Öcalan), Haki Karaer, Cemil Bayık ve Kemal Pir tarafından Ankara'nın Tuzluçayır semtinde yaptıkları bir toplantı ile atılmıştır.¹¹ 1975 yılında Abdullah Öcalan, AYÖD Yönetim Kurulu'na seçilmiştir. Faaliyetlerde bulunmak amacıyla 1976 yılında Doğu Anadolu Bölgesi'ne gönderilmiştir. Bu gruba "Kürdistan Devrimcileri" denilmiştir.¹² Halk arasında "Apocular" olarak tanınmışlardır. Örgüt, propaganda ve taban oluşturma çalışmalarını yoğunlaştırdıktan sonra 27 Kasım 1978 tarihindeki 1. Kongresi'nde partileşme sürecine geçilmesine karar vermiştir.

PKK terör örgütünün kuruluş amacı; ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini de içine alacak şekilde Suriye, İran ve Irak toprakları üzerinde Kürdistan olarak adlandırdıkları bölgede Marsist-Leninist ilkeler doğrultusunda Bağımsız Birleşik Demokratik bir Kürdistan devleti kurmaktır.¹³ Ancak 1999 yılında Abdullah Öcalan yakalandıktan sonra örgüt söylemini değiştirerek bağımsızlıktan vazgeçmiş, Kürtlerin yaşadığı Türkiye, Irak, İran ve Suriye'deki devletlerin ana unsuru olduğunun yasalarla kabul edilmesi ve bu coğrafyanın Orta Doğu Birliği çatısı altında birleştirilmesini ana hedef

¹⁰ Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca Abdullah ÖCALAN Hakkında Hazırlanan 1999 / 78 No'lu İddianame'nin II.Bölüm'ü. (<http://www.belgenet.com/dava/dava03.html>, Erişim Tarihi: 29.04.2009)

¹¹ Ahmet ÇEŞME, a.g.e., s.142.

¹² Emin DEMİREL, Terör..., s.649.

¹³ Ahmet ÇEŞME, a.g.e., s.145.

olarak seçmiştir.¹⁴ Böylece Kürtler de bu yapının altında birleşmiş olacaklardır. Örgüt bundan sonra Marksizm ve Leninizm'den ziyade demokratik cumhuriyete vurgu yapmıştır.

PKK stratejisini, "Uzun Süreli Halk Savaşı" olarak açıklamıştır. Uzun süreli halk savaşı stratejisi üç aşamalıdır. Bunlar; stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik saldırı aşamalarıdır. Birinci aşama stratejik savunma aşamasıdır. Bu dönem içerisinde düşman olarak gördükleri birliklerin veya ordunun baskısından kurtulmak ve hayatta kalmak temel hususiyettir. Yine bu dönem içerisinde cephe faaliyetleri veya siyasi yapılanmanın alt yapısı hazırlanır ve bu alanda örgütlenmeye hız verilir. Stratejik savunma aşaması elde olanın korunması aşamasıdır.¹⁵

İkinci aşama stratejik denge aşamasıdır. Stratejik denge aşaması "geçiş dönemi" olarak adlandırılabilir. Bu dönemde artık karşıt güç ile olan maddi ve teknik güç dengelenmeye başlar. Bu dönemde hedef karşı tarafın insanlarını ve maddi gücünü yok etmeye yöneliktir, imha eylemleri artmaya ve öne geçmeye başlar. Bu eylemler daha büyük ve düzenli birliklerle yürütülür.¹⁶

Üçüncü ve son aşama stratejik saldırı aşamasıdır. Bu aşamada artık ordu düzenine geçilmiştir. Elde edilmiş kurtarılmış bölgelerde halkın desteği ile klasik savaş metoduna geçilmektedir. Bu aşama sonunda örgüt, kesin zafere ulaşarak hedeflerini gerçekleştirme amacındadır.

Terörist başının yakalanmasından sonra amacını değiştiren örgüt, stratejisini de değiştirmiştir. Örgüt, hedeflerine ulaşmak için sivil itaatsizlik eylemlerini ön plana çıkartmış, siyasal mücadeleye önem vermiştir. Bununla birlikte silahlı unsurlarını da koruyan örgüt, Meşru Savunma Stratejisi'ni

¹⁴ Emin DEMİREL, Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmalar, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Ağustos 2005, s.263.

¹⁵ Burhan SEMİZ, Çıkmaz Sokak PKK, Lalezar Kitapevi, Ankara, Nisan 2007, s.68-69.

¹⁶ Burhan SEMİZ a.g.e., s.71-72

benimsemiştir. Bu strateji ile PKK, silahlı mücadeleden vazgeçmemiştir. Stratejinin ismi meşru savunma da olsa terör örgütü, savunmadan ziyade güvenlik güçlerine yönelik saldırılar düzenlemeye devam etmiştir. Böylece örgüt, halk üzerinde bıkkınlık ve umutsuzluk yayarak taleplerini kabul ettirmeye çalışmaktadır.

1.2. PKK'nın Yapısı

PKK terör örgütü parti, cephe ve ordu şeklinde bir yapılanmayı benimsemiştir. Parti; ideolojik, politik öncüdür.¹⁷ Parti teşkilatı aşağıdan yukarıya şu kuruluşu takip etmektedir:¹⁸ Hücre, Köy Komitesi, Yerel Komite, Bölge Komitesi, Merkez Komite, Kongre. 2000 yılında yapılan 7. Kongre'de Merkez Komite yerine Parti Meclisi kavramının kullanılması kararı alınmıştır. Kongre partinin en yüksek organıdır. Kongre iki senede bir toplanır. Olağanüstü hallerde Merkez Komite üye tam sayısının yarıdan fazlasının isteği ile toplanabilir. Merkez Komitesinin asıl ve yedek üyeleri kongrenin tabii üyeleridirler. Mahalli teşkilatlar, Avrupa'daki komiteler ve silahlı direnme komiteleri Kongreye delege yollarlar. Kongrenin görev ve yetkileri şunlardır:¹⁹

- Parti ideolojisini ve stratejisini saptamak.
- Parti programı ve tüzüğünü hazırlamak ve değiştirmek.
- Partinin ismini değiştirmek.
- Merkez ve diğer komitelerin çalışma raporlarını dinlemek ve onları tartışmak.
- Partiyi lağvetmek.

Cephe; ERNK (Eniya Rızgariya Netawiya Kürdistan- Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi) 1985 yılında kurulmuştur. Cephe, örgüt yandaşlarının

¹⁷ Av. Zeki HACİBRAHİMOĞLU, Belgelerle Abdullah Öcalan Davası İmralı'dan Strasburg'a, Türk Yay. Kitapları, İstanbul, Mayıs 2004, s.16.

¹⁸ Nihat Ali ÖZCAN, PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, ASAM Yayınları, Ankara, 1999, s.400.

¹⁹ Nihat Ali ÖZCAN, a.g.e., s.407.

temsil edildiği ve yönetildiği siyasi organizasyondur.²⁰ Cephenin kurulma amacı silahlı güçlerin, Kürt kökenli vatandaşlarımızın desteğini kazanması, örgütlemesi ve azami şekilde bu durumdan faydalanmasıdır. PKK terör örgütü, halkın desteğini almadan amacına ulaşamayacağını farkındadır. Bundan dolayı PKK, en ücra köyden kentlere kadar cephe komiteleri şeklinde örgütlenmiştir. 2000 yılında yapılan 7. Kongre’de ERNK yerine DHB’nin (Demokratik Halk Birlikleri) oluşturulması kararı alınmıştır.²¹

Ordu; ilk aşamada HRK (Hezen Rızgariya Kürdistan- Kürdistan Kurtuluş Birliği) adında 1984 yılındaki Eruh ve Şemdinli baskınları ile kuruluşunu ilan etmiştir. İkinci aşamada 1986 yılında ARGK (Arteşe Rızgariya Gele Kürdistan- Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) adını almıştır.²² 1999 yılında Abdullah Öcalan’ın yakalanmasından sonra strateji değişikliğine giden PKK terör örgütü daha profesyonel ve mobilize hale gelmeyi amaçlamıştır. Artık nicelikten daha çok niteliğe önem verilmiştir. 2000 yılında sözde 7. Kongre kararları çerçevesinde ARGK tasfiye edilerek HPG (Hazen Parestina Gel- Halk Savunma Güçleri) kurulmuştur.²³ HPG’nin izlediği strateji, sözde Meşru Savunma Stratejisi olarak gösterilmektedir. Meşru Savunma Stratejisi, örgütün tekrar silahlı propaganda aşamasına geldiğini ve bu aşama sayesinde varlığını uzun vadede devam ettireceği anlamına da gelmektedir.²⁴

1.3. 1984- 1999 Yılları Arasında PKK’nın Faaliyetleri

1984 yılına gelmeden önce kuşkusuz PKK terör örgütü önemli bir hazırlık aşaması geçirmiştir. PKK terör örgütü, Türkiye’de eylemlere başlamadan önce sadece yurt içinde hazırlık yapmamış, yurt dışında da

²⁰ Av. Zeki HACİBRAHİMOĞLU, a.g.e., s.17.

²¹ Emin DEMİREL, Geçmişten Günümüze PKK, s.419.

²² Av. Zeki HACİBRAHİMOĞLU, a.g.e., s.17.

²³ Emin DEMİREL, Geçmişten Günümüze PKK, s.419.

²⁴ Burhan SEMİZ, a.g.e., s.109.

militanlarına silahlı eğitim verdirmek ve güvenli bölge oluşturmak gibi önemli faaliyetleri de yürütmüştür.

PKK Merkez Yürütme Komitesi üyesi Şahin Dönmez'in Mayıs 1979'da Elazığ'da yakalanması ile örgüt ve yöneticileri hakkında bilgi vermesi, Abdullah Öcalan'ın Haziran ayında Diyarbakır'dan Suriye'ye kaçmasına etkili olmuştur.²⁵ Suriye, Türkiye'nin İsrail ile istihbarat ve askeri işbirliği, su sorunu ve Hatay meselesinden dolayı Abdullah Öcalan'ı kendi topraklarında barındırmış ve PKK'ya destek vermiştir. Merkezi Suriye'de olmak üzere, Lübnan'da Suriye kontrolündeki bölgelerde çeşitli kamplarda PKK militanlarına eğitim verilmiştir.²⁶ 20- 25 Ağustos 1982 tarihlerinde PKK, 2. Kongre'sini Suriye'de yapmış, bölgenin Türkiye'ye yakın olması ve arazi yapısının uygun olması sebebiyle Kuzey Irak'a yerleşme kararı almıştır.²⁷ KDP'nin kontrolündeki bu bölgede PKK'nın yerleşebilmesi için Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad, Mesut Barzani'ye baskı yaparak terör örgütünün Kuzey Irak'a girmesine izin verilmesini sağlamıştır. 1980- 1988 yılları arasındaki İran- Irak Savaşı ve I. Körfez Savaşı, bölgedeki otorite boşluğunun en büyük sebebi olmuş, PKK terör örgütü bu durumdan azami şekilde faydalanmıştır. Terör örgütü, Kuzey Irak'ta birçok kamp kurmuş ve bu kamplarda örgüt mensuplarına siyasi ve askeri eğitimler vermiştir. 1983 yılından itibaren PKK'lı teröristler Kuzey Irak ve Suriye'den Türkiye'ye eylem yapmak üzere sızmaya başlamışlardır.²⁸

1984- 1999 yılları arasında PKK terör örgütünün durumunu üç farklı döneme ayrılabilir. Bunlar;²⁹

²⁵ Fikret BİLA, Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler Hangi PKK, Ümit Yayıncılık, Ankara, Ekim 2004, s.28.

²⁶Niyazi EKİCİ, Türkiye-Suriye İlişkilerinde Su Sorunu ve Su-Terör Bağlantısı, ISREF (International Strategic Research Forum) Perspektif, Cilt:2 Sayı:1, Ocak 2008, s.15- 16.

²⁷ Ümit ÖZDAĞ, Türk Ordusu'nun Kuzey Irak Operasyonları, İstanbul: Pegasus Yayınları, Ocak 2008, s.45.

²⁸ Ahmet Cem ERSEVER, Kürtler PKK ve Abdullah Öcalan, İstanbul, Milenyum Yayınları, 2009, s.107.

²⁹ Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, PKK Terör Örgütü ile Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler, Ankara, 26.09.2008, s.9.

— 1984-1989 yılları arasında Doğu ve Güneydoğu'daki vatandaşlarımıza karşı yoğun terör dönemi;

15 Ağustos 1984 yılında Eruh ve Şemdinli baskınları ile HRK'nin kuruluşunu ilan eden PKK terör örgütü, güvenlik güçlerinin karşı tedbirler alması sonucu gerilemiş ve militanlarını Suriye ve Kuzey Irak'a çekmek zorunda kalmıştır. Suriye, Lübnan ve Kuzey Irak'taki kamplarda yoğun hazırlıklar yapan PKK, Şubat 1986'dan itibaren yeniden yurt içine giriş yapmaya başlamıştır. Bu girişler sonrasında ERNK'nin başında bulunan Mahsum Korkmaz 26 Şubat 1986'da Gabar Dağı'nda güvenlik güçlerince girdiği çatışmada öldürülmüştür. Mahsum Korkmaz'ın öldürülmesi örgütte büyük moral bozukluğuna neden olmuştur.³⁰ Ancak PKK terör örgütü, köy baskınları ile kadın ve çocuk dahil insanlarımızı katlederek silahlı propaganda faaliyetlerine devam etmiştir. Böylece bölge insanı üzerinde korku, baskı ve yılgınlık oluşturarak devlet otoritesinin önemli ölçüde zafiyete uğradığını ispatlamaya çalışmıştır. 1984- 1989 yılları arasındaki dönemde PKK terör örgütü, sivil vatandaşlarımıza yönelik 60 eylem gerçekleştirmiş, yüzlerce insanımız bu saldırılarda hayatını kaybetmiştir.³¹ Örgüt, bu ilk dönemde nispeten başarılı olmuştur.

— 1989-1995 yılları arasında devlet güçlerini hedef alma, halk ve uluslararası kamuoyu nezdinde meşrulaşma çabaları (gerilla aşamasına geçme çabaları) dönemi;

1989-1995 yılları arasındaki dönem, Türkiye'nin en çok kayıp verdiği dönem olmuştur. Bu dönemde PKK terör örgütü, 267 katliamla sivil vatandaşlarımıza yönelik saldırılarını önemli ölçüde arttırdığı görülmüştür.³² 1991 yılındaki I. Körfez Savaşı da Türkiye'yi terörle mücadelede olumsuz etkilenmiştir. Kuzey Irak'taki otorite boşluğundan faydalanan PKK terör

³⁰ Fikret BİLA, Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler ..., s.41.

³¹ Ümit ÖZDAĞ, Pusu ve Katliamların....., s.381.

³² Ümit ÖZDAĞ, Pusu ve Katliamların....., s.381.

örgütünün Türkiye'ye yönelik saldırılarında önemli bir artış olmuştur. Hatta örgüt, 1992 Şırnak baskını ile şehri ele geçirmeyi denemiş fakat başarısız olmuştur. Şırnak baskınıyla örgütün bu dönemde stratejik denge aşamasına geçmek istediği anlaşılmaktadır. Ancak güvenlik güçlerinin başarılı operasyonları karşısında örgütün büyük kayıplar vermesi bunu engellemiştir. Bu başarının en önemli etkenlerinden birisi Türk Silahlı Kuvvetleri'nin "alan hâkimiyeti" konseptidir. Her birlik operasyon bölgesinde kalıcı olmuş, bir birlikten kaçan terörist grup, diğer askeri birliğe yakalanmıştır. Artık asker 24 saat alanı kontrol edebilmiş hem gündüz hem gece operasyon yapabilmektedir.³³ Ayrıca TSK'nin sınır ötesi hava ve kara operasyonları da PKK terör örgütüne büyük darbeler vurmuştur. TSK'nin modernizasyon çalışmalarına hız vermesi ve iyi yetişmiş komando birlikleri sayesinde terörle mücadelede önemli bir yol alınmıştır. Sonuç olarak PKK terör örgütü 1989-1995 yılları arasındaki dönemde amaçladığı, bir gerilla örgütünün sahip olması gereken halka, toprağa ve yeterli kısmi meşruiyete ulaşamamıştır. Bu başarısız dönem PKK terör örgütünün tekrar yoğun terör stratejisini benimsemesine neden olmuştur.³⁴

— 1995-1999 yılları arasında Doğu ve Güneydoğu bölgeleri dışında da, özellikle büyük kentlerde yoğun terör eylemleri uygulama çabaları dönemi;

1995-1999 yılları arasında terör örgütünün hedefi daha çok büyük şehirler olmuştur. Asıl amaç Kürt kökenli ve Türk kökenli vatandaşlarımız arasında kutuplaşmayı sağlamak, Türk milliyetçiliğini radikalleştirerek Kürtleri ötekileştirmek olmuştur. PKK, Kuzey Irak'ta Ocak 1995'teki V. Kongre'de aldığı kararlara ilave olarak 01-15 Mayıs 1996 tarihleri arasında Suriye'deki

³³ Fikret BİLA, Komutanlar Cephesi, Detay Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2007, s.48.

³⁴ İhsan BAL, Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplolar Teorileri, USAK Yayınları, Ankara, Kasım 2006, s.181.

bir kampta yaptığı IV. Konferans'ta aldığı kararlar bunun en açık göstergesi olmuştur. Bu kararlar şunlardır:³⁵

- Kızıl ve kurtarılmış üs alanlarının oluşturulması,
- Gerillanın yaygınlaştırılması,
- İl, ilçe, kasaba gibi yerleşim birimlerine baskınlar düzenlenmesi,
- Kuzey Irak'ın kuzey şehirlerinden başlanarak iktidar organlarının oluşturulması,
- İntihar eylemlerinin geliştirilmesi,
- Her eyalette intihar timleri gönderebilecek şekilde hazırlık ve alt yapı çalışmalarının yapılması.

PKK terör örgütü bu dönemde bazı intihar eylemleri gerçekleştirmişse de güvenlik güçlerinin başarılı çalışmaları ve büyük kentlerde yaşayan Kürt kökenli vatandaşlarımızın örgütün beklediği desteği vermemiş olması, birçok eylemin başlamadan önlenmesini sağlamıştır.

Terör örgütü 1996 yılından itibaren kuzey ve batıya açılım faaliyetleri çerçevesinde Karadeniz Bölgesi'nde cılız da olsa "Pontusçuluk, Lazcılık, Gürcücülük" propagandası yapmış, bir yandan da Aleviliğin yaygınlık arz ettiği İç Anadolu Bölgesi'ni mezhep çatışmalarının alanı haline getirmek istemiştir. 1996 yılında Karadeniz Bölgesi'nde keşif faaliyetleri yürüten örgüt, 1997'de üslenme ve eylem aşamasına gelebilmiştir. Ayrıca Akdeniz Bölgesi'ne de açılım çalışmalarını hızlandıran örgüt mensupları, üslandıkları Nurhak dağlarından ve Toroslar üzerinden daha batıya açılmanın planlarını yapmışlardır. Terör örgütü bölge halkına yönelik propaganda faaliyetlerinde Kürtçü bir örgüt olarak değil, Türkiye halklarının kurtuluşuna yönelik gerilla faaliyeti olduğu söylemlerini kullanmıştır.³⁶ Ancak PKK terör örgütü, bölge halkı tarafından beklediği desteği görememiştir.

³⁵ Av. Zeki HACİİBRAHİMOĞLU, a.g.e., s.83.

³⁶ Av. Zeki HACİİBRAHİMOĞLU, a.g.e., s.95-96.

Bu dönemde Abdullah Öcalan ile ihtilafa düşen örgütün üst düzey yöneticilerinden ve birçok eylemin sorumlusu Şemdin Sakık, KDP'ye sığınmıştır. Mesut Barzani, Türkiye ile anlaşmış ve bunun sonucunda 13 Nisan 1998 tarihinde Türk Özel Kuvvetleri'nin bir operasyonu ile Şemdin Sakık ülkemize getirilmiştir.³⁷ PKK terör örgütü açısından başarısız sayılan bu dönem 1999 yılında terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalanması ile sona ermiştir.

1.4. Abdullah Öcalan'ın Yakalanması

PKK terör örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasını tetikleyen olay aslında 16 Eylül 1998 günü dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atilla Ateş'in bazı denetlemelerde bulunduktan sonra Suriye sınırındaki Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde yaptığı tarihi konuşmadır. Suriye'ye karşı yüksek ses tonuyla ve çok sert bir üslupla yapılan bu konuşmanın önemli bir bölümü şöyledir:

“Türkiye olarak komşularımızla iyi ilişkiler içinde olmayı arzu ediyoruz. İyi ilişkiler kurmaya çalışıyoruz. Bütün bu iyi niyetimize ve gayretimize rağmen, bazı komşularımız, özellikle ismini açıkça söylüyorum, Suriye gibi komşular bu iyi niyet ve gayretimizi yanlış tefsir ediyorlar. Apo denilen eşkiyayı destekleyerek, Türkiye'yi terör belasına bulaştırdılar. Türkiye iyi ilişkiler konusunda gerekli çabayı gösterdi. Ancak sabrımız tükenmek üzeredir. Her türlü fesatlıktan Suriye çıkmaktadır. Türkiye 65 milyonluk bir ülkedir. Kendi çıkarlarını koruyacak, bu fesatlıklara karşılık verecek güçtedir. Türkiye beklediği karşılığı alamazsa Türk milleti olarak her türlü tedbiri almaya hak kazanacaktır. Bunu size söylemek istiyorum.”³⁸ Kameralar ve basın mensuplarının karşısında yapılan bu konuşma Türkiye ve Suriye kamuoyunda şok etkisi yapmıştır. Çünkü Orgeneral Ateş, Suriye'nin barışçı bir adım atmaması durumunda açıkça Türkiye'nin savaş ilan edebileceğini

³⁷ Ümit ÖZDAĞ, Türk Ordusu'nun..., s.217.

³⁸ Fikret BİLA, Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler, s.73.

belirtmiştir. Türk Ordusu'nun Suriye sınırına birlikler kaydırması da Suriye'deki panik havasının artmasına neden olmuştur.

Tabii bu konuşmanın dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Başbakan Mesut Yılmaz ve Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu'dan habersiz yapılmış olması mümkün gözükmemektedir. Çünkü bu konuşma, devletin en üst siyasi ve askeri karar alıcıları tarafından destek görmüştür. Türkiye, Suriye'ye baskılarını iyice yoğunlaştırmış, devlet bir bütün olarak bu konuya sahip çıkmıştır.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel 1 Ekim 1998 günü TBMM'nin 20. dönem yasama yılı açılış konuşmasında şöyle demiştir:

*“Suriye, Türkiye'ye karşı açık bir husumet politikası izlemektedir, PKK terör örgütüne aktif destek sağlamayı sürdürmektedir. Tüm uyarılarımıza ve barışçı açılımlarımıza rağmen hasmane tutumundan vazgeçmeyen Suriye'ye karşı mukabelede bulunma hakkımızı saklı tuttuğumuzu, sabrımızın taşmak üzere olduğunu bir kere daha dünyaya ilan ediyorum.”*³⁹

6 Ekim 1998'de Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek Türkiye'ye gelmiş, Suriye ile Türkiye arasında arabuluculuk yapmak istemiş, ancak Ankara'nın katı tutumuyla karşılaşmıştır. Ankara'dan olumlu bir izlenimle ayrılmayan Mübarek, buradan Şam'a geçmiş ve Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ı Türkiye'nin kararlılığı konusunda uarmıştır.

Başbakan Mesut Yılmaz'ın 7 Ekim 1998 tarihindeki Meclis Genel Kurulu'nda Suriye ile ilgili son sözleri şöyledir:⁴⁰

³⁹ Süleyman DEMİREL, Süleyman Demirel'in TBMM'deki Konuşması, Ankara, 01.10.1998. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil4/bas/b001m.htm>, Erişim Tarihi: 14.12.2009.)

⁴⁰ Mesut YILMAZ, Mesut Yılmaz'ın TBMM'deki Konuşması, Ankara, 07.10.1998. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil4/bas/b003m.htm>, Erişim Tarihi: 14.12.2009.)

“Sayın milletvekilleri, bu konu, Bakanlar Kurulumuzun bugün yapılan olağan toplantısında tüm detaylarıyla ve bütün boyutlarıyla ele alınmış ve Bakanlar Kurulumuz, biraz önce sonuçlanan bu toplantıdan sonra, kamuoyuna aşağıdaki hususların açıklanmasını kararlaştırmıştır.

1- Silahlı Kuvvetlerimizin ve diğer güvenlik güçlerimizin kahramanca çabaları sonucunda, bölücü terör, ulusal sınırlarımız içinde, çok geniş ölçüde etkisiz hale getirilmiş ve bu nedenle çaresizliğe düşen bölücü örgüt, dış desteğe muhtaç hale gelmiştir.

2- Ülkemizin toprak bütünlüğünün ve vatandaşlarımızın can güvenliklerinin korunması için bölücü örgütün kökünün kazınması, Hükümetimizin, milletimize karşı en önde gelen sorumluluğudur. Bakanlar Kurulumuz, bu hedefe ulaşılmasının önündeki en önemli engelin komşumuz Suriye tarafından bölücü örgüte yıllardan beri sürdürülen ve giderek artan destek olduğunu değerlendirmiştir.

3- Bakanlar Kurulumuz, Suriye'nin bu konudaki inkârcı tutumunu sürdürmesi ve bölücü örgüte destek ve yardım sağlamaya devam etmesi halinde, gerekli her türlü caydırıcı tedbirin alınmasını, bu konuda uluslararası kuruluşların, üçüncü ülkelerin bilgilendirilme çalışmalarının hızlandırılmasını ve gelişmeler hakkında Yüce Meclise düzenli olarak bilgi verilmesini kararlaştırmıştır.”

9 Ekim 1998 Cuma günü Türkiye'nin savaş tehdidi üzerine Devlet Başkanı Hafız Esad'ın emriyle Suriye'den sınır dışı edilen PKK terör örgütünün kurucusu ve lideri Abdullah Öcalan, Yunanlıların himayesinde uzunca bir süre ülke ülke dolaşarak, kendisini kabul edecek güvenli bir yer aramıştır. Önce Rusya'ya gitmiş, burada kabul görmeyince İtalya'ya geçmek zorunda kalmıştır. 18 Kasım 1998 tarihinde Avrupa Parlamentosu, İtalya dahil hiçbir Avrupa ülkesinde Öcalan'a siyasi sığınma hakkı verilmemesi kararını açıklamıştır. 30 Kasım'da Türkiye, 900 sayfalık bir dosya ile İtalya'dan Abdullah Öcalan'ın iadesini talep etmiştir.⁴¹ ABD yönetimi de Türkiye'yi desteklemiş, terörist başının nerede olursa olsun Türkiye'ye iade

⁴¹ Emin DEMİREL, Geçmişten Günümüze PKK..., s.213.

edilmesini istemiştir. İtalyan Hükümeti, iç ve dış baskılara daha fazla dayanamayarak Abdullah Öcalan'ı sınır dışı etmek zorunda kalmıştır. 16 Ocak 1999 günü İtalyan Hükümeti'nin isteği ile Öcalan, Rusya'ya getirilmiştir. Rus Hükümeti'nin baskısı sonucu, 29 Ocak'ta Rusya'dan Atina'ya geçmiştir. Yunanistan yetkilileriyle görüşükten sonra 31 Ocak-1 Şubat tarihlerinde önce uçakla Belarus-Minsk Havaalanına gelmiş, aynı gün Atina'ya geri dönmüştür. Yine aynı gün Korfu Adası'na götürülüp getirilmiştir.⁴² Yunanlılar, Öcalan'ı Kenya'ya kaçırmak zorunda kalmış ancak burada da terörist başının izini kaybettirememişlerdir. Kenya'nın başkenti Nairobi'de 14 gün kalabilen Öcalan, Kenyalı görevliler tarafından kaldığı sefarethaneden çıkarılmış ve 15 Şubat 1999'da Jomo Kenyatta Havalimanı'nda bekleyen 9 kişilik Türk operasyon timine teslim edilmiştir.⁴³ 16 Şubat saat 03.00'ten itibaren Türkiye'ye getirilen Abdullah Öcalan ile ilgili ilk açıklamayı Başbakan Bülent Ecevit yapmıştır.⁴⁴

“Dünyanın neresinde olsa, devletimizin onu ele geçireceğini söylemiştik. Bu devlet sözü yerine getirildi. Şehit analarına verilen söz yerine getirildi. Bütün dünyadan dışlanan Abdullah Öcalan, sonunda kendini Türkiye'nin kucağında buldu. Yaptıklarının ve yaptırdıklarının hesabını, bağımsız Türk adaletine verecektir.

Bölücü terörle Türkiye'de bir yere varılamayacağını, devletimizle baş edilemeyeceğini artık herkes anlamalıdır.

Bu sabah özellikle Apo'nun tuzağına, onun adamlarının tuzağına, onlara destek verenlerin tuzağına düşmüş olan gençlere seslenmek istiyorum. Dağlarda, mağaralarda hem kendilerini ateşe atan hem de analara, babalara ve tüm milletimize derin acılar çektiren gençlere çağrıda bulunmak istiyorum:

⁴² Av. Zeki HACİİBRAHİMOĞLU, a.g.e., s.95-96.

⁴³ Hulusi TURGUT, 130 Günlük Kovalamaca, İstanbul: Doğan Kitap, Mart 2009, s.114.

⁴⁴ Bülent ECEVİT, Hürriyet, 17.02.1999. (<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/02/17/97048.asp>, Erişim Tarihi: 14.12.2009.)

“Sizler, yıllardan beri cinayetlere alet edilirken, dağlarda, mağaralarda süründürülürken, lider sandığınız kimse, elini sıcak sudan soğuk suya sokmadan, lüks konaklarda refah içinde yaşıyordu. Kimi işbirlikçileri de bazı Avrupa ülkelerinde refah içinde yaşıyorlardı.

Onların tuzağına düşen gençlere sesleniyorum: Artık, çıkmaz yolun sonuna geldiniz. Kendinizi, devletin adaletine teslim edin. O zaman kuşkusuz milletimiz de sizin Meclis gündemindeki Pişmanlık Yasası'ndan yararlandırılmanızı sağlayacaktır. Gelin, artık analarınıza, babalarınıza kavuşun, hasretleri dindirsin. Gücünüzü, masum insanların canına kıymak için değil, devletle el ele halkımızı kalkındırmak için kullanın. Sizleri harcayanlara, sizleri ateşe atanlara, sizleri intihar eylemlerine, açlık grevlerine kışkırtmaya kalkışanlara artık yeter deyin.”

Abdullah Öcalan'ın yakalanması Türkiye'de coşku ve heyecanla karşılanmış, halkın terör belasından kurtulacağına olan ümidi daha da artmıştır.

1.5. PKK'nın Siyasallaşma Çabaları

Öcalan'ın yakalanması PKK'yı ağır bir örgütsel ve politik kriz içine sokmuştur. Terörist başı, örgüt içinde asla ikinci bir adamın belirmesine izin vermemiştir. Öcalan, yargılama sürecinde uysal bir tavır sergilemiş, “Bağımsız Kürdistan” ve “federasyon” fikrinden vazgeçtiğini, amacının “Kürtlerin kültürel hakları ve kurucu ulus” olarak kabul edilmesi ile sınırlandığını, Türkiye ulusu kavramının sorunu çözeceğini ileri sürmüştür.⁴⁵

Öcalan'ın yargılama sürecinde PKK, neredeyse eylemsizlik dönemine girmiş, militanlarının çoğunu Kuzey Irak'a çekmiş ve liderinin ortaya koyduğu tavrı takip etmiştir. Yapılan yargılama sonucunda 29 Haziran 1999 tarihinde Öcalan, kurduğu silahlı terör örgütü PKK'yı, aldığı kararlar ve verdiği emir ve

⁴⁵ Ümit ÖZDAĞ, Türk Ordusu'nun Kuzey Irak..., s.258.

talimatlarla sevk ve idare ederek, devletin hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmağa matuf eylemleri gerçekleştirdiği sabit görülmüş, eylemine uyan Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesine göre ölüm cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.⁴⁶ Verilen bu kararın uygulanması, 57. Hükümeti oluşturan parti liderlerinin yaptığı 12 Ocak 2000 tarihli toplantı sonunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının verilmesinin sonrasına ertelendiği belirtilmiştir. Ancak 3 Ağustos 2002'de TBMM, AB'ne uyum yasaları çerçevesinde idam cezasını kaldırmıştır. TBMM, bu kararı 419 milletvekilinin katıldığı oturumda 162'ye karşı 256 oyla almıştır. MHP ile AKP'nin karşı çıkmasına rağmen Anavatan Partisi (ANAP), Doğru Yol Partisi (DYP), Saadet Partisi (SP) ve Yeni Türkiye Partisi'nin (YTP) kabul oyları ile idam kaldırılmış ve Kürtçe dahil ana dilde öğrenim ve yayın olanağı getirilmiştir.⁴⁷ Ayrıca Türkiye, 15 Ocak 2003 tarihinde, idam cezasının kaldırılmasını öngören Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6 numaralı protokolünü resmen imzalamıştır. Böylece Öcalan, ölüm cezasından kurtulmuş, cezası ağırlaştırılmış müebbet hapsine çevrilmiştir.

PKK terör örgütü, 4-10 Nisan 2002 yılında Kuzey Irak'ta gerçekleştirdiği 8. Kongre'de kendisini feshedip yerine KADEK'i kurmuştur. KADEK'in 1. Kongresi ilan edilen bu toplantıda Öcalan'ın savunmasında geliştirdiği yeni strateji kararlara dönüştürülmüştür.⁴⁸ Yani KADEK bundan sonra silahlı mücadeleden vazgeçmiş, siyasal platformda mücadele edeceğini ilan etmiştir. KADEK, Abdullah Öcalan'ın affedilmesi, olağanüstü hal uygulamasının kaldırılması, köy koruculuğunun tasfiye edilmesi, göçertilen halkın yerlerine dönmesi, Kürt kimliğinin tanınması ve ana dilde eğitim hakkının tanınmasını öncelikli hedefleri arasında olduğunu bu Kongre'de belirtmiştir.

⁴⁶ Av. Zeki HACİİBRAHİMOĞLU, a.g.e., s.367.

⁴⁷ Fikret BİLA, Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler, s.119.

⁴⁸ Fikret BİLA, Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler, s.111.

Silahlı mücadeleyi kaybeden PKK, siyasi mücadele kararı alırken yeni bir örgüte gereksinim duymuştur. 11 Eylül 2001'de New York'ta İkiz Kulelere yolcu uçaklarıyla yapılan ve binlerce insanın ölümüyle sonuçlanan terör saldırısı, terörle mücadele konusunda ABD ve Avrupa'nın daha hassas davranmasına neden olmuştur. Bu arada Türkiye, PKK'nın Avrupa Birliği'nin terör örgütleri listesine alınması için yoğun girişimler başlatmıştır. Avrupa'daki desteği yitirmemek için PKK terör örgütü de isim değişikliğine gitmek zorunda kalmıştır. Nitekim PKK, KADEK adını aldıktan kısa bir süre sonra 2 Mayıs 2002'de Avrupa Birliği Daimi Temsilciler Komitesi, PKK'yı terör örgütleri listesine almış, ancak KADEK'i bu listenin dışına bırakmıştır.⁴⁹ Böylece PKK, isim değişikliğiyle Avrupa'daki faaliyetlerine devam edebilmiştir. Ayrıca PKK, KADEK adını aldıktan sonra Öcalan'ın direktifleri doğrultusunda siyasal zeminde mücadele edeceğini izlenimini vermiş ve bu taktiksel değişiklikle Öcalan'ı idamdan kurtararak amacına ulaşmıştır. Bu durum PKK üzerindeki baskıyı azaltmış ve oluşabilecek büyük çaptaki çözümlerin de önüne geçmiştir.

⁴⁹ Fikret BİLA, Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler, s.115.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİRİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI'NIN PKK TERÖRÜNE ETKİSİ

2.1. Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Ortadoğu Politikası

1973'te OPEC ülkeleri, Mısır ve Suriye'nin İsrail yenilgisi sonrası Batı dünyasını İsrail'e destek verdiği için petrol fiyatını aşırı arttırarak cezalandırmak istemişlerdir. Batı dünyası ve özellikle ABD bu ambargodan dolayı krize girmişler ve büyük ekonomik zarara uğramışlardır. Gerek petrolde ve gerekse gazda, çok yüksek miktarlarda ithalata gereksinim duyan ABD, özellikle 1973 petrol krizinin ardından, bu kaynakları ne pahasına olursa olsun ele geçirmek, taşıma yollarını ve mümkün olduğunca ticaretini kontrol altında tutabilmek hedeflerine yönelik dış politika ve askeri strateji konseptleri geliştirmiştir.⁵⁰ 1973 Petrol Krizi'nin ardından ortaya konulan "Carter Doktrini" ile bu stratejinin temel adımları atılmıştır. Carter Doktrini "Bir dış gücün Körfez'i kontrole kalkışması, ABD'nin yaşamsal çıkarlarına saldırıdır ve askeri güç dahil her yolla engellenecektir" şeklindedir. Doktrin yayımlanmasının ardından, Basra Körfezi'ndeki olası bir "krize" anında müdahale edecek "Acil Müdahale Gücü" oluşturulmuştur. Carter ile atılan ilk adımı, Reagan döneminde ABD'de yeni merkezi bir komutanlığın kurulması (CENTCOM) ve bu komutanlığın Basra Körfezi'nden Doğu Afrika'ya, oradan da Afganistan'a kadar sorumlu tutulması adımı izlemiştir.⁵¹ Soğuk savaş sonrasında da ABD'nin Ortadoğu'daki petrol kaynaklarını kontrol etme politikasında herhangi bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

İsrail Dışişleri'nde eski bir görevli olan Oded Yinon'un, 1982 yılında Dünya Siyonist Örgütü'ne bağlı Enformasyon Dairesi'nin İbranice yayın organı Kivunim'de yazdığı rapor "1980'lerde İsrail İçin Strateji" başlığını

⁵⁰ Necdet PAMİR, ABD Politikalarının Kısacasında Irak ve Türkiye'nin Enerji Denklemleri, Cumhuriyet Enerji, Sayı:2, Şubat 2008, s.12.

⁵¹ Necdet PAMİR, a.g.m., s.12.

taşımaktadır.⁵² Bu raporda İsrail'in bekası için düşman sayılan Arap devletlerinin nasıl parçalanması gerektiği yazmaktadır. Amaç Arap ülkeleri içinde Arap ya da Müslüman olmayan azınlıklarla ilişki kurarak bu unsurları mevcut iktidara karşı isyan etmesini sağlamaktır. Böylece İsrail üzerindeki baskı iyice azalacaktır. Aslında bu raporda yazılanlar İsrail Devleti'nin temel stratejisini de yansıtmaktadır. Bu strateji ABD'nin Ortadoğu stratejisine ters düşmemektedir. Zaten Yahudi lobisinin ABD yönetimi üzerindeki etkisini de unutmamak gerekir. Amerikan Yahudileri genel nüfusa nispeten daha zengindirler ve daha iyi eğitilmiştirler. Ayrıca muhteşem bir bağış gelenekleri vardır. Siyasi partilere cömert bağışlarda bulunurlar ve siyasete yüksek düzeyli katılım gösterirler. İsrail'in Hıristiyan Siyonistlerden aldığı destekle birlikte ele alındığında İsrail lobisinin ciddi bir tabana sahip olduğu görülmektedir.⁵³ Ayrıca Yahudi gruplarının önemli bir özelliği çok iyi yetişmiş profesyonel kadrolara, belli sorunlarla ilgilenmek için kurulmuş uzmanlaşmış çalışma ekiplerine ve çok iyi bir iç iletişim sistemine sahip olmalarıdır. Hem yerel düzeyde hem ülke çapında farklı teşkilatların mevcudiyeti İsrail yanlısı lobinin önemli dış politika sorunları karşısında nasıl hızlı ve koordineli bir tarzda mobilize olabildiğini açıklamaktadır.⁵⁴

Parçalanmış, zayıf ülkelere dönüşen bir Ortadoğu, ABD'nin petrol kaynaklarını denetim altına tutma politikasına paralellik göstermektedir. Nitekim George W. Bush döneminde ABD'nin ortaya attığı Ortadoğu'nun yeniden şekillenmesine yönelik olan Büyük Ortadoğu Projesi de bu politikayı desteklemektedir. Asıl amaç, ABD'ye muhalif devletlerin olmadığı bir Ortadoğu'dur. Soğuk savaş sonrası dönemde ABD'nin Ortadoğu'daki politikası şu temellere dayanmaktadır:⁵⁵

⁵² Cevat EROĞLU, İsrail'in Beka Stratejisi ve Kürtler, İstanbul: Sayfa Yayınları, Aralık 2003., s.64.

⁵³ John J. MEARSHEIMER, Stephen, M. WALT, İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası, Çev. Hasan Kösebalaban, Küre Yayınları, İstanbul, Şubat 2009, s.169.

⁵⁴ John J. MEARSHEIMER, Stephen, M. WALT, a.g.e., s.169-170.

⁵⁵ Baskın ORAN, Türk Dış Politikası Cilt II:1980-2001, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, s.254.

- Petrol kaynakları üzerinde denetim ve bunun dünya pazarlarına kesintisiz ulaştırılması,
- İsrail'in varlığının sürdürülmesi,
- Radikal İslam'ın etkisinin azaltılması,
- İran ve Irak'ın çevrelenmesi ve bölge ülkelerinin kitle imha silahlarına sahip olmamaları.

2.2. Irak'ın Kuveyt'i İşgali

Irak'ın Kuveyt üzerinde öteden beri egemenlik iddiası vardır. Osmanlı döneminde Kuveyt'in Basra vilayetine bağlı olması ve oradan idare olması Irak'ın tezini kuvvetlendirmektedir. Bundan dolayı yaşanan bazı olaylarda Irak yönetiminin Kuveyt'e ilişkin tavırlarının eskilere uzandığını göstermektedir. Mesela İngiltere, 1960 yılında Kuveyt'e bağımsızlık verdiğinde Irak buna itiraz etmiş ve 1961'de işgal girişiminde bulunmuştur.⁵⁶ Ancak İngiltere buna izin vermemiştir. Arap ülkelerinin Kuveyt'i tanıması ve Kuveyt'in 1963'te Birleşmiş Milletler'e üye olması, Irak'a da bu ülkenin bağımsızlığını kabul etmekten başka seçenek bırakmamıştır.

Irak, 1972'de Varba ve Bubiyan adalarını Kuveyt'ten kiralamak istemiştir. Böylece Umm Kasr limanının giriş ve çıkışını denetim altına alacak ve bu adaların sahip olduğu petrole sahip olacaktır. Ancak Kuveyt yönetimi bunu kabul etmeyince de Irak, sınırı işgal etmiştir. Suudi Arabistan bu işgale tepki olarak Irak sınırına asker yığmaya başlamıştır. Arap Birliği de olaya müdahale ederek Irak'a ekonomik ambargo uygulamıştır. Bunun üzerine Irak sınır bölgesinden geri çekilmek zorunda kalmıştır. Fakat Umm Kasr'ın güney kıyı şeridinde bulunan askerlerini, limanın İran saldırısından korunması gerektiğini ileri sürerek geri çekmemiştir. 1975'te İran ile Irak arasında

⁵⁶, Mehmet HASGÜLER, Bülent ULUDAĞ, Kriz Üçgeninde Türkiye, İstanbul, Anka Yayınları, Şubat 2004, s.101.

imzalanan Cezayir Antlaşması bu gerekçeyi ortadan kaldırıncaya, Irak, 1977'de burayı da boşaltmıştır.⁵⁷

1980 yılında Irak'ın İran'a saldırması ile meydana gelen savaş sırasında Irak, yine Kuveyt'ten Umm Kasr'ın savunulması için Varba ve Bubiyan adalarını kiralamak istemiştir. Kuveyt yönetimi bunu kabul etmemiş, ancak Irak'a önemli miktarda siyasi ve ekonomik yardımda bulunmuştur.⁵⁸ Sekiz yıl süren İran- Irak Savaşı 8 Ağustos 1988 yılında ateşkesle sona ermiş, Irak kendini toparlamak için yeni parasal kaynaklara ihtiyaç duymuştur. Çünkü Irak, bu savaşta 70 milyar dolar borçlanmış ve 1981- 1990 yılları arasında petrol fiyatlarının düşmesiyle ülke ekonomisi 89 milyar dolar zarar etmiştir.⁵⁹ Ayrıca savaş sırasında silah alımının artması ülke ekonomisini iyice yıpratmıştır. Irak, İran'la sadece kendisi için değil diğer Körfez ülkeleri için de savaştığını iddia ederek büyük çoğunluğunu Suudi Arabistan ve Kuveyt'ten almış olduğu 30 milyar dolarlık borcun silinmesini istemiş ayrıca yeni ekonomik yardımların yapılmasını da talep etmiştir. Ancak Irak'ın istekleri bu ülkeler tarafından olumlu karşılanmamıştır.

Irak ayrıca Kuveyt ile sınır anlaşmazlığı olduğu Rumeyla bölgesinde Kuveyt'in İran- Irak Savaşı'nı fırsat bilerek 1980 yılından beri petrol çıkardığını, bu suretle Irak'ı 2.4 milyar dolar zarara soktuğunu iddia etmiştir. Buna ilaveten Irak, Kuveyt'in fazla petrol üreterek petrol fiyatlarının düşmesini sağladığını, gelirinin çoğunu petrolden sağlayan Irak'ı daha çok mali sıkıntılar içine soktuğunu ileri sürmüştür.⁶⁰

Saddam Hüseyin'in amacı açıkça Kuveyt'i işgal etmektir. Böylece Irak, dünya petrol rezervinin yaklaşık % 24'üne sahip olacaktır.⁶¹ Ancak bu işgal karşısında tek çekindiği güç ABD'dir. 25 Temmuz 1990'da Saddam Hüseyin,

⁵⁷ Kadir SAĞLAM, Körfez Savaşı İle Değişen Güç Dengeleri, İstanbul: Elit Kitaplar, Mayıs 1999, s.129.

⁵⁸ Kadir SAĞLAM, a.g.e., s.130.

⁵⁹ Kadir SAĞLAM, a.g.e., s.142.

⁶⁰ Kadir SAĞLAM, a.g.e., s.147.

⁶¹ Mehmet HASGÜLER, Bülent ULUDAĞ, a.g.e., s.101.

ABD'nin Irak Büyükelçisi April Glaspie ile yaptığı görüşmeden sonra ABD'nin Irak- Kuveyt anlaşmazlığı konusunda tarafsız kalacağına inanmıştır.⁶² Irak'ın Kuveyt sınırına askeri birliklerini yığmasına ABD'nin herhangi bir tepki vermemesi Saddam Hüseyin'in bu inancını pekiştirmiştir. 31 Temmuz'da Irak ve Kuveyt heyetleri Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde bir araya gelmişler ancak herhangi bir anlaşma sağlayamamışlardır. Bunun üzerine Irak, 2 Ağustos'ta Kuveyt'e saldırmış ve 7 saat içinde başkent Kuveyt'i ele geçirmiştir. Ancak Irak'ın Kuveyt'i işgal ettiğinde ele geçirdiği bazı belgeler ABD- Kuveyt gizli anlaşmasını ortaya çıkarmıştır. Örneğin 22 Kasım 1989 tarihli bir belgede CIA ile Kuveyt gizli servisinin ortak çalıştığı, Irak'ın istekleri karşısında Kuveyt'in nasıl davranması gerektiği, Irak'ın Kuveyt'e saldırması durumunda ABD'nin Kuveyt'in güvenliğini sağlayacağını taahhüt ettiği ortaya çıkmıştır.⁶³ Söz konusu belgeleri 24 Ekim 1990 tarihinde Irak Başbakan Yardımcısı ve Dış İşleri Bakanı Tarık Aziz bir mektupla BM Genel Sekreterliği'ne göndererek, bunların Güvenlik Konseyi'nin resmi belgeleri olarak dolaşıma konmasını arz etmiştir.

2.3. Birinci Körfez Savaşı

2 Ağustos 1990 tarihinde Irak'ın Kuveyt'i işgalinden sonra ABD öncülüğündeki BM Güvenlik Konseyi, işgalin sona ermesi için Irak'ı kınayan ve ambargo uygulanmasını isteyen birçok karar almıştır. Sovyetler Birliği'nin de bu konuda destek olması kararların önemini arttırmıştır. 29 Kasım'da BM Güvenlik Konseyi'nin 678 sayılı kararında 15 Ocak 1991 tarihine kadar Irak'ın, Kuveyt topraklarından çekilmemesi halinde savaş dahil her türlü önlemlerin alınacağı bildirilmiştir.⁶⁴ Irak bu uyarıları da dikkate almayınca 17 Ocak 1991'de ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri Irak ve Kuveyt'teki

⁶² Kadir SAĞLAM, a.g.e., s.148-149.

Ayrıca Bakınız: Maxime LEFEBVRE, Amerikan Dış Politikası, Çev.İsmail Yerguz, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s.53.

⁶³ Kadir SAĞLAM, a.g.e. s.151.

⁶⁴ Ertan EFEGİL, Körfez Krizi ve Türk Dış Politikası Karar Verme Modeli, İstanbul, Gündoğan Yayınları, Ekim 2002, s.73.

kritik tesislere yoğun bir hava saldırısı başlatmıştır.⁶⁵ 22 Şubat'a kadar devam eden yoğun bombardımandan sonra kara harekâtı başlamış, teknolojik ve silah yönünden çok daha üstün olan müttefik güçler karşısında Irak Ordusu yenilgiye uğratılmıştır. Bu harekâta Çöl Fırtınası adı verilmiştir. 27 Şubat 1991'de Kuveyt'in kurtarıldığı ve kara harekâtının sona erdiği ilan edilmiştir.⁶⁶ BM Güvenlik Konseyi'nin 21 Mart 1991 tarihinde aldığı 686 sayılı karar doğrultusunda Irak, Kuveyt üzerindeki emellerinden vazgeçmek ve ateşkesi kabul etmek zorunda kalmıştır. Savaş sonunda önemli oranda askeri gücünü kaybeden Irak'ta Saddam Hüseyin'in iktidarı hala devam etmiştir.

2.4. Çekiç Güç'ün Kurulması ve Birinci Körfez Savaşı'nın PKK Terörüne Etkisi

Türkiye, geleneksel olarak Ortadoğu'da "Araplar arası sorunlara karışmama" politikasını sürdürmüştür. Ancak Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrası ABD'nin öncülüğünde BM Güvenlik Konseyi'nde alınan kararlar Türkiye'nin tarafsız olmasını zorlaştırmıştır. Çünkü Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'a ambargo uygulanmasını isteyen kararlara tarafsız kalması demek, bir nevi Irak'a destek anlamına gelmektedir. Irak'la ekonomik ve ticari ilişkileri yüksek olmasına rağmen Türkiye, ABD ve Batı dünyasını karşısına almak istememiştir. Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin 6 Ağustos'ta aldığı 661 sayılı karara uyarak 7 Ağustos 1990 tarihinde Yumurtalık'a giden petrol boru hattını kapatmıştır.⁶⁷ Türkiye sadece ambargoyu en katı şekilde uygulamakla kalmamış aynı zamanda İncirlik Üssü'nün de savaş sırasında ABD tarafından kullanılmasına izin vermiştir.

⁶⁵ Hulki CEVİZOĞLU, Amerika'nın Körfez Savaşı, Ankara, Ceviz Kabuğu Yayınları, Mart 2003, s.102

⁶⁶ Baskın ORAN, Kalkık Horoz Çekiç Güç ve Kürt Devleti, Ankara: Bilgi Yayınevi, Temmuz 1998, s.48.

⁶⁷ Faruk SÖNMEZOĞLU, Türk Dış Politikası, İstanbul: Der Yayınları, 2006, s.542.

Türk dış politikasının en önemli aktörü kuşkusuz dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dır. Özal, devlet geleneğinde alışılmışın aksine bir cumhurbaşkanı olarak önemli kararların alınmasında çok aktif davranmıştır. Örneğin çok önemli iki karar olan "Türkiye- Irak petrol boru hatlarının kapatılması kararı" ve "İncirlik Üssü'nün ABD askerlerince kullanılması kararı" Özal'ın istediği şekilde alınmıştır.⁶⁸ Başbakan Yıldırım Akbulut ve Dışişleri Bakanı'nı Ali Bozer'in bu kararların alınmasında neredeyse etkileri olmamıştır. Özal, Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay ile yaptığı görüşmelerde ordunun sınır ötesi harekât için hazır olmasını istemiş, Musul ve Kerkük'ün Misakı Milli sınırları içinde kaldığını vurgulamış, bu sorunun akademik ve bürokratik değil, pratik ve dinamik bir şekilde ele alınması gerektiğini ileri sürmüştür.⁶⁹ Özal'ın bu ve buna benzer tutumlarına tepki olarak Türkiye'nin yanı başında güvenlik ve dış politikayı doğrudan etkileyen gelişmeler olurken, Dışişleri Bakanı Ali Bozer (11 Ekim 1990), Milli Savunma Bakanı Safa Giray (18 Ekim 1990) ve Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay (3 Aralık 1990) gibi kritik konumdaki yetkililer istifa etmişlerdir.

Özal'ın I. Körfez Savaşı sürecinde izlediği politika beklentilerini karşılayamamıştır. I. Körfez Savaşı sonunda Türkiye'nin ABD ve Körfez ülkelerinden elde ettiği ekonomik yardımlar, uğradığı zararları karşılayamamıştır. Türkiye'nin ambargodan doğan zararlarının 1991 yılı sonu itibarıyla 7- 10 milyar dolar olduğu hesaplanmıştır.⁷⁰ Buna karşılık hibe dahil yardımların 4.9 milyar dolar olduğundan, Türkiye'nin büyük zararı ortaya çıkmaktadır. Tabii ki buna, 1992 yılından sonra devam eden zararları da eklendiğinde Türkiye'nin kayıpları daha da büyümektedir. Sadece petrol boru hatlarının kapalı tutulmasının günlük zararının 2 milyon dolar olduğu bilinmektedir. Diğer kayıplar da dahil edildiğinde, Türkiye'nin toplam zararının 1995 yılı itibarıyla 20 milyar doları aştığı tahmin edilmektedir.

⁶⁸ Ramazan, GÖZEN, Amerikan Kışkıncında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası, Ankara, Liberte Yayınları, 2000, s.246- 247.

⁶⁹ Baskın ORAN, Türk Dış Politikası ..., s.256- 257.

⁷⁰ Ramazan, GÖZEN, a.g.e., s.300.

Türkiye'nin savaş sonunda en önemli kazanımı Irak'ın askeri gücünün zayıflamış olmasıdır. Çünkü Irak su sorununda diğer Arap ülkelerini de kendi etrafında toplayarak Türkiye'yi sıkıştırmak istemiştir. Burada en temel yaklaşım farkı Fırat ve Dicle ırmakları Suriye ve Irak için "Uluslararası Su", Türkiye için ise "Sınır Aşan Su" (Transboundary rivers) dur. Suriye ve Irak'ın Fırat ve Dicle'yi uluslararası su olarak nitelendirmeleri her şeyden önce paylaşma amacına dayanıyor. Çünkü "uluslararası" nitelemesi genellikle paylaşılabilirliği ortaya koymaktadır. Oysa "sınır aşan" sularda suyun çıktığı ülke ile aktığı ülke arasında eşit egemenlik söz konusu olamaz.⁷¹ Bununla birlikte Türkiye her zaman Irak'ın toprak bütünlüğüne önem vermiş, Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgesinde oluşabilecek otorite boşluğundan endişe etmiştir.

Irak, ateşkesi kabul ettikten sonra iki önemli ayaklanma ile karşı karşıya kalmıştır. Güneyde Şiiler, kuzeyde de Kürtler isyan etmiştir. Güneyde bulunan Irak'ın savaşmamış zinde kuvvetleri Şii isyanını kanlı bir şekilde bastırdıktan sonra kuzeye yönelmişlerdir. Kürt gruplar, ABD'den yardım talebinde bulunmuşlarsa da olumlu bir cevap alamamışlardır. ABD, aslında iyice zayıf düşen Irak'ın, çoğunluğu oluşturan Şii nüfusundan dolayı, İran'ın etki alanı içerisinde girmesinden çekinmiştir. ABD'den yardım gelmeyince, Saddam Hüseyin'in Ağustos 1988'deki gibi kimyasal silah kullanması olasılığından paniğe kapılan 1.500.000 kadar Kürt ve bir miktar kadar diğer Kuzey Irak halkları (Türkmen, Asuri vb.) onlarca kilometrelik perişan kabileler halinde kuzeye doğru kaçmaya başlamışlardır.⁷² Nisan 1991'in ilk iki haftasında Türk sınırına yaklaşık 500 bin insan yığılmıştır. Türkiye, maddi ve siyasi sebeplerden dolayı sınırı açmak istememiştir. Özal, mültecilere daha kolay yardım sağlanabilmesi için sığındıkları dağlık bölgeden sınırın Irak tarafındaki düzlüğe indirilmeleri ve burada bir tampon bölge oluşturulması önerisini ABD Başkanı Bush'a iletmış ve bu önerisi kabul görmüştür.

⁷¹ Eray ACAR, Avrupa Birliği'nin GAP ve Su Sorununa Yaklaşımı Çerçevesinde Fırat ve Dicle Nehirlerinin Yönetimi Üzerine Tartışmalar, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 2006(4), s.76.

⁷² Baskın ORAN, Kalkık Horoz Çekiç Güç, s.53

ABD, 10 Nisan 1991'de Kuzey Irak'a 36. paralelin kuzeyinde uçuş yasağı getirmiştir.⁷³ Daha sonra Şiileri korumak için 32. paralelin güneyine de uçuş yasağı getirilmiştir. Operation Provide Comfort (Huzur Harekâtı) adı verilen operasyon, ABD, İngiliz ve Fransız askeri kuvvetlerinin Zaho civarında "güvenli bölge"(safe haven) oluşturma yolundaki çalışmalarıyla başlamıştır.⁷⁴ Bu ülkelerin 1.862 kişiden oluşan kara gücü Silopi'de, 77 uçak ve helikopterden oluşan hava gücü de İncirlik'te konuşlanmıştır.⁷⁵ Bu operasyon sayesinde Türkiye'ye ekonomik ve siyasi açıdan büyük yük oluşturan mülteciler Kuzey Irak'a dönmeye başlamıştır. Bu ilk operasyon 16 Temmuz 1991'de sona ermiş ve bundan sonra II. Huzur Operasyonu ya da kamuoyunda Çekiç Güç olarak bilinen birliğin görev aldığı ikinci aşama başlamıştır.

I. Huzur Operasyon'un başarısından sonra İngiltere ve Fransa, Irak'ın tekrar Kuzey Irak'taki Kürtlere saldıracağından endişe duymuştur. ABD'ye bölgeye çok uluslu bir güç konuşlanmasını önermişlerdir. ABD, Türkiye'ye bu öneriyi iletmiş, Ankara da olumlu cevap vermiştir. Türkiye, Çekiç Güç'e katılmış, İncirlik ve Batman'daki NATO tesislerinin kullanılmasına izin vermiştir. Eylül 1991'de Çekiç Güç'ün kara birlikleri Türkiye'nin isteği ile geri çekilmiş, bu güç sadece hava kuvvetlerinden meydana gelmiştir. Hükümetin tezkeresi ile 25 Aralık 1996 tarihli oturumda kabul edilen kararla Çekiç Güç, Keşif Güç'e dönüşmüş, Huzur Operasyonu'nun adı Kuzeyden Keşif Harekâtı olarak değişmiştir. Kara unsurlarının olmadığı Keşif Güç'te 52 helikopter ve uçak, 1.324 personel görev yapmıştır.⁷⁶ ABD, İngiltere ve Türkiye'nin unsurlarından oluşan Keşif Güç'te Fransa yer almamıştır. Bu gücün görevi sadece Irak'ta uçuşa yasak bölgeleri denetlemektir. Altı ayda bir TBMM tarafından uzatılan Keşif Güç'ün görevi Mart 2003'te Irak Savaşı'nın başlaması ile sona ermiştir.⁷⁷

⁷³ Baskın ORAN, Kalkık Horoz Çekiç Güç, s.61.

⁷⁴ Baskın ORAN, Türk Dış Politikası ..., s.261.

⁷⁵ Baskın ORAN, Kalkık Horoz Çekiç Güç, s.61.

⁷⁶ Baskın ORAN, Kalkık Horoz Çekiç Güç, s.257.

⁷⁷ Tayyar ARI, Irak, İran, ABD ve Petrol, Alfa Yayınları, İstanbul, Ocak 2007, s.461.

Türkiye, Irak'ın bölünüp bir Kürt devletinin kurulmasını, Batılı ve bölge ülkelerinin PKK terör örgütüne destek vermelerini önlemek için çok yönlü diplomasinin yanında, Çekiç Güç'ü kendi ülkesinde tutarak batılı ülkeleri kendi amaçlarına uygun olarak ikna etmeyi hedeflemiştir.⁷⁸ Türk Silahlı Kuvvetleri'nin I. Körfez Savaşı sonrası PKK'ya karşı yapmış olduğu sınır ötesi operasyonlar, Çekiç Güç sayesinde ABD tarafından ciddi bir eleştiriye maruz kalmamıştır. Ancak Çekiç Güç'ün, Kuzey Irak'taki Kürtleri Irak Merkezi Yönetimi'nden izole ettiğini, sivil toplum kuruluşlarının da çalışmaları sayesinde devlet oluşumunda onlara önemli katkılar sağladığını ve PKK terör örgütüne yardım ettiğini iddia eden görüşler de vardır.⁷⁹ Eski Amerikan Büyükelçisi Şükrü Elekdağ, Çekiç Güç'ün Kürt devletinin çekirdeğinin oluşmasına katkıda bulunduğunu, bu gücün Türkiye'de tutulmasının ulusal çıkarlara aykırı olduğunu, bu nedenle Türkiye'den gönderilmesinin ve Irak ile ilişkilerin tekrar geliştirilmesinin Türkiye'nin çıkarlarına hizmet edeceğini ileri sürmüştür. Uğur Mumcu da bu görüşe katılmış ve PKK'nın güçlenmesinin temel nedeninin Çekiç Güç olduğunu ileri sürmüştür.⁸⁰ Çekiç Güç'ün görev süresinin her altı ayda bir uzatılması Meclis'teki çoğunluğu bulunan Hükümet tarafından sağlanmıştır. Dönemin muhalefet partileri bu gücün görev süresinin uzatılmasına doğurduğu sakıncalardan dolayı itiraz etmişlerdir. Ancak aynı muhalefet partileri iktidara geldiklerinde Çekiç Güç'ün görev süresini uzatmışlardır. Bu durum Anavatan Partisi ve Sosyal demokrat Halkçı Partisi'nin tutumunda açıkça görülmüştür.⁸¹

I. Körfez Savaşı ve Çekiç Güç'ün kurulması Türkiye'yi PKK terörü ile mücadelesinde nasıl etkilemiştir? Tablo 1'de PKK'nın kurulduğu 1984 yılından Abdullah Öcalan'ın yakalandığı 1999 yılına kadar terör örgütünün yıllık eylem sayıları görülmektedir. Tablo 1'de yıl yıl verilen eylem sayıları I. Körfez Savaşı'nın PKK terörüne etkisini görmemiz açısından önemlidir.

⁷⁸ Ramazan GÖZEN, a.g.e., s.368.

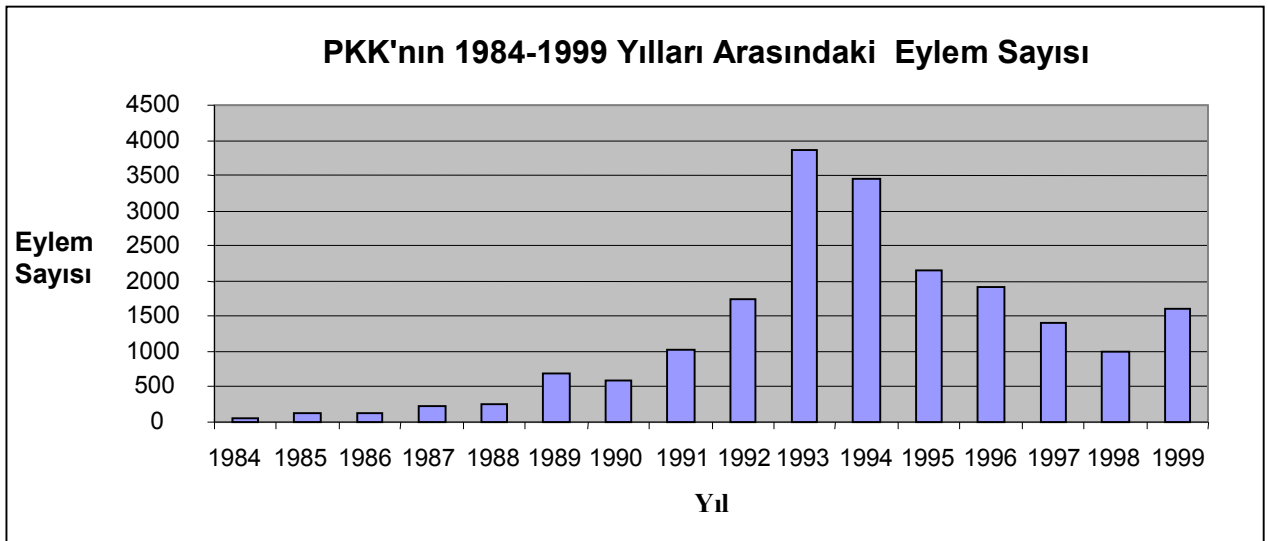
⁷⁹ Baskın ORAN, Türk Dış Politikası ..., s.264.

⁸⁰ Ramazan GÖZEN, a.g.e., s.363-364.

⁸¹ Ramazan GÖZEN, a.g.e., s.345.

Tablo 1 (PKK'nın 1984-1999 Yılları Arasındaki Eylem Sayısı)⁸²

YIL	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
EYLEM SAYISI	45	127	129	232	243	678	585	1019	1741	3870	3450	2144	1930	1408	1007	1623

Grafik 1

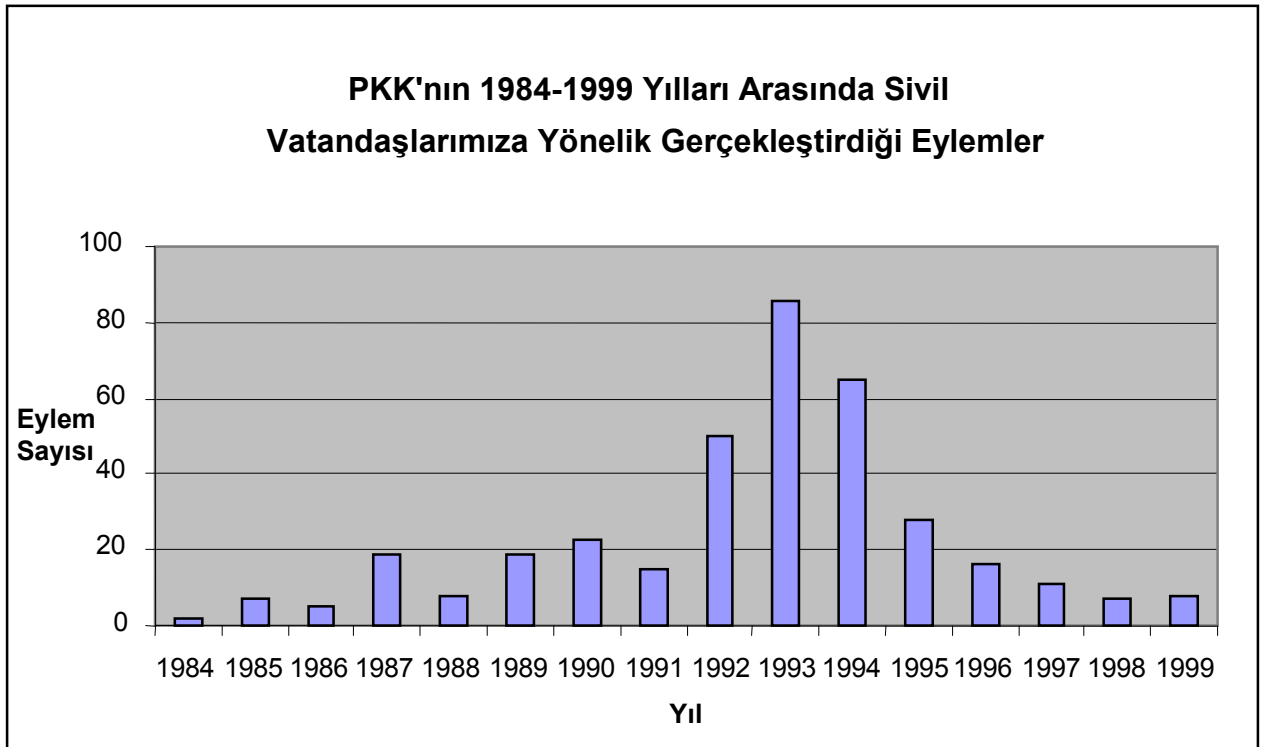
Tablo 1'de ve Grafik 1'de de görüleceği gibi Şubat 1991 başlayan I. Körfez Savaşı ve onu izleyen I. Huzur Operasyonu'ndan sonra Irak'ın kuzeyinde meydana gelen otorite boşluğundan faydalanan PKK terör örgütü daha rahat hareket etme imkânı bulmuş ve eylemlerini önemli ölçüde arttırabilmiştir. Kuzey Irak'a sınır ötesi operasyonlar düzenlemekten başka çaresi kalmayan Türkiye, PKK terör örgütüne verilen ağır zayıflar sonucu 1993 yılında en üst seviyeye çıkan terör eylemlerinin azalmasını sağlayabilmiştir. Tablo 2'de PKK terör örgütünün sivil vatandaşlarımıza yönelik 1984- 1999 yılları arasındaki eylem sayıları görülmektedir.

⁸² İç İşleri Bakanlığı'nın 13 Mart 2008 tarihli B.05.1.EGM.0.12.05.05/ 5764-1614/ 51970 sayılı yazısından faydalanarak hazırlanmıştır. (<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-1819c.pdf>, Erişim Tarihi: 04.05.2009).

Tablo 2 (PKK'nın 1984-1999 Yılları Arasında Sivil Vatandaşlarımıza Yönelik Gerçekleştirdiği Eylemler)⁸³

YIL	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
EYLEM SAYISI	2	7	5	19	8	19	23	15	50	86	65	28	16	11	7	8

Grafik 2

Tablo 2'de ve Grafik 2'de de görüldüğü gibi çoğu Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde gerçekleşen sivil vatandaşlarımıza yönelik eylemlerin 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra arttığı, PKK terör örgütünün bu bölgelerde yaşayan ve teröre destek vermeyen insanlarımızı korkutup sindirerek devlete olan güvenini sarsmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

⁸³ Ümit ÖZDAĞ, Pusu ve Katliamların....., s.381.

Dolayısıyla I. Körfez Savaşı, Türkiye'ye yalnızca ekonomik ve ticari boyutlarda değil, güvenlik ve terör konularında da büyük zararlar vermiştir.

2.5. ABD'nin Çifte Çevreleme Politikası

1993 yılından itibaren ABD'nin Ortadoğu'ya bakışında "çifte çevreleme politikası" geçerli olmaya başlamıştır.⁸⁴ Çifte çevreleme politikası, ABD'nin teröre destek veren ve kitle imha silahları elde etmeye çalışan ülkeler ilan ettiği İran ve Irak'ın uluslararası sistemden soyutlanmasıdır. Böylece ABD, Ortadoğu'da kendisine muhalif olarak gördüğü bu devletleri güçsüz ve etkisiz hale getirmek istemiştir. Şüphesiz Türkiye'de konuşlu Çekiç Güç, bu politikanın uygulanmasında en önemli ayağı oluşturmuştur. Böylece İran ve özellikle Irak'ın baskı altında tutulması sağlanmıştır. İran ve Irak'tan başka Libya, Küba ve Kuzey Kore gibi ülkelere karşı ABD, soyutlama, çevreleme ve hatta onları sistemin yapıcı üyeleri haline dönüştürme sorumluluğuna sahip olduğunu ileri sürmüştür.⁸⁵

ABD, I. Körfez Savaşı sonrasında Irak'ı denetim altında tutabilmek için 36. enlemin kuzeyinde ve 32. enlemin güneyinde uçuşa yasak bölgeler oluşturmuş, BM Güvenlik Konseyi'nde aldırıldığı kararlarla ekonomik yaptırım uygulamış, silahlanma programının denetimi sağlanmış, önemli askeri hedefler vurulmuş ve muhalefeti destekleme gibi yöntemlere başvurmuştur.

İran'ın çevrelenmesi, Irak'ın baskı altına alınması kadar kolay olmamıştır. ABD'nin İran'a ambargo uygulaması Batılı devletler tarafından fazla destek görmemiştir. ABD'deki Yahudi lobisinin desteklediği ve sürmesinde etkili olduğu "çifte çevreleme" politikası, 1990'ların sonlarına doğru Avrupalı ülkelerin İran ve Irak'la "eleştirel diyalog" adını verdikleri yaklaşımlarını geliştirmeleri üzerine etkinliğini yitirmeye başlamıştır.⁸⁶

⁸⁴ Faruk SÖNMEZOĞLU, a.g.e., ..., s.552.

⁸⁵ Baskın ORAN, Türk Dış Politikası ..., s.269.

⁸⁶ Baskın ORAN, Türk Dış Politikası ..., s.270.

Bu durum Türkiye'nin tutumuna da yansımış Refahyol koalisyon iktidarı sırasında İran'la 23 milyar dolarlık doğal gaz anlaşması sağlanmıştır.⁸⁷ Türkiye, ABD gibi çifte çevreleme politikası çerçevesinde gündeme getirilen, İran'ın devrim ihracı politikalarına, kitle imha silahları edinme girişimlerine ve uluslararası terörizme verdiği desteğe karşı olmasına rağmen, İran ile ilişkilerini ABD kadar germeye hazır değildir. 1990'ların ortasından itibaren Türk- İran ilişkilerinde kendisini gösteren işbirliği ve uzlaşma çabaları "her şeye rağmen ipleri koparmama" politikasının bir uzantısıdır. Bu dönemde Clinton yönetiminin İran'a karşı ambargoyu ağarlaştırma çabası Türkiye'yi oldukça tedirgin etmiştir.⁸⁸

ABD'nin çifte çevreleme politikasının en önemli sonucu 2001 yılındaki 11 Eylül saldırılarından sonra Mart 2003'teki Irak işgalinin altyapısını oluşturmasıdır. Yıpranmış, yorgun ve her türlü dış destekten yoksun Irak'ı kitle imha silahları olduğu bahanesi ile işgal etmek ABD için zor olmayacaktır.

⁸⁷ Baskın ORAN, Türk Dış Politikası ..., s.272.

⁸⁸ Faruk SÖNMEZOĞLU, a.g.e., s.577.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1 MART TEZKERESİ'NİN TERÖRLE MÜCADELEDE TÜRKİYE'YE ETKİSİ

3.1. 11 Eylül Saldırıları ve ABD'nin Tepkisi

ABD'ye yönelik 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen terörist saldırılar, gerek ABD'yi gerek uluslararası topluluğu çok derinden etkilemiştir. American Airlines'a (Amerikan Havayolları) ait Boeing 767 ve Boeing 757 tipi iki uçak kaçırılmış ve birbiri ardına Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine çarparak çökmelerine neden olmuştur. Ardından yine 767 tipi üçüncü bir uçak ABD Savunma Bakanlığı merkezine ait Pentagon'a çarpmış ve bina zarar görmüştür. Son olarak 757 tipi dördüncü bir uçak ise, Pennsylvania'nın Pittsburgh kenti yakınlarında düşürülmüştür.⁸⁹ Saldırıların sonunda yaklaşık 3.000 insan hayatını yitirmiştir. Herhangi bir örgüt saldırıları üstlenmemiş ancak ABD, El Kaide'nin bu saldırıları yaptığına dair kuvvetli delilleri olduğunu ileri sürmüştür. ABD, Afganistan'daki Taliban Yönetimi'nden El Kaide'nin lideri Usame Bin Ladin'in teslim edilmesini ve terörist kampların kapatılmasını talep etmiştir. Taliban Yönetimi, Usame Bin Ladin'i yargılamayı teklif etmiş, ancak bu teklifi ABD tarafından ciddiyyetten uzak kabul edilmiştir. Taliban Yönetimi, 11 Eylül saldırılarını kınamış ve Usame Bin Ladin'in bu saldırıları yapma kapasitesinin olmadığını belirterek ABD'nin taleplerini reddetmiştir. 7 Ekim 2001'de ABD ve İngiltere, Afganistan'a saldırmıştır. Kalıcı Özgürlük Operasyonu olarak adlandırdıkları bu operasyon 43 gün sürmüş, koalisyon güçleri Kabil'i ele geçirmiş, geçici bir hükümet kurulmuş ve bu hükümetin başına Hamid Karzai getirilmiştir. Ancak Kabil'in dışında koalisyon güçlerinin kontrolü ele geçirdiğini söylemek güçtür. Rusya ve Çin de dahil uluslararası topluluk Afganistan müdahalesini desteklemiştir. Türkiye de ABD'nin yanında yer almış, NATO çerçevesinde Afganistan'da istikrarın

⁸⁹ Ülku HALATÇI, 11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu'nun Bir Değerlendirmesi, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt:2, No:7, 2006, s.81.

sağlanması için bir tugay göndererek destek olmuştur. Ancak Türk askerinin sorumluluk alanı Kabil'le sınırlı kalmış, operasyonel faaliyetlere katılmamıştır. Afganistan'a asker gönderilmesine SP ve AKP karşı çıkmış, DSP, MHP, ANAP ve DYP'nin desteği ile Afganistan tezkeresi 10 Ekim 2001 tarihinde yapılan oylamada 100'e karşı 319 oyla Meclis'ten geçmiştir.⁹⁰ Oylama öncesi Saadet Partisi adına konuşan milletvekili Doç.Dr. Oya Akgönenç, ABD'nin gelecekteki savaş stratejisine dikkat çekmiş, Türkiye'nin, ABD'nin bu politikalarına alet olmamasını konuşmasında şöyle belirtmiştir:

“Coğrafyada nasıl değişiklikler olacak? Afganistan bölünecek mi? Biz bunu destekleyecek miyiz? Eğer bu bölünmeyi orada desteklersek, kendimize bazı sualler sormamız gerekmez mi? Bunu yapabilir miyiz, yapmalı mıyız? Peki, bu olay olduktan sonra Hindistan Pakistan'a ne yapacaktır? Keşmir ne olacaktır? “Savaş uzun sürecek” deniliyor; ne kadardır? Ben diyorum ki, savaşın süresi belli de olsa, miktarı belli de olsa, biz asker gönderilmesine karşıyız arkadaşlar.

Savaş dağılacak; yarın Irak'a, sonra Yemen'e, sonra Afrika'ya... Oralarda da mı gideceğiz, oralarda da mı savaşacağız ve niçin?! İşte bunu düşünmek zorundayız.

“Terörü destekleyenler de cezalandırılacak” denildi, hatırlıyor musunuz? O halde Güney Kıbrıs'ta kara para aklayan ve Sırp'ları destekleyen paravan şirketler ve Güney Kıbrıs da cezalandırılacak mı? PKK kamplarına yer veren Güney Kıbrıs ve Yunanistan da cezalandırılacak mı? İsrail'de Filistinlilere karşı yürütülen terör... Onlar da cezalandırılacak mı? 1947'den beri Birleşmiş Milletler'in 69, Güvenlik Konseyi'nin 29 kararını hiçe sayan gruplara da terör muamelesi yapılacak mı? Çeçenistan'daki durum ne olacak? Rusya, bundan sonra, orada yaptıklarından dolayı, o zavallı Çeçenleri tanklar arkasında sürüklemekten dolayı onlara kimse sual soracak mı? Bosna-Hersek'te bir günde Srebrenica Kenti'nde 6.000 Boşnak erkeğini öldürenlerden de hesap sorulacak mı arkadaşlar?”⁹¹

⁹⁰ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil4/bas/b005m.htm>, Erişim Tarihi:26.05.2010.

⁹¹ Oya AKGÖNENÇ, Oya Akgönenç'in TBMM'deki Konuşması, Ankara, 10.10.2001. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil4/bas/b005m.htm>, Erişim Tarihi:26.05.2010.)

ABD, 11 Eylül saldırıları olmasa da Afganistan'a müdahale edecektir. Çünkü 7 Kasım 2000 tarihindeki seçim sonucu yönetime gelmiş olan neo-muhafazakar ekip, 1997 yılında ilan ettikleri Project for the New American Century (Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi) ile Clinton'a gönderdikleri mektupta, daha 11 Eylül saldırıları gerçekleşmediği halde Irak ve Afganistan'a müdahale edilmesi, İran ve Suriye'nin etkisizleştirilmesi, İsrail'in desteklenmesi ve askeri harcamaların artırılması gibi politikaların yürütülmesi gerektiğini dile getirmiş ve Clinton politikalarını eleştirmişlerdir.⁹² Clinton yönetiminin de amacı Amerikan hegemonyasını korumaktır. Bunun için enerji kaynaklarını ve ulaşım yollarını denetim altına almak öncelikli hedefi olmuştur. Ancak Clinton yönetimi, hiçbir zaman neo-muhafazakârlar gibi uluslararası hukuku yok sayarak hareket etmemiş ve ABD'nin dünya üzerindeki imajını yerle bir eden Bush yönetimi gibi sert bir üslup takınmamıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası ABD Başkanı Bush, yaptığı konuşmalarda terörizme savaş açmış, teröristlere destek olan ülkeleri düşman ilan etmiş, bunun için "ya bizimlesiniz ya da teröristlerle" diyerek ABD'ye bu mücadelede yardım etmeyen ülkelerin de düşman olacağını ima ederek tüm dünyaya meydan okumuştur. Ayrıca Bush, ABD'nin tehditlerin oluşmasını beklemeden harekete geçeceğini, proaktif bir politika izleyeceğini belirterek yeni bir doktrin ortaya koymuştur. Bu doktrin ile ABD, henüz tehdit oluşmamasına rağmen terörizm veya kitle imha silahları bahanesi ile uluslararası hukuku da saymayarak dünyanın herhangi bir bölgesine ve istediği zaman müdahale edebileceğini ilan etmiştir.

"Terörizme karşı savaş stratejisi"ni kullanarak ABD, dünyadaki önemli stratejik noktaları kontrol etmek istemiştir. Süreç içinde "terörizme karşı savaş stratejisi"nin reel terör tehdidiyle ne kadar uyumsuz olduğu görülmüş ve ABD'nin 1900'lerin başından beri sürdürdüğü görünüşte "iyi huylu"

⁹² Ekin Oyan ALTUNTAŞ, Terörizme Karşı Savaş Stratejisi, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, Eylül 2009, s.281.

hegemonya projesinin emperyalist özünün açığa çıkmasına sebep olmuştur.⁹³

3.2. Irak'ın İşgali Öncesi ABD'nin Türkiye'den Talepleri ve Müzakereler

11 Eylül saldırıları sonrası teröre savaş açan ABD, Afganistan'a yapılan askeri harekât sonrası kitle imha silahları olduğunu iddia ettiği Irak'ı da hedef almıştır. Aslında 11 Eylül öncesi dönemde de Washington, Irak'ta bir rejim değişikliğine gidilmesine sıcak bakmıştır. ABD Başkanı Clinton tarafından 11 Ekim 1998 tarihinde imzalanan ABD'nin Saddam Hüseyin yönetimini devirmeye yönelik çabaları desteklenmesini öngören Irak'ın Kurtuluşu Yasası, bu iradenin en belirgin göstergesidir.⁹⁴ 2001 yılındaki 11 Eylül sonrası dönemde de Irak'a demokrasi ve özgürlük getireceğini iddia eden George W. Bush'un liderliğindeki ABD, BM kararı olmamasına rağmen bu ülkeyi işgal etmeye karar vermiştir. Bu amaçla Irak'ın kuzeyinden de bir cephe açmak istemiş ve Türkiye'den 2002 yılından başlayarak destek talebinde bulunmuştur.

ABD'nin Irak konusunda Türkiye'den talepleri ile ilgili ilk nabız yoklamasını Başkan Yardımcısı Dick Cheney, 19 Mart 2002'de Ankara ziyareti sırasında yapmıştır. Başbakan Ecevit, somut olmayan bu isteği ihtiyatlı karşılamış, uluslararası meşruiyetin önemine vurgu yapmıştır. 17 Temmuz 2002 tarihinde ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Grossman'ın Ankara ziyaretinde Türkiye'den Kuzey cephesi için beklenen destek bir kez daha dile getirilmiştir.⁹⁵ Bu ziyarette Türkiye ile ABD arasında siyasi- askeri danışma kanalı açılması kararlaştırılmıştır. Bu danışmaların ilki Ağustos 2002'de Türk ve ABD heyetleri arasında Washington'da yapılmıştır. Bu arada 3 Kasım 2002'de

⁹³ Ekin Oyan ALTUNTAŞ, a.g.e., s.316.

⁹⁴ Fatma AKKAN GÜNGÖR, Alper Tolga BULUT, 11 Eylül Sonrası Dönemde Transatlantik İlişkiler ve Ortadoğu, Akademik Ortadoğu, Cilt 4, Sayı 2, Mart 2010, s.94.

⁹⁵ Deniz BÖLÜKBAŞI, 1 Mart Vakası Irak Tezkeresi ve Sonrası, İstanbul: Doğan Kitap, Mart 2008, s.27.

Türkiye’de genel seçimler yapılmış AKP tek başına iktidar olmuştur. AKP Genel Başkanı Recep Tayip Erdoğan yasaklı olduğu için milletvekili seçilememiş, Hükümeti kurma görevi Abdullah Gül’e verilmiştir. Meclis’e girebilen diğer parti CHP olmuştur.

ABD, askeri destek taleplerini 19 Kasım 2002’de Türk Dışişleri Bakanlığı’na iletmiştir. Bunlar;⁹⁶

- ABD ve koalisyon güçlerine Türk topraklarını ve hava sahasını kullanmada tam bir yararlanma, konuşlanma ve üst geçiş hakkı tanınması,
- Türkiye üzerinden Irak’a geçecek 40 bini aşkın bir kara gücünün kabulü, buna eşdeğer mevcutlu bir gücün Irak’taki birliklere lojistik destek sağlamak amacıyla geçici olarak konuşlandırılması,
- Türkiye’deki altı havaalanına askeri harekâta katılacak takriben 275 uçağın konuşlandırılması,
- Silopi’de ileri harekât üssü, Mardin’de yakıt ve cephane depoları kurulması,
- Mersin, İskenderun ve Taşucu limanlarının ABD birliklerinin indirme limanı olarak kullanılması,
- Bu birliklerin Türkiye’de kalacağı bölgelerdeki inşaat çalışmaları için 3.500 personelin önceden Türkiye’ye gelmesi. Bu amaçla keşif faaliyetlerine başlanması,
- 600 kişilik özel kuvvetler birliğinin sivil kıyafetlerle Kuzey Irak’a geçmesi ve İncirlik’ten U- 2 istihbarat uçuşları yapılması,
- Kuzey Irak’taki muhalif gruplara CIA tarafından silah dağıtılması.

Türkiye bu talepleri ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Grossman’ın 27- 28 Aralık 2002 tarihinde yaptığı ziyarette cevaplandırmıştır. Türkiye, 80 bin büyüklüğündeki kara gücünün kabulünün mümkün olmayacağı, ABD’nin TBMM’nin onayına bağlı olarak kuzey cephesi açmasının uygun

⁹⁶ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.28-29.

karşılandığı, keşif faaliyetlerine hemen başlanabileceği, silahlı güçlerin sayısı, statüsü ve kalış süreleri askeri makamlar arasında alınması gerektiği bildirilmiştir.

Türkiye, ABD'nin kullanmak istediği havaalanı ve limanların modernizasyon çalışmaları yapması için 6 Şubat 2003 tarihinde izin vermiştir. Meclis'te yapılan gizli oturumda 510 üye katılmış, 193 ret ve 9 çekimsere karşılık 308 oyla modernizasyon tezkeresi kabul edilmiştir.⁹⁷ Bu kararlar modernizasyon çalışmalarına izin verilmesi, Amerikalı askerlerin geçişi için de TBMM tarafından izin verileceğine işaret sayılmıştır.

ABD, askerlerinin geçişi için izin tezkeresinin bir an önce çıkmasını talep etmiştir. Mutabakat görüşmelerinde Türk heyetine Büyükelçi Deniz Bölükbaşı, Amerikan heyetine ise bayan Büyükelçi Marisa Lino başkanlık etmiştir. Müzakereler çetin geçmiştir. ABD, müzakerelerin başında Türk askerlerinin Kuzey Irak'a girmesini istememiştir. Türkiye, buna itiraz etmiş ancak Türk askerinin Kuzey Irak'a girmesi koşulu ile Amerikalı askerlerin geçişine izin verebileceğini bildirmiştir. ABD'nin diğer istekleri, Kuzey Irak'a girecek Türk askerlerine Amerikalı bir komutanın komuta etmesi, Türk askerlerinin üzerine ateş açılmadığı sürece PKK'lı teröristler dahil kimseye ateş açmaması, ABD askerlerinin vergiden muaf tutulması, Türk yargısının dışında tutulması gibi ancak sömürgelerin kabul edebileceği talepler olmuştur.⁹⁸ Bu istekler karşısında Büyükelçi Bölükbaşı görüşme masasını terk etmiştir. Ayrıca ABD'nin bir amacı da Türkiye'ye getirilecek silah ve mühimmat teçhizatı üzerine kontrol ve denetimden muaf olmaktır. ABD heyeti, Bölükbaşı'nın katı tutumu karşısında Türkiye'nin isteklerini büyük ölçüde kabul etmiştir. Diğer bir anlaşmazlık da ABD'nin, Kuzey Irak'taki Kürt gruplara ağır silahlar vermek istemesi ve bu gruplara dağıtılacak silahların

⁹⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b032m.htm>, Erişim Tarihi: 04.05.2009.

⁹⁸ Murat YETKİN, Tezkere Irak Krizinin Gerçek Öyküsü, İstanbul: Remzi Kitabevi, Ocak 2004, s.124- 125.

Türk temsilcilerinin gözetimine yanaşmamasıdır.⁹⁹ Türkiye bu konuda da ödün vermemiştir. ABD, ağır silah vermemeyi, silah ve teçhizatları Türk irtibat subaylarının gözetiminde vermeyi ve savaş sonrasında da toplamayı kabul etmiştir.

Kuzey Irak'a girecek Türk birliklerinin ileri hattı Türk heyeti tarafından "Yağmur Hattı" olarak anılmıştır (EK-2).¹⁰⁰ Müzakerelerde ve askeri mutabakat muhtırasındaki resmi ismi ise "içeride yerlerinden edinmiş kişiler hattı"dır (IDP). Yağmur Hattı, Habur'un güneyinden Fays- Habur'dan başlayarak Zaho boğazına, Duhok'un doğusundan Artuş ve Barzan'ın güneyinden geçen, Hayat vadisinden İran- Irak sınırına kadar uzanan, derinliği 40 kilometreyi bulan geniş bir bölgeyi içermektedir. Bu bölge, Kandil Dağı hariç PKK terör örgütünün toplanma, konaklama, eğitim amaçlı kullandığı kampları ve depolama yerlerini kapsamaktadır. Bütün bu bölge Türk askerinin denetiminde olacaktır. Kuzey Irak'a girecek olan Türk birliklerinin kuvvet yapısı şu şekilde belirlenmiştir:¹⁰¹

— Türk Silahlı Kuvvetleri bu bölgeye 4 takviyeli tugay ve özel görev kuvvetiyle (Akrep timleri) girecektir (31.000 asker).

— Bu gücün tank taburları ve ağır silahları olacaktır. Ayrıca yağmur hattının güneyinde Musul, Kerkük ve Süleymaniye'de irtibat görevi yapan yaklaşık 2.000 mevcutlu Türk Özel Kuvvetleri timleri Kuzey Irak'a girecek diğer birliklerle birleşerek görev icra edecektir.

— Kuzey Irak'a girecek olan ABD askerlerinin sayısı 23.778, Türkiye'de kalacak 37.742 olmak üzere toplam 61.520'dir. Türk askeri de Kuzey Irak'a girecek olan 31.000, Türk- Irak sınır bölgesinde ihtiyat olarak kalacak 31.000 olmak üzere toplam 62.000'dir.

⁹⁹ Murat YETKİN, a.g.e.,s.125.

¹⁰⁰ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.46.

¹⁰¹ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.47.

1 Mart Tezkeresi öncesi Momerandum Of Understanding (MOU) olarak adlandırılan askeri mutabakat muhtırasının yanı sıra “Siyasi Belge” ve “Ekonomik Yardım Paketi” de müzakere edilmiş ve sonuçlandırılmıştır.

“Siyasi Belge”de Irak Savaş’ı sonrası Irak’ın geleceği ile ilgili ABD ile Türkiye’nin hareket edecekleri ilke ve esaslar belirlenmiştir. Bu belgede Türkiye’nin Irak konusundaki bütün hassasiyetleri dikkate alınmıştır. Irak’ın bütünlüğü, Musul ve Kerkük’ün durumu, PKK terör örgütünün Kuzey Irak’ta barınmaması, sivillerin can ve mallarının korunması, kültürel varlığın korunması gibi hususlar Türkiye’nin kırmızı çizgilerine uygun olarak ele alınmıştır. Bu konudaki görüşmeleri Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Ali Toygan yürütmüştür.¹⁰² “Türkiye Cumhuriyeti ile ABD’nin Irak’a İlişkin Anlayışlarını Kayda Geçiren Ortak Siyasi Beyan” başlığını taşıyan belgenin ilkeleri şunlardır:¹⁰³

— Irak’ın bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü ve ulusal bütünlüğü korunmalıdır.

— Irak’ın doğal kaynakları bir bütün olarak Irak ulusuna ait olup, bu nitelikleri itibarı ile Irak nüfusunun tümünün refahı için kullanılmalıdır.

— Özgür ve adil seçimler, hukukun üstünlüğüne saygı, yasa karşısında eşitlik, insan haklarına saygı dahil, uluslararası standartları karşılayan, tam temsili sağlayan bir yönetim oluşturulması yönünde Irak halkına yardımcı olunmalıdır.

— Irak’ın müstakbel siyasi sistemi ve anayasası, ulusal birliğin güçlendirilmesine yardımcı olmak amacıyla Irak halkının tümünün tam katılımı ve hür rızasıyla belirlenmelidir. Bu birlik anlayışı aynı zamanda Irak’ın tümüne yansıtılmalıdır, zira Irak’ın tüm şehirleri (Musul ve Kerkük özel atfı) ve bütünü herhangi bir gruba değil, tüm Irak ulusuna aittir ve böyle de kalacaktır.

— Irk, etnik köken, cinsiyet, dil ve dini inanç temelinde ayırım ortadan kaldırılmalı; Irak’ın kurucu halkı olan Araplar, Kürtler, Türkmenler ve bunların

¹⁰² Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.66.

¹⁰³ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.67-68.

yanı sıra Süryaniler, Keldaniler ile diğerlerinin hak ve özgürlükleri korunmalıdır.

— Irak halkının tümünü temsil eden demokratik bir yönetime geçiş mümkün olan en hızlı şekilde gerçekleştirilmelidir.

— Irak'ta diğer tüm silahlı unsurlara (peşmerge güçleri kastedilmektedir) ihtiyacı ortadan kaldıracak şekilde, reforma tabi tutulmuş, birleşik komuta altında, yeni merkezi otoriteye karşı sorumlu bir ulusal ordu oluşturulmalıdır.

— PKK-KADEK, Ensar ül-İslam ve Halkın Mücahitleri terör örgütleri başta olmak üzere, Irak içinde mevcut olan ve Irak'tan kaynaklanan terörizm ve teröre destek bertaraf edilmeli; teröristlerin kurtarılmış bölge oluşturma ve silah temin imkânına kavuşmaları önlenmelidir.

— Bölgedeki terörist unsurların bir insani krizi istismar etmelerine izin verilmemelidir.

— Sivillerin can ve mallarının korunması, sivil halkın yerinden edilmesinin önlenmesi için azami özen gösterilmelidir. Yine de kitlesel nüfus hareketleri meydana geldiği taktirde, yerinden edilmiş kişiler yaşadıkları yerlere mümkün olan en yakın bölgelerde barındırılmalıdır.

— Acil yardım için gerekli tüm önlemler alınmalıdır.

— Genel ilke, insani duruma en kısa zamanda istikrar kazandırılması ve yerinden edilmiş kişilerin askeri harekât sırasında terk ettikleri bölgelere geri dönmelerini sağlayacak şartların oluşturulmasıdır.

— Kültürel varlığın korunmasına azami özen gösterilmelidir.

Türkiye, savaşın doğuracağı ekonomik maliyetin olumsuz etkilerinden de çekinmiştir. Bundan dolayı ABD tarafı ile işin ekonomik boyutunu da müzakere konusu etmiştir. Ekonomik yardım paketi görüşmelerinin asıl amacı Türkiye'nin Irak Savaşı'ndan kaynaklanabilecek zararlarını en aza indirmektir. "Stratejik Ortaklığın Güçlendirilmesine İlişkin Türkiye- ABD Ortak Ekonomik Beyanı" başlığını taşıyan bu pakette ABD, bir dizi yükümlülükler

üstlenmiştir.¹⁰⁴ Bunlardan en önemlisi 4 milyar dolarlık hibe yardımudur. Bu hibe miktarı 34 milyar dolarlık krediye dönüştürülebilecektir. Bunun 8.5 milyar dolarlık bölümü kısa sürede verilebilecektir. ABD kredisi 4 yıl ödemesiz 15 yıl vadeli olacaktır. Sabit faiz 6.25'tir. Bu dönemde Türkiye'nin Eurobond borçlarının faizi yüzde 10.5'tir. Türk Ordusu'nun modernizasyonu için 2 milyar dolar hibe yardımı yapılacaktır. Ayrıca Türk firma ve şirketlere bir dizi kolaylığı sağlayacak taahhütler de ABD tarafından verilmiştir. Bu taahhütler şunlardır;¹⁰⁵

— ABD hükümeti, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) çerçevesinde Türkiye'den ithal edilecek bazı altın mücevherat ve diğer bazı ürünlerde gümrük muafiyeti tanıyacak, ayrıca bir yıl içinde ilave Türk mallarının da GTS listesine dahil edilmesi çalışmalarını hızlandırılacaktır. Türkiye'den ABD'ye ihraç olunan söz konusu kategorilerde yer alan ürünlerin hâlihazırdaki (2003) tutarı 180 milyon ABD dolarıdır.

— GTS'ne Türkiye'nin daha fazla katılımını kolaylaştırmak amacıyla ABD hükümeti teknik yardım sağlayacaktır.

— ABD Başkanı acil ulusal güvenlik önceliği olarak Kongre'den Türkiye'de belli bir ürün sınırlaması yapılmaksızın, "nitelikli sanayi bölgeleri" kurulmasına izin verilmesini isteyecektir. Nitelikli sanayi bölgeleri, halen mevcut işyeri ve sanayi merkezleri ile yeni üretim olanaklarının bu program çerçevesine dahil edilmesi suretiyle, Türk sanayi ve çalışanları için önemli fırsat ve yararlar sağlayabilecektir. Nitelikli sanayi bölgeleri Türkiye'nin eğitilmiş sanayi işgücünü arttırabilecek, teknoloji aktarımını sağlayabilecek, böylece Türkiye'nin dünyadaki rekabet gücünü genişletebilecektir.

— Nitelikli sanayi bölgeleri hükümleri altında, bazı ABD kaynaklı girdilerin kullanılması ile üretilen tekstil ürünlerinin ülkeye girmesine izin verilecektir. Türkiye'nin dünya çapındaki rekabet gücü bulunduğu bilinen

¹⁰⁴ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.70.

¹⁰⁵ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.71-74.

ayakkabı sanayi dahil olmak üzere, diğer bir çok sanayi alanında yapılacak üretim, nitelikli sanayi bölgelerinin yıllık potansiyel üretimini arttıracaktır.

— ABD, Türk firmalarının nitelikli sanayi bölgelerinin sunduğu olanaklardan yararlanabilmeleri için yardımcı olacaktır.

— ABD, nitelikli sanayi bölgeleri kapsamına dahil olanlar dışında, bazı ABD kaynaklı girdilerin kullanılması ile Türkiye’de üretilen tekstil ürünlerinin kotasız olarak ihraç edilmesini teminen gerekli idari önlemleri alacaktır.

— Başkan, Kongre’den ABD askeri alım kurallarındaki kısıtlamaların kaldırılarak, ABD Savunma Bakanlığı’nın önümüzdeki yıl boyunca, bölgedeki ABD güçlerinin kullanımı için Türkiye’de tekstil ürünleri satın alınmasına izin verilmesini isteyecektir.

— ABD, Savunma Bakanlığı vasıtası ile Türkiye ve bölgedeki ABD askeri gücünün ihtiyaçlarını karşılanması amacıyla Türk ekonomisinden önümüzdeki yıl içinde tahmini 750 milyon ABD doları tutarında mal ve hizmet almayı taahhüt eder.

— ABD ile Türkiye, Irak halkının ihtiyaçlarının karşılanması, Irak ekonomisinin canlandırılması amacıyla Irak’a gıda, ilaç ve askeri olmayan diğer malların akışını sağlanmasının önemi üzerinde mutabık kalmışlardır. Bu amaç doğrultusunda ABD ve Türkiye beraberce çalışacaktır. Bu amaç çerçevesinde, ABD ve Türkiye BM petrol karşılığı Gıda Programı çerçevesinde sağlanan insani mal ve ürünlerin Irak’a zamanlıca ulaştırılması ortak amacını paylaşmaktadır.

— İki ülke, Türkiye’nin Petrol Karşılığı Gıda Programı uyarınca Irak halkının hayati insani ihtiyaçlarını karşılama yolunda önemli bir kaynak konumunda bulunduğu ve bulunmaya devam edeceğinin bilincindedir. BM programları çerçevesinde Irak’la ticaret yapan Türk firmaları, bankaları ve özel kişiler için ekonomik fırsatların korunması ve geliştirilmesinin önemi üzerinde anlaşmışlardır. Bu çerçevede mevcut Petrol Karşılığı Gıda Programı ile bağlantılı insani sözleşmelerinin adil ve hakkaniyet ilkelerine uygun biçimde ele alınmasına çalışmak niyetindedir.

— Türkiye ile Irak arasında ulaştırma, enerji ve telekomünikasyon bağlantılarının geliştirilmesi için büyük potansiyel bulunmaktadır. Enerji

kaynakları da dahil olmak üzere sınır ötesi ticaretin sürdürülmesinin ekonomik anlamının bilincindedir. ABD ve Türkiye, Türkiye'nin Güneydoğu bölgesi için özel önem taşıyan bu ticaretin geliştirilmesi yönünde gayret göstereceklerdir.

— Daha geniş bir çerçevede, Türkiye ile ABD, bölgesel ticaret ve yatırımın geliştirilmesi yönünde mevcut büyük potansiyelin bilincindedir. Bölgesel ticaret ve refahın artması için alt yapı oluşturulması, somut olanakların yaratılması yönünde öncelikli çaba göstermeyi taahhüt etmektedirler.

— Türkiye ve ABD, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ile Güney Kafkaslar doğal gaz hattının (Bakü-Tiflis-Erzurum) başarı ile tamamlanması yönündeki kararlılıklarına bağlıdırlar.

— ABD ile Türkiye arasında Afganistan'da yapılan başarılı işbirliği, Türk şirketleri için milyonlarca dolarlık sözleşmelerin gerçekleşmesini mümkün kılmıştır. ABD, Irak'ta yeniden imar ve diğer sözleşmeler hususunda Amerikan ve Türk şirketleri arasında işbirliğini destekleyecektir.

— ABD ile Türkiye bu olanaklardan tam olarak faydalanabilmesi için gerekli adımları geliştirilmesini teminen kamu ve özel sektör yetkililerini bir araya getiren bir çalışma grubunu toplamaya hazırdır.

— ABD Hükümeti, Türk seyahat ve turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla Türkiye'ye teknik ve sair destek verecektir. Bu destek eko turizm, kültürel ve tarihi turizm ile ilgili programları içerebileceği gibi, otel, restoran ve diğer turistik yerlerin altyapısının geliştirilmesine yönelik yardımı da kapsayabilecektir.

— ABD ve Türkiye, dünyanın belli başlı petrol ithalatçılarının küresel ekonomi için yeterli arzın garanti altına alınmasına yönelik yakın işbirliği yaptıkları IEA'da yakın müttefiklerdir. Küresel ekonominin ya da Türkiye gibi herhangi bir ülkenin petrol kaynakları kesintiye uğraması durumunda ABD, IEA Eşgüdümlü Acil Durum Tedbirleri mekanizmaları çerçevesinde, IEA ortakları ile petrol piyasasının yeterli kaynaklara sahip olmasını ve Türkiye'nin gerekli petrolü ithal edebilmesini teminen koordineli eylemler üzerinde derhal çalışmayı öngörmektedir.

— ABD, bölgedeki dost petrol üreticileri ile temaslarını kullanarak Türkiye'ye önümüzdeki yıl boyunca bir milyar dolar değerinde petrol hibe edilmesi için en üst seviyede gayret gösterecektir.

— ABD, doğrudan yabancı yatırımların kayda değer ölçüde artırılmasını teşvik etmek için Türkiye ile çalışacaktır. Overseas Private Investment Corporation (OPIC) Türk ortak girişimleri için, başlangıçta 250 milyon dolar tutarında bir bölgesel yeniden imar kolaylığı tesis edecektir. OPIC buna ilaveten, Türk KOBİ'leri (küçük ve orta boy işletmeleri) için de bir kolaylık oluşturacaktır. Bunu başlangıç değeri 10 milyon dolar olacak ve ileride 30 milyon dolar seviyesine yükseltilecektir. OPIC bu programların gerçekleşmesinde Ticaret ve Kalkınma Ajansı gibi kurumlarla işbirliği yapacaktır.

— KOBİ kolaylığı Türk şirketlerinin yeni pazar imkânlarından faydalanmalarına yardımcı olmak amacıyla yönelik olacaktır.

— ABD Eximbank'ı Türkiye'yi yüksek öncelikli ortak olarak bilmektedir. Eximbank, sigortalama ve finansman programları yoluyla, ilave bir milyar dolar değerinde sermaye ekipmanı ile diğer mal ve hizmetlerin ithalatını desteklemek yönünde ABD şirketleri aracılığıyla Türk şirket ve yetkilileri ile işbirliği yapacaktır.

— Türkiye'de devam eden reform süreci ile ilgili güveni daha da güçlendirmek ve Türk ekonomisini bölgedeki gelişmeler karşısında vereceği tepkiyi değerlendirmek amacıyla, ABD ve Türkiye, aralarında mevcut Ekonomik İşbirliği Komisyonu aracılığıyla dahil, bu ortak bildiriye belirlenen girişimleri uygulanmasını düzenli olarak izleyeceklerdir. İlk izleme, bu ortak bildirin imzalanmasından itibaren en geç altı ay içinde yapılacaktır.

Yorucu ve yıpratıcı müzakereler sürecinin sonunda askeri, siyasi ve ekonomik üç belge üzerinde mutabakat sağlanmıştır. Bu üç belgede Türk tarafının isteklerini büyük ölçüde kabul ettirdiği görülmektedir. Türkiye ve ABD arasında mutabakatın sağlanması sonunda hükümet tarafından tam adı "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması için Hükümet'e yetki verilmesine ilişkin

Başbakanlık Tezkeresi” hazırlanmış ve 25 Şubat 2003 tarihinde TBMM’ne sunulmuştur (EK- 1).

3.3. TBMM’nin 1 Mart Kararı

TBMM’ne gelen tezkerenin 26 Şubat’ta oylanabileceği düşünülmüştür. Ancak tezkerenin 1 Mart’ta oylanacağı açıklanmıştır. Bunun sebebi 28 Şubat’ta yapılacak MGK toplantısıdır. Hükümet oylama öncesi MGK’nın desteğini almak istemiştir. Ancak MGK toplantısı sonrasında yayınlanan bildiriye tezkere konu edilmemiştir. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer bu bildiriye böyle bir maddenin konu edilmesine karşı çıkmıştır. Sebebi ise Ocak ayındaki MGK toplantısında hükümete Meclis’ten yetki alması konusunda tavsiye kararı alınmış olmasıdır.¹⁰⁶

1 Mart kararı öncesi Kuzey Irak’a girecek ve ihtiyat olarak sınırdaki görev yapacak toplam 62 bin Türk askeri harekât bölgesinde toplanmıştır. Amerikan birliklerinin kullanacağı üs, tesis ve alt yapının modernizasyonu için Meclis’in iznine dayanarak 2.015 ABD askeri ve teknik personeli Türkiye’de bulunmakta ve çalışmalarını sürdürmektedir. Irak’ın kuzeyinden girecek olan Amerikan 4. Piyade Tümenini taşıyan savaş gemileri 18 Şubat’ta Kıbrıs’ın batısına gelmiş ve denizde beklemektedir.¹⁰⁷

1 Mart 2003 cumartesi günü Irak Tezkeresi, Meclis Başkanı Bülent Arınç’ın başkanlığında TBMM’de görüşülmüştür. Saat 14.00’te Meclis Genel Kurulu açılmış, birleşim saat 19.38’de sona ermiştir. Toplam beş oturum yapılmış, birincisi hariç diğer oturumlar gizli yani kapalı oturumlar olmuştur.¹⁰⁸ 1 Mart kapalı oturumların tutanakları normal şartlarda 1 Mart 2013 tarihinde açıklanabilecektir.

¹⁰⁶ <http://www.belgenet.com/mgk/mgk012003.html>, Erişim Tarihi: 03.05.2009.

¹⁰⁷ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.85.

¹⁰⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi: 04.05.2009.

Başbakan Abdullah Gül'ün yazılı önergesinin Meclis'te kabul edilmesi ile Müsteşar Ziyal ve Büyükelçi Bölükbaşı, ABD ile sağlanan askeri, siyasi ve ekonomik mutabakat belgeleri hakkında milletvekillerine bilgi vermek amacıyla kapalı oturumda hazır bulunmuşlardır. Ancak iki bürokratımız da Meclis Genel Kurulu'nda konuşma imkânı bulamamıştır.¹⁰⁹ Böylece milletvekillerimiz aslında tezkere ile ilgili önemli ayrıntıları öğrenmeden ve kafalarında birçok soru işareti ile oylamaya katılmışlardır. 533 milletvekilinin katıldığı oylamada, 264 kabul, 250 ret, 19 çekimser ile Anayasa'nın 96. maddesinde öngörülen salt çoğunluğa ulaşamadığından tezkere kabul edilmemiştir.¹¹⁰ İki partili TBMM'nde CHP, tezkereye tamamen karşı çıkmış, AKP oylamada 97 fire vermiştir. Salt çoğunluğun oluşması için 267 "Evet" oyu gerekmiştir, ancak üç kritik oyla TBMM tezkereye "Hayır" demiştir.

3.4. 1 Mart Kararı Sonrası Türkiye- ABD İlişkileri

1 Mart kararı ABD'de tam bir hayal kırıklığına neden olmuştur. ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz, Türk Ordusu'nu liderlik yapmamak ve AKP'yi süreci iyi yönetememekle suçlamıştır. Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök, ordunun MGK'da görüşünü belirttiğini oylama öncesi açıklama yapmasının Meclis'in üzerine irade koymak anlamına geleceğini, TBMM'nin "Hayır" demesi durumunda kurumlar arasında uyumsuzluğun ortaya çıkacağını belirtmiştir.¹¹¹ Modernizasyona izin veren Türkiye, Amerikan askerinin geçişine neden izin vermemiştir. İlk önce Türkiye, I. Körfez Savaşı ile yaşadığı önemli bir tecrübe vardır. Bu savaşta Türkiye, ABD'ye her konuda destek olmuş fakat hem ekonomik hem de terör konusunda büyük zararlara uğramıştır. Bundan dolayı Türkiye zaten başından beri Irak işgaline karşıdır. AKP'nin 1 Mart Tezkeresi'nin oylanması öncesi grup kararı almaması da bu konuda kararsız ve isteksiz olduğunu da göstermektedir. ABD'nin Irak'ı işgal edeceği anlaşılınca Hükümet Kuzey Irak'taki gelişmelere

¹⁰⁹ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.86.

¹¹⁰ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi: 04.05.2009.

¹¹¹ Fikret BİLA, Komutanlar ..., s.233.

seyirci kalmamak ve PKK'nın Kuzey Irak'ta baskı altına alınması için tezkereyi Meclis'e getirmek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte ABD'nin Irak'a müdahalesi konusunda BM kararının da olmaması tezkerenin meşruiyeti konusunda tartışmalara neden olmuştur. Türkiye, uluslararası hukuka dayanmayan ve dolaylı olarak da olsa iştirak edeceği bir savaşa katılmak istememiştir. Tezkerenin reddedilmesinde ABD tarafının yaptığı hatalar da bu duruma tuz biber ekmiştir. Görüşmelerin başlangıcından sonuna kadar ABD tarafı Türkiye'ye, görüşmeleri yürüten Türk heyetine güven vermemiştir. ABD, özellikle Kuzey Irak konusunda Türkiye'den çok Kürt grupların yanında yer alan çetin müzakereler yürütmüştür. ABD heyeti, başından itibaren Türk askerinin Kuzey Irak'a girmesine karşı olmuş, bunu ancak zorlu ve çetin pazarlık sonucunda kabul etmiştir. Türkiye'den 80 bin askeri, 250 uçağı konuşlandırmak, 14 havaalanı, 5 liman kullanmak gibi, Türkiye'nin alışık olmadığı abartılı taleplerde bulunmuştur.¹¹² İşin mali pazarlık cephesinde Türkiye ve Türk insanının gururunu incitici tutum takınmış ve ABD basınında bu yönde yazı, yorum ve karikatürler yayımlanmıştır. ABD'nin bu tutumu şüphesiz Türk kamuoyundaki tezkere ile ilgili olumsuz bakışın daha da artmasına sebep olmuştur.

1 Mart Tezkeresi'nin reddedilmesinden sonra ABD, Türkiye'siz de Irak'a müdahale edeceğini açıkça ifade etmiş, Türkiye'nin tezkereyi reddetmekle işgali durduramayacağını ortaya koymuştur. Bununla birlikte ABD, ikinci bir tezkerenin gelmesi için Türkiye'yi ikna edememiştir. Bu arada Türkiye, milletvekiliği ara seçimlerine gitmiştir. AKP Genel Başkanı Erdoğan Siirt milletvekili seçilmiş, 10 Mart'ta yemin etmiş ve yeni hükümeti kurma görevini almıştır. Bu durum ikinci tezkerenin hemen çıkmasını engellemiştir. 20 Mart'ta Irak'a saldıran ABD, Türkiye'nin bir NATO üyesi olarak en azından hava sahasını açması için baskılarını iyice yoğunlaştırmıştır. Türkiye daha fazla ABD'nin baskılarına dayanamamış, 21 Mart'ta çıkarılan yeni bir tezkere ile "yurt dışına asker gönderilmesi ve Türk hava sahasını yabancı silahlı

¹¹² Fikret BİLA, Ankara'da Irak Savaşları Sivil Darbe Girişimi ve Gizli Belgelerde 1 Mart Tezkeresi, İstanbul: Güncel Yayıncılık, Nisan 2007, s.224.

kuvvetlerin hava unsurlarına açılması” için hükümete altı ay süre ile izin verilmiştir.¹¹³ ABD uçakları 22 Mart’tan sonra Irak Savaşı’nda Türk hava sahasını kullanmaya başlamışlardır. Türkiye, hava sahasını açmış ancak mutabakat zaptı ile elde ettiği avantajlardan 1 Mart Tezkeresi’nin reddi yüzünden mahrum kalmıştır. ABD, bundan sonra Türk askerinin Kuzey Irak’a girmesine kesin olarak karşı çıkmıştır. Türkmenler, Türkiye’nin korumasından mahrum kalmış, PKK terör örgütü Kuzey Irak’ta daha rahat hareket etme imkânı bulmuştur. ABD ile koordine edilmeden Türk askerinin Kuzey Irak’a girmesi bir çatışma ihtimali yüzünden mümkün olmamıştır. Kuzey Irak’ta bulunan Türk Özel Kuvvet timleri savaş ve düşmanlık ortamında ilave destekten mahrum görev yapmak zorunda kalmışlardır. Nitekim 2003 yılının temmuz ayında ABD askerleri Süleymaniye’de bir Türk Özel Timi’ni alıkoyacaktır. Bu olay zaten gergin olan Türkiye- ABD ilişkilerini iyice bozacaktır. Olayı araştırmak üzere ABD ve Türkiye tarafından korgeneral seviyesinde ortak bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonun raporu açıklanmamış, ancak iki taraf da olay nedeniyle üzüntü duyduklarını ifade etmişlerdir.¹¹⁴ ABD, bu olaydan dolayı Türkiye’nin özür beklentisine cevap vermemiştir. Türk insanını ve özellikle Türk askerinin moralini olumsuz etkileyen bu olay, ABD ile Türkiye arasındaki karşılıklı güveni önemli ölçüde sarsmıştır.

3.5. Irak’ın İşgali ve Savaş Sonrası Irak’ın Durumu

Irak krizinin başından beri Türkiye, sorunun barışçıl yollarla çözülmesinden yanadır. Bunun için birçok girişimde bulunulmuş, Irak Başkanı Saddam Hüseyin defalarca uyarılmıştır. ABD’nin tek yanlı müdahalesine karşı BM kararı olmaksızın Irak’a saldırmanın doğru olmayacağını savunan Türkiye, bütün diplomatik girişimlere rağmen savaşa engel olamamıştır.

¹¹³ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b052m.htm>, Erişim Tarihi: 05.05.2009.

¹¹⁴ Fikret BİLA, Ankara’da Irak Savaşları...s.246-247.

Kuzey cephesi ile ilgili yapılan müzakerelerde Türkiye şu hassasiyetleri ortaya koymuştur:¹¹⁵

- Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasi birliğinin korunması,
- Türkmenlerin hak ve hukukunun korunması, güvenliklerinin sağlanması ve diğer etnik grupların hedefi gelmeyecekleri bir ortamın sağlanması,
- Kuzey Irak'ın PKK terör örgütünden temizlenmesi ve ileride bu bölgeye yuvalanmalarının önlenmesidir.

Bu hususlar Türkiye'nin kırmızı çizgileri olarak ortaya konulmuştur. Müzakereler sonunda ABD, Türkiye'nin hassasiyetini dikkate alan taahhütlerde bulunmuştur. Ancak 1 Mart Tezkeresi'nin TBMM tarafından reddedilmesi ile ABD, Türkiye'nin isteklerini ikinci plana atmış, KDP ve KYB'nin taleplerine öncelik vermiştir.

ABD, 20 Mart günü hava saldırılarıyla Irak Savaşı'nı başlatmış, 9 Nisan'da Bağdat düşmüş, 1 Mayıs'ta ABD Başkanı Bush savaşın bittiğini ilan etmiştir. Böylece Saddam rejiminin devrildiği resmen açıklanmıştır. 13 Aralık 2003'te Tikrit yakınlarında bir sığınağın içinde yakalanan Saddam Hüseyin, Irak Geçici Hükümeti'nce kurulan özel bir mahkemede yargılanmış, 30 Aralık 2006 tarihinde idam edilmiştir.¹¹⁶

Irak'taki direniş örgütleri tarafından düzenlenen saldırılarda çok sayıda insan ölmüştür. İşgalin başladığı 20 Mart 2003'ten 2008 yılının sonuna kadar yaklaşık 4.205 Amerikalı asker ölmüş, farklı rakamlar zikredilmesine rağmen tahminlere göre bir milyondan fazla Iraklı şiddet, çatışma ve direniş olayları sonucu hayatını kaybetmiştir.¹¹⁷ Ayrıca ABD'li askerlerin Iraklı tutuklulara

¹¹⁵ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.67.

¹¹⁶ <http://www.milliyet.com.tr/2006/12/30/son/sondun02.asp>, Erişim Tarihi:05.05.2009.

¹¹⁷ Gökhan ÇETİNSAYA, Taha ÖZHAN, İşgalin 6. Yılında Irak, Ankara, SETA Yayınları, Ocak 2009, s.38.

yaptığı işkencelerin ortaya çıkması dünya kamuoyunda büyük yankı yapmış, Amerikan imajı önemli ölçüde zedelenmiştir.

15 Aralık 2005 tarihinde Irak'ta genel seçimler yapılmıştır. 275 mevcutlu meclis için yapılan seçimlerde, Şii bloku 128, Kürt ittifakı 53, Sünni Arap Tevafuk Cephesi 44, Allavi listesi 25, Sünni Arap Ulusal Diyalog Cephesi 11, Kürdistan İslami Birliği beş milletvekili çıkarmıştır. Irak Türkmen Cephesi sadece bir sandalye çıkarabilmiştir. Farklı siyasi gruplar arasında sekiz sandalye paylaşılmıştır.¹¹⁸

15 Ekim 2005 yapılan referandum ile kabul edilen Anayasa'da Irak'ın federal devlet olmasının önü açılmıştır. Araplar ve Kürtler, Irak halkının asli unsurları kabul edilmiş, Kürdistan Bölgesel Yönetimi tanınmıştır. Türkmenler bazı kültürel haklarla yetinerek azınlık sayılmışlardır. 22 Nisan 2006 tarihinde Celal Talabani Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Şii blokunun adayı Nuri Maliki Başbakan olmuş, Kürt asıllı Arif Tayfur Meclis Başkan Yardımcılığına, Berham Salih Başbakan Yardımcılığına, Hoşyar Zebari Dışişleri Bakanlığına atanmıştır. 20 Mayıs 2006'da kurulan yeni hükümette Şii bloku 17, Kürt ittifakı sekiz, Tevafuk cephesi beş sandalye almıştır. 11 Ekim'de kabul edilen Federalizm Yasası ile illere tek başına veya diğer illerle birleşip özerk federe bölgeler oluşturma imkânı tanınmıştır.¹¹⁹

Federal yapı içinde çok ileri yetkilerle donatılmış özerk bir bölgeye kavuşan Kürt gruplar, bağımsız devlet yapılanmasını neredeyse sonuçlandırmıştır. Bu grupların hedefi Kerkük'ü Kürdistan bölgesine dahil etmek ve Irak'ın kuzeyindeki petrol kaynaklarına el koyarak bağımsızlık yolunda önemli bir mesafe almak olmuştur. 10 Nisan 2003 tarihinde peşmergelerin Kerkük'ü ve Musul'u yağmalaması, tapu ve nüfus kayıtlarını yok etmesi, bu bölgenin demografik yapısını değiştirmeye yönelik niyetlerinin

¹¹⁸ Gökhan ÇETİNSAYA, Taha ÖZHAN, a.g.e.,s.42.

¹¹⁹ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e.,s.164-165.

açık bir göstergesidir.¹²⁰ Barzani ve Talabani, PKK terör örgütünü Türkiye'ye karşı koz olarak kullanmışlardır. Kuzey Irak, PKK terör örgütünün adeta eğitim ve lojistik üssü olmuştur. Bunun sonucu olarak 2003 yılından itibaren Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yönelik PKK saldırılarında önemli bir artış gözlenmiştir.(EK-5)¹²¹

3.6. Tezkere İle İlgili Görüşler

3.6.1. Tezkere Aleyhine Görüşler

Tezkereye karşı çıkanların başında ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, partisinin 18 Şubat 2003 tarihli TBMM Grup toplantısında yaptığı konuşmada, açık bir şekilde tezkereye karşı çıkmıştır.¹²² Baykal, Irak Savaşı'nın haksız bir savaş olduğunu savunmuş, Türkiye'nin de uluslararası meşruiyeti olmayan bu savaşa alet olmaması gerektiğini söylemiştir. Bu tutum CHP milletvekillerine de yansımış, 1 Mart Tezkeresi'ne açık bir şekilde "Hayır" demişlerdir.

1 Mart 2003'te TBMM'nin tezkere ile görüşmesinde açık olan birinci oturumunda CHP'nin adına söz alan Önder Sav ve Kemal Anadol tezkerenin Anayasaya aykırı olduğunu, BM kararı olmaksızın tezkerenin meşruiyetinin olmadığını belirtmişlerdir.¹²³

Gazeteci-yazar Hüsnü Mahalli, 26 Şubat 2003 tarihli yazısında tezkereye karşı çıktığını şöyle ifade etmiştir:

¹²⁰ Fikret BİLA, Ankara'da Irak Savaşları.....,s.233-234.

¹²¹ İç İşleri Bakanlığı'nın 13 Mart 2008 tarihli B.05.1.EGM.0.12.05.05/ 5764-1614/ 51970 sayılı yazısı. (<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-1819c.pdf>, Erişim Tarihi: 04.05.2009).

¹²² Deniz BAYKAL, Deniz Baykal'ın CHP Grup Toplantısı Konuşması, Ankara, 18.02.2003. (http://www.belgenet.com/2003/baykal_180203.html, Erişim Tarihi:13.05.2009.)

¹²³ Önder SAV, Kemal ANADOL, Önder Sav ve Kemal Anadol'un TBMM'deki Konuşmaları, Ankara, 01.03.2003. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi:04.05.2009.)

“Amerikan taleplerine “Evet” diyecek olan vekiller, bakın neye “Evet” demiş olacaktıdır:

1. *Amerikaluların deneyeceği yeni türden bombalar altında yüz binlerce Iraklı çocuk, kadın, yaşlı ölecek.*

2. *Amerikan askerleri Türkiye’ye gelecek, problem yaratacak ve ne zaman gidecekleri belli olmayacak. (Çekiç Güç’te olduğu gibi)*

3. *Vekiller kararları ile, Amerika’nın Irak ve bölgeye yönelik tüm planlarına katkıda bulunmuş olacaklar. Yani Irak’ın parçalanması, Irak’ta iç savaşın çıkması (Kürtler, Araplar, Türkmenler, Şiiler, Sünniler) ve olası bir Kürt devletinin kurulmasına yardımcı olacaklar.*

4. *Vekiller, Amerika’nın Irak ve tüm bölge petrollerini ele geçirmesini ve daha önemlisi tüm olup bitenlerin en önemli hedefi olan İsrail’in bölgedeki üstünlüğünü sağlayacaklar ve belki de (Brejinsky’nin dediği gibi) İsrail’in sonsuza dek bölgeye (Bağdat’ta birleşen Fırat ve Dicle’nin Türkiye’deki kaynakları dahil) egemen olmasına yardımcı olacaklar.*

5. *Vekiller, tüm bu benzeri olasılıkların aynı zamanda Türkiye’ye getireceği büyük risk ve tehlikelerin sorumluluğunu ebediyen taşıyacaklar.”¹²⁴*

Yeni Şafak gazetesini yazarı Fehmi Kuru, tezkerenin reddi sonrası 2 Mart’taki köşesinde *“TBMM, belki de Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana karşılaştığı en ciddi tehditlerden birini, ülkenin (ve muhtemelen dünyanın) başından savmış oldu”¹²⁵* diyerek memnuniyetini ifade etmiştir.

Sedat Ergin de 2 Mart 2003’teki yazısında tezkerenin reddinin Türk-Amerikan ilişkilerine verebileceği sıkıntılardan bahsettikten sonra şöyle devam etmiştir:

“Yine de, Meclis’in dünkü kararı Türk demokrasisinin gücünü gösteren bir olay olmuştur. En azından son dönemde milletvekillerinin özgür iradeleriyle oy

¹²⁴ Hüsnü MAHALLİ, Tezkereden Tezkereye Gerçekler, İskele Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2006, s.37.

¹²⁵ Fehmi KORU, Yenişafak, 02.03.2003. (<http://yenisafak.com.tr/arsiv/2003/MART/02/fkoru.html>, Erişim Tarihi:31.03.2009.)

kullanabildiği nadir oylamalardan biri gerçekleşmiş, güçler ayrılığı ilkesi işlemiştir. Nasıl ABD Kongresi, zaman zaman ABD Yönetimi'nin taleplerini geri çeviriyorsa, Amerikan demokrasisinde yaşanan bir durumun pekâlâ Türk demokrasisinde de aynen yaşanabileceği görülmüştür. Bir “demokrasi beşiği” olan ABD, ne kadar kızsada, bu demokrasi egzersizini saygıyla karşılamak zorundadır. Ayrıca, geçmişte hep ABD Kongresi Türkiye'nin çıkarlarına zarar verirken, bu kez Türk Parlamentosu ABD'yi zora sokmuştur.”¹²⁶

Milli Gazete'nin yazarı Zeki Ceyhan, 10 Haziran 2007 tarihli makalesinde şunları yazmıştır:

“1 Mart tezkeresi geçmiş olsaydı ne olacaktı? Hemen hatırlatalım: Amerikan askerleri Irak'ın güvenliği gerekçesi ile ülkemizin Kızıltepe, Mardin, Nusaybin gibi bölgelerine yerleşeceklerdi! 60 bin civarında Amerikan askeri topraklarımızda iskân edilecekti! Yani adı konulmamış bir ikinci Çekiç Güç oluşturulacaktı! Ve Allah-u alem bir süre sonra bölge ile ilgili “36'ncı paralelin kuzeyindeki uçuş yasağı” gibi bir takım önlemler(!) alınarak kendi askerlerinden başka askerlerin bölgeye müdahalesinin önüne geçilecekti! Yani Türkiye'nin başı herhangi bir nedenle ağrıdığı zaman “Siz hiç zahmet etmeyin, bizim askerlerimiz burada, biz gerekeni yaparız” denilerek elimiz kolumuz bağlı hale getirilecektik!”¹²⁷

Tezkereye karşı çıkanların savunduğu görüşler genel olarak şunlardır:

— Türkiye'de 62.000 Amerikan askerinin mevcudiyeti, liman ve üslerin kullanılması ülkemizin adeta işgali anlamına gelmektedir. Savaş sonrasında ABD askerinin ülkemizi terk etme garantisi yoktur.

— BM kararı olmaksızın, uluslararası meşruiyeti olmayan bir savaşa Türkiye'nin katılması doğru değildir.

¹²⁶ Sedat ERGİN, Hürriyet, 02.03.2003. (<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/03/02/256015.asp>, Erişim Tarihi:31.3.2009.)

¹²⁷ Zeki CEYHAN, Milli Gazete, 10.06.2007. (<http://www.milligazete.com.tr/makale/1-mart-tezkeresi-gecmis-olsaydi-96929.htm>, Erişim Tarihi:31.03.2009.)

— Türkiye'nin Irak'ın işgaline katılması anlamına geleceği için Müslüman ve Arap dünyasında önemli bir itibar kaybına neden olacaktır.

— Türk askerini haksız bir savaşa göndermek doğru değildir. Gereksiz yere şehitler verilecektir.

3.6.2. Tezkere Lehine Görüşler

Tezkereyi savunanların başında kuşkusuz o günlerde henüz başbakan olamamış AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'dır. Ancak tezkere oylaması öncesi grup kararı alınmamış olması Erdoğan'ın grubuna aşırı güvenmesi veya aşırı demokrat olduğunun göstergesi diye açıklamak da pek gerçekçi gözükmemektedir. Belki Erdoğan, tezkerenin vicdani sorumluluğunu tek başına omuzlarına yüklemek istememiştir. Belki de 1 Mart Tezkeresi gibi hassas ve kritik bir konuda parti içinde kendisinden farklı düşünenlerin çoğunlukta olduğunu bildiği için grup kararı alınması durumunda AKP'nin çözülmesinden korkmuştur. Şüphesiz grup kararının neden alınmadığını en iyi bilen kendisi ve AKP yöneticileridir.

Erdoğan, 4 Şubat 2003'teki grup toplantısında Irak krizi ile ilgili Türkiye'nin savaş istemediğini ancak savaş kaçınılmaz olması durumunda Türkiye'nin denklemin dışında kalmaması ve ulusal çıkarları gereği ABD ile birlikte hareket edilmesi gerektiğini savunmuştur.¹²⁸

TBMM'nin, 1 Mart Tezkeresi'ni görüştüğü birinci ve açık olan oturumunda CHP tarafından tezkerenin Anayasaya aykırı olduğu savına karşılık, AKP milletvekili Salih Kapusuz konuşmasında; *"Bu tezkerenin, uluslararası hukuk veyahut da meşruiyet konusunu tartışırken, Sayın Sav "bu işin dayanağı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıdır" dedi. Eğer bu doğruysa, milletimizle beraber -Sayın Baykal da başta olmak üzere, Dışişleri Bakanlığı yapmış*

¹²⁸ Recep Tayyip ERDOĞAN, Recep Tayyip Erdoğan'ın AKP Grup Toplantısı Konuşması, Ankara, 04.02.2003. (<http://www.akparti.org.tr/tbmm/tbmmgrup/4%20Şubat%202003%20grup%20konusmasi.doc>, Erişim Tarihi:07.12.2009.)

olan herkes- hepimizin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 541 sayılı Kararını unutmamamız lazım. Bu karar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni inkâr eden bir karardır. Böyle bir devlet var mı; elbette var"¹²⁹ diyerek uluslararası meşruiyet kaynağı aramanın anlamsızlığına vurgu yapmıştır.

Kapusuz'dan sonra söz alan AKP milletvekili ve Anayasa hukukçusu olan Burhan Kuzu tezkerenin meşruiyetinden ziyade Türkiye'nin çıkarlarına uygun olup olmadığının tartışılmasının daha doğru olacağını belirtmiştir.¹³⁰

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Türkiye'nin Irak konusunda ABD'ye verdiği sözü tutamamasının bugün çok daha büyük sıkıntılara neden olacağını ifade ederek, "1 Mart Tezkeresi'nin çıkmaması Türkiye'ye çok büyük sıkıntılara mal oldu. Kuzey Irak'ta Kürt devletinin kurulması veya özerkliğin olması 10 sene sonra bizim içimizi bozar. Kuzey Irak'ta aşiretlerin değil Türkiye'nin dediği olmalıydı"¹³¹ diyerek Türkiye'nin 1 Mart Tezkeresi'ni kabul etmesi gerektiğini ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'a girmesi durumunda Irak'ın şekillenmesinde Talabani ve Barzani aşiretlerinin değil, Türkiye'nin söz sahibi olacağını savunmuştur. Ayrıca Demirel, Kuzey Irak'ta Kürt devletinin kurulmasının Türkiye'yi uzun vadede olumsuz etkileyeceğini, bundan dolayı tezkerenin reddedilmesini hata olduğunu düşünmektedir.

1 Mart Tezkeresi sürecinde zamanın Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök, gazeteci-yazar Fikret Bila'nın tezkere konusunda ABD'nin Anadolu'yu lojistik üssü haline getireceği ve ne zaman çıkacağı belli olmayacağı, Türkiye'nin adeta işgal altındaki bir ülke görüntüsü vereceği şeklindeki eleştiriler ile ilgili sorusuna "Cahilin, hayaline yetişmenin imkânı yoktur Fikret Bey. Bir defa tezkereyi nasıl çıkarırsanız, öyledir. Uygulama öyle yapılır. Geldim, gitmem diyen, bu gücü kendinde bulan da zorla gelip girer oraya. Gelip de

¹²⁹ Salih KAPUSUZ, Salih Kapusuz'un TBMM'deki Konuşması, Ankara, 01.03.2003. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi:04.05.2009.)

¹³⁰ Burhan KUZU, Burhan Kuzu'nun TBMM'deki Konuşması, Ankara, 01.03.2003. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi:04.05.2009.)

¹³¹ <http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=115953>, Erişim Tarihi:31.03.2009.

gitmemeyi göze alacak gücü varsa. Hiç ilgisi, alakası yok. Tamamen cehalettir. Hala öyle söylüyorlar. Kesin olarak, ABD oradan ileride gidecekti. Dolayısıyla, Iraklılarla kesinlikle yüz yüze gelmeyecektik. Bizim istediğimiz 91'de olduğu gibi, büyük bir göçmen hareketi olursa, bunu Irak'ın kuzey bölgesinde tutmak, gruplar arasında çatışma çıkarsa, o çatışmaları önlemek, bir de orada kuvvet bulundurarak hem PKK'yi, hem Türkiye'nin iradesini, ilgilerini göstermekti. İleride masa kurulacaksa ki, tabii kurulur, burada söz sahibi olmakti”¹³² diyerek tezkerenin arkasında durmuştur.

Özal döneminin Devlet Bakanı Hasan Celal Güzel de tezkereyi savunduğunu belirtmiştir. Amerika'nın zaten Türkiye olmasa da Irak'ı işgal edeceğini belirten Güzel *“Biz girmeyelim, ABD girsin. Amerika orada işgal hareketleri yapsın, biz ah vah çekelim, karşıdan saçımızı başımızı yolalım, ama bir şey yapmayalım. Eğer gerçekten siz oradaki Müslüman kardeşinize sahip olmak istiyorsanız, ABD ile beraber Irak'a girmeniz ve ABD'nin beklediğiniz vahşetine, istilasına, işgalci olarak yaptığı zulümlere karşı çıkmanız gerekirdi. Siz Felluce katliamı karşısında gözyaşı döküp mersiyeler dizerken, sizin ordunuz Felluce'de bulunup bunu önleyecek kapasitedeydi. Sonra şu da çok saçma iddiaydı: Biz kendi topraklarımızı veremeyiz bunlara. Oradan geçip Müslümanları öldürmesine razı olmayız. Peki, hava sahası niye açıldı o zaman? Oradan kalkan bombardıman uçakları, sizin açtığınız hava sahasından giderek havadan Müslümanları öldürdü. Yani Müslümanları karadan öldürmek günah da, havadan öldürmek sevap mıdır? Bu saçma sapan bir laftır. Müslümanlıkla da ilgisi yoktur”¹³³ diyerek tezkereye karşı çıkan dindar insanların hassasiyetlerinin anlamsız olduğunu savunmuştur. Ayrıca Güzel, Türk askerinin Irak'a girmiş olması durumunda peşmergelerin Musul ve Kerkük'ü işgal edemeyeceğini, PKK'nın da esamisi dahi okunamayacağını belirtmiştir.*

¹³² Fikret BİLA, Komutanlar...,s. 236.

¹³³ Hasan Celal GÜZEL, Kuzey Irak, Kürtçülük ve Ayrılıkçı Terör, Timaş Yayınları, Temmuz 2007, s.76.

Gazeteci Fatih Altaylı da 1 Mart 2003 günü Hürriyet'teki köşesinde ABD'nin zaten Irak'ı işgal edeceğini, bu yüzden Türkiye'nin ekonomik zararını en aza indirmek için tezkereye "Evet" demesi gerektiğini savunmuştur.¹³⁴ Aynı gazetenin yazarı Ertuğrul Özkök de tezkerenin geçmesi gerektiğini, tezkereye "Hayır" diyenlerin de tarihi bir sorumluluk altına girdiğini 2 Mart 2003'te köşesinde şöyle belirtmiştir:

*"Yani bu andan itibaren Kuzey Irak'ta meydana gelebilecek bir çatışmada hayatını kaybedecek her Mehmetçiğin sorumlusu dün "Hayır" diyenler mi olacak? Bundan böyle o bölgede Türkiye'nin iradesi dışında oluşabilecek her olayın, Türkiye'nin içine düşeceği her ekonomik krizin sorumlusu kim olacaktır? Dedim ya, tarihi kararda "Evet" in de, "Hayır" ın da tarihi sorumluluğu vardır."*¹³⁵

23 Eylül 2003'te yine Hürriyet'in yazarlarından Cüneyt Ülsever köşesinde tezkere öncesi Türk ve Amerikan tarafının anlaştığı mutabakat metninden bahsederek Türkiye'nin önemli bir fırsatı kaçırdığını şu cümleyle belirtmiştir:

*"Bu mutabakat metni Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Irak'ı (Musul ve Kerkük) ve hatta Türkmenleri kendi elleri ile Kürt unsurlara nasıl teslim ettiğini, PKK'nın son anda paçayı kurtarmasına nasıl cevaz verildiğini ortaya koyuyor."*¹³⁶

Milliyet gazetesinin yazarı Taha Akyol, 3 Mart 2003'teki köşe yazısında tezkere ile ilgili şunları yazmıştır:

"Bence yanlış karar alınmıştır ama ok yaydan çıkmıştır artık; soğukkanlı olmak, bir de psikolojik karamsarlığı pompalayarak riskleri arttırmamak lazım. Bir de şunu belirteyim: "Milletlerarası hukukun meşru saydığı haller"i tespit yetkisi

¹³⁴ Fatih ALTAYLI, Hürriyet, 01.03.2003. (<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/03/01/255597.asp>, Erişim Tarihi:31.03.2009.)

¹³⁵ Ertuğrul ÖZKÖK, Hürriyet, 02.03.2003. (<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/03/02/256000.asp>, Erişim Tarihi:31.03.2009.)

¹³⁶ Cüneyt ÜLSEVER, Hürriyet, 23.09.2003. (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=173050&yazarid=3>, Erişim Tarihi:31.03.2009.)

*Meclis'e aittir. Hiçbir ülke böyle bir egemen hakkını BM kararına bağlamaz. Anayasa Profesörü Ergun Özbudun ve Meclis eski Başkanı hukukçu Ömer İzgi de bunu açıkça belirtmişlerdir. Kimse yarın Türkiye'nin elini bağlayacak şekilde bu meseleyi "uluslararası meşruiyet" kavramına bağlamasın artık."*¹³⁷

Güneri Civaoglu da Milliyet'teki 2 Mart 2003 tarihli köşe yazısında *"Uluslar da, insanlar gibi bazen güvenliği, onuru, geleceği uğruna - içine sinmese de - zorunlu beraberlikler yaşayabilir"*¹³⁸ diyerek tezkerenin geçmesinin Türkiye'nin ulusal güvenliği için gerekli olduğunu savunmuştur.

Radikal gazetesinin yazarı Erdal Güven, tezkerenin oylanması sonrası 2 Mart 2003'teki köşesinde şunları yazmıştır:

*"Şunu hâlâ tam olarak anlayabilmiş değiliz. Bu savaşı önleyebilecek kişi ne Ankara'da oturuyor, ne Washington'da. O kişinin adresi Bağdat. Saddam Hüseyin'e savaşı önleyebilecek adımı attırmanın tek yolu, uluslararası topluluğun "savaş iradesi"ni siyasi, ekonomik, askeri ve diplomatik tüm yönleriyle ortaya koyması. Ve Türkiye jeostratejik konumuyla bu iradenin önemli bir parçası. TBMM'nin dün aldığı karar bu iradeyi zayıflatmaktan, dolayısıyla Saddam Hüseyin'i cesaretlendirmekten başka hiçbir sonuca hizmet etmeyecek. Ve eğer dünkü karar, Türkiye'nin nihai kararı olarak tecelli ederse ABD'yle ilişkiler stratejik bir yara alacak. Dış politika ulusal çıkarlarınız doğrultusunda ve gücünüz çerçevesinde yapılır. Umarım Türkiye Meclis'in dün aldığı kararın altında kalmaz."*¹³⁹

Milli İstihbarat Eski Müsteşarı Emekli Büyükelçi Sönmez Köksal'ın tezkere ile ilgili görüşü şudur:

¹³⁷ Taha AKYOL, Milliyet, 03.03.2003. (<http://www.milliyet.com.tr/2003/03/03/yazar/akyol.html>, Erişim Tarihi:30.03.2009.)

¹³⁸ Güneri CİVAOĞLU, Milliyet, 02.03.2003.

(<http://www.milliyet.com.tr/2003/03/02/yazar/civaoglu.html>, Erişim Tarihi:30.03.2009.)

¹³⁹ Erdal GÜVEN, Radikal, 02.03.2003. (<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=67775>, Erişim Tarihi:31.03.2009.)

“2003 yılında ABD’nin Irak’ı işgali arifesinde yaşanan gelişmeler Türkiye açısından 1925’de kaçırılmış fırsatın yeniden yakalanması olanağını yaratabilir miydi? En doğru cevabı gelecek on yıllarda tarih verecek. Bugün terörle mücadelede sadece o tarihten bu yana insani, maddi ve manevi kayıplar hesaba katılırsa, tezkerenin reddi için ileriye sürülmüş olan nedenlerin büyük bir kısmının geçersiz kaldığı görülür. 1 Mart 2003 tezkeresinin TBMM’de reddedilmesiyle Türkiye’nin tarihi süreç bakımından önemli bir şansını kaçırdığı yaygın bir görüştür. Bu, özellikle, 1984’ten bu yana yaşanan ayrılıkçı PKK terörü ile mücadele edebilmek için gerekli olan fiziki sınır güvenliğinin sağlanması için mücavir bölgenin kontrol altına alınması açısından doğru olduğu kadar, Kuzey Irak’ın şekillenmesinde önemli bir rol üstlenme olanağı bakımından da doğrudur.”¹⁴⁰

1 Mart Tezkeresi’ni en iyi bilenlerin başında şüphesiz ABD ile müzakerelerdeki Türk heyetinin başında bulunan Büyükelçi Deniz Bölükbaşı’dır. Kendisi ve ekibi, ABD heyetiyle çetin müzakereler yapmış ve Türkiye’nin menfaatine diye değerlendirdikleri askeri mutabakat zaptını imzalamışlardır. Günümüzde MHP Ankara milletvekili olan Bölükbaşı, tezkerenin reddi yüzünden Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Kuzey Irak’a girememesi sonucu Türkiye’nin aleyhine gelişen bazı olayları şu sorularla sormaktadır:

— *PKK Kuzey Irak’ta barınabilir miydi? Bu bölgeyi terör eylemleri için saldırı üssü olarak kullanabilir miydi?*

— *Türkiye’nin karşısına çıkan güvenlik tehdidi bu kadar ağırlaşabilir miydi, PKK terörü bu boyutlara tırmanabilir miydi?*

— *Barzani, içinde Türkiye’nin topraklarının ve halkının bir kısmını da alacak bağımsız büyük Kürdistan’ın 10-15 yıl içinde kurulacağını, Türkiye’nin bu fikre alışması gerektiğini söylemek cüretini bulabilir miydi?*

¹⁴⁰ Sönmez KÖKSAL, Irak’ın Kuzeyindeki Muhtemel Gelişmelerin Türkiye’ye Etkileri, Ankara, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Rapor No:6, 23.05.2009, s.9-10.

— *Iraklı Kürt gruplar Türkmenleri baskı ve tehdit altına alarak Kerkük'ü zorla ele geçirmeyi ve bu tarihi Türkmen ilini Kürdistan'ın başkenti yapmayı hayal edebilir miydi, bu yöndeki stratejilerini adım adım ilerletebilir miydi?*

— *Etkili bir bölgesel güç olan Türkiye, Irak'taki siyasi süreçten bugünkü gibi dışlanarak marjinal bir ülke konumuna itilebilir miydi?*¹⁴¹ Bu sorulara “Hayır” cevabı veren Bölükbaşı, tezkerenin kabul edilmemesinin hata olduğunu düşünmektedir.

Tezkereyi savunanların görüşleri genel olarak şunlardır:

— ABD, Türkiye'siz de Irak'ı işgal edecektir. Bu savaştan en az zararlı çıkmamız için Kuzey Irak'a girmemiz ve inisiyatif almamız gerekmektedir.

— Tezkerenin kabul edilmesi ile savaş daha kısa zamanda sona erecek, insan ölümleri daha da azalacaktır.

— Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulması engellenebilecektir. Irak'ın geleceğinde söz sahibi olmamız mümkün olacaktır.

— Türkmenlerin hak ve çıkarları daha fazla kollanabilecektir.

— Kuzey Irak'taki PKK terör örgütü unsurlarına karşı daha etkili tedbirler alınabilecektir.

— ABD ekonomik desteği, savaştan uğrayacağımız zararı asgariye indirecektir.

— ABD ile stratejik ortaklığımız güçlenerek devam edecek, Türkiye dış politikada Amerikan desteğini daha fazla hissedecektir.

— Irak Savaşı'nın uluslararası meşruiyeti olmadığı için tezkerenin Anayasaya aykırı olduğu iddiası doğru değildir.

¹⁴¹ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.178.

3.7. Tezkere Sonrası Türkiye’de Terörün Durumu

1 Mart Tezkeresi’nin reddedilmesi PKK için adeta can simidi olmuştur. Türk askerinin Kuzey Irak’a giremeyeceğinin anlaşılmasından sonra PKK, başka bir deyişle KADEK, derin bir nefes almış ve Türkiye’ye yönelik saldırılarını önemli bir ölçüde arttırmıştır. KADEK, 27 Ekim ile Kasım 2003 tarihleri arasında Kandil Dağı’nda yaptığı 2. Kongre’de kendisini feshetmiş, 15 Kasım 2003 tarihinde yaptığı basın açıklaması ile KONGRA GEL’ in kurulduğunu ilan etmiştir. PKK/ KONGRA GEL’in başına Zübeyir Aydar getirilmiştir. PKK/ KONGRA GEL amaçlarını şöyle sıralamıştır: ¹⁴²

- Sözde Kürt sorununun çözümü temelinde barış, demokrasi, özgürlük, eşitlik ve adaleti sağlamak,
- Kürt halkını ve sözde Kürdistan’daki diğer etnik topluluk ve ulus devlet bireylerini kapsayarak, sınıflı toplum uygarlığını hedeflemeyen, demokratik kurumlaşma ve sivil toplum gücüne dayalı, devleti ve toplumu demokratikleştirerek, devlete iş ve rol koordinasyonu düzeyinde işlev yüklemek, cins sorununu eşitlik ve özgürlük temelinde çözmek, insanın doğayı tahakküm altına alıp, hoyratça tahrip ve talan etmesine son vermek, onu hayvanları, bitkileri ve tüm güzellikleri ile doğaya dost ve uyumlu hale getiren Demokratik- Ekolojik toplumu kurmak,
- Kürdistan ve Ortadoğu zemininde bu amaçla mücadele eden güçlerin koordinasyonunu sağlamak, Demokratik- Ekolojik Devrime öncülük etmek,
- Mevcut ulus devletlerle var olan sorunları barış içinde ve demokratik siyaset esaslarıyla çözmek,
- Oligarşik, teokratik, monarşik otokratik yapı ve uzantılarına karşı meşru savunma çizgisinde mücadele etmek,

¹⁴² Emin DEMİREL, Geçmişten Günümüze PKK...,s.424-425.

— Türkiye, İran, Irak ve Suriye’de Kürt sorununu demokratik birlik temelinde halkların eşitliği ve demokratik Ortadoğu Birliği hedefine uygun olarak çözmek,

— İnsanlığın özgürlük ve demokrasi özlemini ve geldiği demokratik-ekolojik toplum felsefesini evrensel düzeyde savunmak ve bunun bir gereği olarak, bölgemizde yaşanan sorunların çözümsüz kalıp, kaosa dönüşmesinin esas kaynağı olarak gösterilen milliyetçilik, dini fanatizm ve şovenizme karşı her zeminde mücadele yürütmektir.

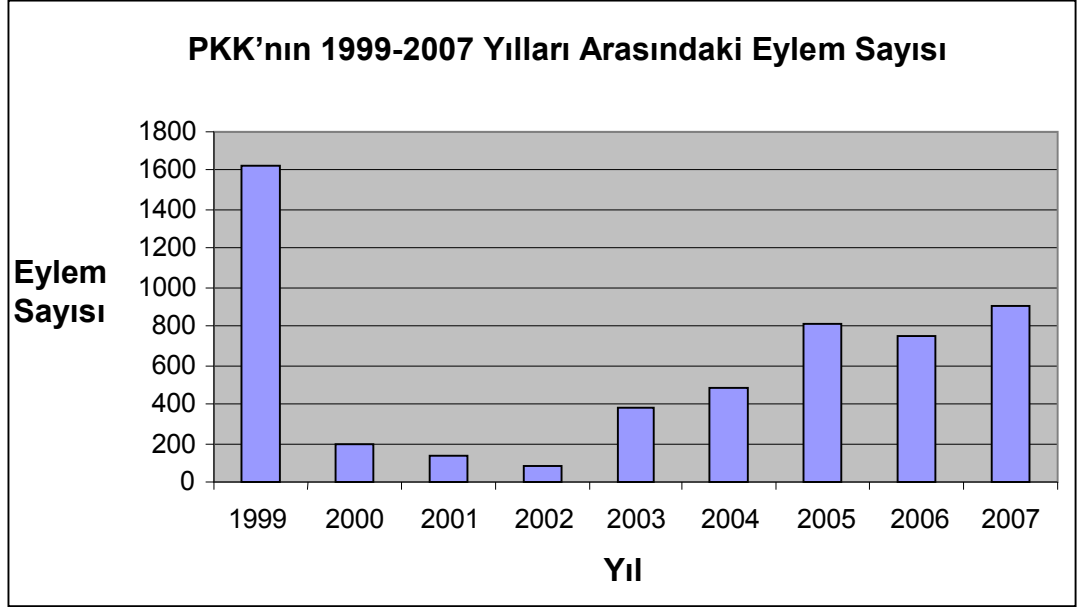
PKK, her ne kadar siyasal mücadeleye önem verdiğini belirtmişse de Meşru Savunma stratejisinin bir gereği olarak silahlı militanlarını tasfiye etmemiştir. PKK, güvenlik güçlerine yönelik saldırılarını yoğunlaştırmış, bu yolla taleplerini devlete karşı bir baskı unsuru olarak kullanmak istemiştir. Tablo 3’te 1999’da Abdullah Öcalan’ın yakalanmasından 2007 yılına kadar olan dönemde PKK’nın eylem sayıları görülmektedir.

Tablo 3 (PKK’nın 1999- 2007 Yılları Arasındaki Eylem Sayısı)¹⁴³

YIL	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EYLEM SAYISI	1623	193	130	81	384	488	815	755	908

¹⁴³ İç İşleri Bakanlığı’nın 13 Mart 2008 tarihli B.05.1.EGM.0.12.05.05/ 5764-1614/ 51970 sayılı yazısından faydalanarak hazırlanmıştır. (<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-1819c.pdf>, Erişim Tarihi: 04.05.2009).

Grafik 3

Tablo 3'te ve Grafik 3'te de görüldüğü gibi 1999 yılında Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra eylem sayılarında önemli bir azalma görülmüş, 2003'te 1 Mart Tezkeresi'nin reddedilmesi sonucu Kuzey Irak'taki otorite boşluğundan iyi faydalanan PKK terör örgütünün eylemlerini kayda değer ölçüde arttırabildiği gözlenmiştir. Bu durum şüphesiz 1 Mart Tezkeresi'nin geçmesini savunanların terör konusundaki endişelerinde ne kadar haklı olduklarını da göstermektedir. Terör olaylarındaki artışa bağlı olarak şehit sayısındaki artışı da tahmin etmek zor olmayacaktır. Irak'ın işgali sonrası Türkiye'nin, Amerikan askerleri ile çatışma ihtimali yüzünden Kuzey Irak'a sınır ötesi bir harekât yapması için ABD ile koordinasyon yapılması gerekmiştir. Hükümet, kamuoyunun baskısından dolayı ABD'nin oyalamasına daha fazla katlanamamış ve TBMM'den, 17 Ekim 2007'de sınır ötesi operasyon izni ve yetkisi almıştır. Kasım 2007'de ABD'de yapılan Bush-Erdoğan görüşmesinden sonra ikili ilişkiler tekrar normalleşmeye başlamış ve ABD'nin, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta PKK'ya yönelik sınır ötesi operasyon yapma ısrarını kabul ettiği görülmüştür. Hatta ABD, Türkiye ile PKK terör örgütü konusunda istihbarat paylaşımında bulunduğu da kamuoyuna

açıklanmıştır. Bundan sonra yapılan hava ve kara operasyonları terör örgütüne önemli zayıflar verdimişse de kesin bir darbe vurulamamıştır.

PKK terör örgütü, 2003 yılı sonrasında kitlesel eylemlere ve sivil itaatsizlik eylemlerine çok önem vermiştir. Terör örgütü tarafından, istenilen düzeyde kitlesel eylemselliklerin yakalanamaması üzerine müzahir tüm kurum/kuruluşların (sivil toplum örgütleri, belediyeler, siyasi partiler vb.) bir çatı altında toplanması kitlesel eylemlerin tek merkezden koordine edilebilmesi amacıyla; 2004 yılı aralık ayında TÜDEK (Türkiye Demokratik Ekolojik Toplum Koordinasyonu) adı altında yeni bir oluşum faaliyete geçirilmek istenmiş, ancak yeni oluşumun, istenilen başarıyı gösterememesi ve yetersiz kalması üzerine, 04-21 Mayıs 2005 tarihleri arasında Irak'ın kuzeyindeki örgüt kamplarında gerçekleştirilen "3. Genel Kurul Toplantısı" sonucunda, örgütün üst düzey sorumlularından olan ve halen örgütün sözde Bilim ve Aydınlanma Komitesi üyesi olarak görev yapan, Mustafa Karasu başkanlığında sözde Kürdistan Demokratik Konfederalizmi/ Türkiye Koordinasyonu (KKK/ TK) adı altında yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. KKK/ TK' nun Mayıs 2005 faaliyete geçmesi sonrasında metropollerde sivil itaatsizlik eylemsellik süreci kapsamında;¹⁴⁴

— 2005- 2006 yılları içerisinde; başta Nevruz etkinlikleri olmak üzere, "Abdullah Öcalan'ı Siyasi İradem Olarak Kabul Ediyorum" imza kampanyasının,

— Örgütün etkin olduğu illerin katılımıyla "İmralı'ya Yürüyüş" adı altında Bursa ili Mudanya İlçesine kitlesel olarak katılımın,

— 13 Kasım 2005 tarihinde Diyarbakır ilindeki "Kürt Sorununa Demokratik ve Barışçıl Çözüm" mitinginin,

¹⁴⁴Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca KCK Hakkında Hazırlanan 2009/786 No'lu İddianame, 25.05.2009, s.6. (<http://www.scribd.com/doc/16223666/KCK-ddianamesinin-tam-metni#>, Erişim Tarihi:07.02.2010)

— 2005 yılı Aralık ayı içerisinde terörist başına verilen hücre cezası sonrasında cezaevleri ve müzahir kuruluşlara ait binaların içerisindeki düzenlenen açlık grevlerinin,

— 2006 yılı mart ayı içerisinde Bingöl ili Solhan ilçesi kırsal alanında ölü ele geçirilen 14 örgüt mensubundan Diyarbakır ili nüfusuna kayıtlı dört örgüt mensubuna ait cenazelerin Diyarbakır ili Yeniköy Mezarlığına defnedilmeleri esnasında ve sonrasında başlayan ve bölge illerine de sıçrayan şiddet eylemlerinin söz konusu KKK/ TK yapılanması tarafından organize edilerek bizzat yönetilmiştir.

KKK/ TK'nun 17- 22 Nisan 2006 tarihleri arasında Irak'ın kuzeyindeki terör kamplarında gerçekleştirmiş olduğu Genel Kurul toplantısında "Türkiye Koordinasyonu" isminin "Türkiye Meclisi", İl koordinasyonlarının ise "İl Meclisi" olarak değiştirilmesi yönünde kararlar alınmıştır. Türkiye Meclisi'nin başına ise geçmişte cezaevleri sorumluluğunu üstlenen ve halen yurt dışında bulunan örgüt üst düzey sorumlularından Sabri Ok getirilmiş, ülke genelindeki çalışmaların Çukurova, Diyarbakır, Serhat ve Ege olmak üzere dört ana bölge üzerinden koordine edilmesi, İl Koordinasyonlarının feshedilerek İl Örgütlenme Komiteleri oluşturulması kararlaştırılmıştır. Terör örgütü tarafından, İl Örgütlenme Komiteleri adı altında Türkiye Meclisi'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak ülke genelinde belirlenen 237 delegenin katılımıyla İstanbul'da 03- 05 Kasım 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilen toplantıda,¹⁴⁵

1- Türkiye Meclisi isimli yapılanma ile aynı paralelde faaliyet gösterecek yapılanmaların İran, Irak ve Suriye'de de hayata geçirilmesi,

2- Ülke genelinde bölge, il, ilçe, semt, mahalle ve sokak meclisleri şeklinde örgütlenerek,

— Halkın sorunlarının oluşturulan meclisler marifetiyle çözülmesi,

— Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde meydana gelen sel felaketiyle

¹⁴⁵ Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca KCK Hakkındas.7.

ilgili kampanyalar düzenlenmesi,

— Örgüte müzahir kurum/kuruluşların dağılık örgütlenmelerinin önüne geçilmesi,

— Mevcut ihtiyaçların karşılanabilmesi için havuz sisteminin oluşturulması,

3- Eşit Özgür Yurttaş Dernekleri üzerinde çalışmalara devam edilmesi, önümüzdeki dönemde ise “Demokratik Toplum Türkiye Meclisi” adı altında faaliyet yürütülmesi,

4- Irak’ın kuzeyinde ve İran’daki örgüt kamplarına eğitim çalışması için gidecek şahısların koordine edilmesi,

5- Abdullah Öcalan’ın avukatları ve ailesiyle görüşmemesi durumunda ülke genelinde kitlesel eylemler düzenlenmesi,

6- Cezaevlerinden tahliye olan ancak örgütsel faaliyetlere katılmayan şahıslara yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi aksine hareket edenlere karşı çeşitli yaptırımlar uygulanması,

7- Terör örgütünün Kadın yapılanması YJA/Star (Özgür Kadın Birlikleri) ve KJB (Yüce Kadınlar Topluluğu) ile eşgüdümlü olarak şehir merkezlerinden mahallelere kadar eylemsel amaçlı yerleştirilmesi yönünde kararlar alınmıştır.

Mayıs 2007’de PKK terör örgütü, Kürdistan Demokratik Konfederalizmi/ Türkiye Meclisi yapılanmasını geliştirerek KCK (Koma Ciwaken Kürdistan- Kürdistan Topluluklar Birliği) Sözleşmesini kabul etmiştir.¹⁴⁶ KCK yapılanmasının diğer yapılanmalardan en önemli farkı bir devlet sistemine çok benzemesidir. Kısaca siyasi sınırları olmayan fakat hangi ülkede yaşıyorsa İran, Irak, Suriye, Türkiye ülkelerinin adli, idari ve siyasi rejimine tamamen alternatif bir sistem oluşturarak bütün Kürtleri bu sistem altında birleştiren bir organizasyon kurulmuştur. Hangi ülkede yaşarsa yaşasın bütün Kürtlerin aynı zamanda KCK vatandaşı olabileceği belirtilmiştir. KCK’nın yasama, yürütme ve yargı erkleri mevcuttur. Bu erklerle

¹⁴⁶ Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca KCK Hakkında...,s.8.

bağlı ünitelerin aldığı kararları Abdullah Öcalan'ın ve sözde yasama organı olan KONGRA-GEL'in kararları ile uyumlu olmak zorundadır. Vatandaşlığa kabul ve ihraç işlemleri düzenlenip vergi mükellefiyeti getirilmiştir. Halkın kendi sorunlarının "Halk Mahkemeleri" adı altında oluşturulan yapılarla çözüleceği öngörülmüştür. Silahlı faaliyetleri de "Meşru Savunma Hükümlülüğü" adı altında düzenlenmiştir. KCK sisteminin başında bölücü başı Abdullah Öcalan, sözde yasama organı olarak görev yapan KONGRA-GEL'in başında Zübeyir Aydar, sözde yürütme organı olarak görev yapan konseyin başında Murat Karayılan bulunmaktadır. Yürütme görevini yürüten Murat Karayılan'ın yardımcılıklarını ise Duran Kalkan, Mustafa Karasu ile Cemil Bayık isimli örgüt mensuplarının yaptıkları tespit edilmiştir.¹⁴⁷ KCK Avrupa sorumluluğuna da Sabri Ok getirilmiştir.¹⁴⁸

2009 ve 2010 yıllarında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının KCK'ya yönelik yürüttüğü soruşturma kapsamında birçok ilde eş zamanlı operasyonlar düzenlenmiş, KCK yapılanmasıyla organik bağı bulunduğu iddia edilen çok sayıda örgüt mensubu tutuklanmıştır. Bu operasyonların bundan sonra da devam etmesi Türkiye'nin geleceği için son derece önemlidir.

¹⁴⁷ Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca KCK Hakkında...,s.24.

¹⁴⁸ Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca KCK Hakkında...,s.34.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ABD-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN NORMALLEŞMESİ VE PKK'NIN TASFİYESİ

4.1. ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'ye Bakışı

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Soğuk Savaş'ın sona ermesi iki kutuplu dünyayı tek kutuplu hale getirmiştir. ABD'yi tarif eden Komünizm karşıtlığının anlamsız hale gelmesi ile ABD hedeflerine ulaşmak için yeni stratejiler belirlemek zorunda kalmıştır. Şüphesiz ABD, dünya üzerindeki hegomon gücünün devam etmesi için yeryüzünün önemli enerji kaynaklarını denetim altında tutması öncelikli hedefi olmuştur. Bu amacına ulaşmak için kullandığı en önemli araç “terörizme karşı savaş stratejisi” olmuştur.

Bugün için Ortadoğu, dünya petrol rezervinin yüzde 65,4'üne sahiptir. Bu rezerv 1.047 milyar varildir. Mısır, Cezayir, Libya ve Tunus rezervleri de eklenince toplam rezerv dünya rezervlerinin yüzde 69,6'sına ulaşmaktadır. Ortadoğu petrolünün kalitesi bir hayli yüksek ve maliyeti de ucuzdur. Ortadoğu'nun potansiyel rezervleri ise 252.5 milyar varildir.¹⁴⁹ Dolayısıyla ABD, Ortadoğu'da kendisine rakip veya muhalif bir güç istememektedir. Bundan dolayı İran'ın kitle imha silahlarına sahip olmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. Bu aynı zamanda İsrail'in güvenliği için de hayati bir konu olarak da görülmektedir.

ABD, Ortadoğu'daki etkinliğini arttırmak için Büyük Ortadoğu Projesi olarak adlandırılan proje ile demokratikleşme adı altında Ortadoğu'yu adeta yeniden dizayn etmek istemiştir. Büyük Ortadoğu, 22 Arap ülkesiyle, Pakistan, Afganistan, Türkiye ve İsrail'i de içine alan genişletilmiş bir

¹⁴⁹ Abdullah URAL, ABD'nin Enerji Hâkimiyeti Teorisi ve Büyük Ortadoğu Projesi, Akademik Orta Doğu Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2009, s.144.

coğrafyadır.¹⁵⁰ Tabii İran'ı da bu ülkelerin dışında saymak mümkün değildir. 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin Afganistan ve Irak'a müdahalesi Büyük Ortadoğu Projesi'nin uygulanmaya başladığını göstermektedir. ABD, yeni düşmanını "terörizm" olarak belirlemiş ve "önleyici müdahale" doktrini sayesinde kendisine muhalif ve teröre destek veren ülkeler olarak gördüğü devletlere uluslararası karar olmasa bile askeri harekât yapmaktan çekinmemiştir. Afganistan ve Irak'ın işgali ABD'ye pahalıya mal olmuş, Amerikan ekonomisinin zor durumda kalmasına neden olmuştur. İşgaller ayrıca dünyada Amerikan aleyhtarlığının önemli ölçüde artmasına da neden olmuştur. ABD yönetimi sadece askeri yöntemlerle Büyük Ortadoğu Projesi'ni gerçekleştiremeyeceğini anlamış fakat bu işgalleri de projenin uygulanabilmesi için zorunlu görmüştür.

Carter döneminin ABD ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski 10 Mart 2004 tarihli Radikal gazetesinde yayınlanan yorumunda Büyük Ortadoğu Projesi'nin uygulanması ile ilgili şu tespitleri önemlidir:

"Bush yönetiminin bu girişiminin başarılı olması için, bölgesel gerçekliklere daha fazla uyum göstermesi gerek. Bu bakımdan Amerikan yönetimi şu adımları atmalı: Birincisi, program Arap ülkeleri tarafından hazırlanmalı; sadece onlara ne yapmaları gerektiğini söylemek yetmez. Mısırlılar ve Suudiler, dinsel ve kültürel geleneklerinin küçümsendiğini hissederlerse, demokrasiye kucak açmaz. Yanı sıra Avrupalılar işin içine tam anlamıyla katılmalı; planlanan işlerin tarifi ve neyi hedefleyeceği konusunda bölge ülkeleriyle kendi diyaloglarını sürdürmeli. G-8 zirvesindeki muhtemel yaklaşım farklılıklarının üstesinden ancak bu şekilde gelinebilir. İkincisi, girişim, kendi kendini yönetmekten kaynaklı siyasi itibar olmaksızın demokrasiden söz edilemeyeceğini kabullenmeli. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanlar siyasi itibarlarını nispeten kısa bir süre içinde geri kazandılar ve bu itibar, Nazi sonrası dönemde demokratik kurumları canlandırmaları için onlara yardımcı oldu. Eğer Filistinlilere ve Iraklılara egemenlik tanıma çabalarıyla

¹⁵⁰ Abdullah ŞAHİN, Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye, İstanbul, Truva Yayınları, Mart 2010, s.51.

birleştirilebilirse, Arap demokrasisi programı çok daha başarılı olacak ve daha yaygın kabul görecektir. Aksi durumda demokrasi, Arap dünyasındaki birçok çevre tarafından, süre giden yabancı egemenliğinin maskesi olarak algılanacaktır. Son olarak ABD Ortadoğu'daki bir barış anlaşmasının özünü tarif etmeli ve ardından anlaşmayı hayata geçirmek için enerjik bir biçimde çalışmalıdır. Böyle yapmak, demokrasi girişiminin ardındaki yapıcı niyetlere yönelik daha güçlü bir güven sağlayacaktır; yanı sıra Ortadoğu ülkelerine, demokratik Batı ile samimi bir ortaklık için paylaşılan bir zemin olduğunu gösterecektir. Ortadoğu'nun dönüşümü, savaş sonrası Avrupa'nın restorasyonundan daha karmaşık bir süreç olacaktır. Ne de olsa sosyal restorasyon, tabiatı gereği, sosyal dönüşümden daha kolaydır. İslami geleneklere, dini inançlara ve kültürel alışkanlıklara, sabır ve saygıyla yaklaşmak gerekiyor. Ancak bunun ardından Ortadoğu'da demokrasinin vakti gelecek”¹⁵¹

Amerikan siyasetçilerinin “Büyük Orta Doğu” terimini resmen kullanmaya başlamaları, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'in AB Troykası olarak da adlandırılan AB'nin en üst düzey üç yetkilisiyle 1 Mart 2004'te Washington'da yaptığı görüşmede gerçekleşmiştir. Powell bu toplantıda, AB Dönem Başkanı İrlanda Dışişleri Bakanı Brian Cowen, AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana ve AB Dışişleri Komiseri Christopher Patten ile projenin ayrıntılarını görüşmüştür. Toplantı sonrasında ortaklarıyla birçok konuda mutabakata vardıklarını açıklayan Powell'a göre Büyük Orta Doğu Projesi AB'nin Akdeniz Girişimi'nden farklı bir şey değildir. ABD, Haziran 2004'teki G-8, ABD- AB ve NATO zirvelerinde dost ve müttefiklerinden destek beklemiştir. ABD- AB ortaklığı, Avrupa'da olduğu gibi Avrupa dışındaki ülkelere de “özgürlük, refah ve barış” getirmesi öngörülmüştür. Büyük Orta Doğu Projesi'nin askeri boyutu ise CENTCOM'un NATO ile bütünleştirilerek daha yaygın ve kalıcı hale getirilmesini içermektedir. Bu görüş, ABD'nin NATO temsilcisi Büyükelçi Nicholas Burns tarafından Ekim 2003'te yapılan NATO Savunma Bakanları toplantısı hakkında 30 Eylül 2003 günü bilgi

¹⁵¹ Zbigniew BRZEŹŃSKI, Radikal, 10.03.2004.
(<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=109124&tarikh=10/03/2004>, Erişim Tarihi: 11.04.2010.)

verilirken ilk kez açıklanmıştır: *“We’re a regional organization, Trans- Atlantic, now with a greater interest in the Greater Middle East (Bölgesel bir organizasyonduk, Trans- Atlantik, şimdi Büyük Orta Doğu ile daha çok ilgiliyiz).”* Burns tarafından bilgilendirilen bu toplantı, 7- 10 Ekim 2003 tarihleri arasında Romanya’da “Dacia 2003 Tatbikatı” (Sivillerin Acil Durum Tatbikatı) yapılırken Colorado Springs’te gerçekleştirilen NATO Savunma Bakanları toplantısıdır. Üye ülke Savunma Bakanları arasında her yıl gayri resmi olarak bir kez yapılan bu toplantıda, özellikle NRF’ler (NATO Response Force, NATO Tepki Gücü) üzerinde durulmuştur. Süratle müdahale gücü olan ve üstün kapasiteli acil durum kuvveti olarak dizayn edilen NRF’lerin ilk prototipinin 15 Ekim 2003’te hazır edilmesi kararlaştırılmıştır. Bakanlara ayrıca, “Dynamic Response 07 (Dinamik Tepki 07)” adıyla bir kriz yönetimi semineri de verilmiş, NATO’nun yeniden yapılandırılması konusu üzerinde durulmuştur. Konunun ayrıntılı biçimde ele alınması ise 18- 19 Ekim 2003’te Prag’da toplanan NATO Zirvesi’nde gerçekleştirilmiştir. Resmi başlığı “NATO ve Büyük Orta Doğu” olarak belirlenen bu toplantı projenin askeri kanatta tartışıldığı bir toplantı olmuştur. ABD’nin NATO Temsilcisi Büyükelçi Nicholas Burns burada uzun bir konuşma yaparak konunun ayrıntıları hakkında bilgi vermiş, konferansın adının “NATO ve Büyük Orta Doğu” olarak seçilmesinin enerji güvenliği boyutunu izah etmiştir.¹⁵²

10 Haziran 2004 de yapılan G-8 Zirvesi’nde Büyük Ortadoğu Projesi’ni görüşmek üzere Irak, Bahreyn, Ürdün, Cezayir, Afganistan, Yemen devlet başkanları ile bölgedeki “demokratik ortak” sıfatıyla Türkiye de katılmıştır. Mısır ve Suudi Arabistan ise G-8 Zirvesi’ne daveti reddetmiştir.¹⁵³ Zirve’den çıkan en önemli karar; Demokratikleşme Projesi’nin bölgeye zorla empoze edilemeyeceği, bölge ülkelerinin bu yolda kendi özelliklerine göre yapacağı uygulamaların destekleneceğidir. Her ülkenin bağımsızlığına saygı

¹⁵² Doç. Dr. Volkan Ş. EDİGER, Enerji Arz Güvenliği ve Ulusal Güvenlik Arasındaki İlişki, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi (SAREM) Yayınları, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2007, s.27-28.

(<http://www.v-energy.net/makaleler/ediger%202007%20arz%20guvenligi.pdf>, Erişim Tarihi:11.04.2010)

¹⁵³ İhsan BAL, ABD Politikaları ve Türkiye, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2008, s.135.

duyulacağı, hükümetlere, sivil toplum örgütlerine ve özel sektöre destek verilerek katılımcı bir dönüşüm programının hayata geçirileceği de belirtilmiştir. Ayrıca ABD yönetimi, Filistin- İsrail sorununun çözümünün bölgesel gelişmeye önemli katkıları olacağını da G-8 Zirvesi Bildirisi'ne eklemiştir. Zirve'de, ekonomi, demokrasi ve hukuk, eğitim ve teknolojiye adaptasyon gibi başlıklardan oluşan kararlar alınmıştır.¹⁵⁴

Ekonomi konusunda alınan kararlar;

- Tarafların katılımıyla “Gelecek İçin Forum” grubunun kurulması,
- Girişimciliği desteklemek üzere “Mikro Finans Danışma Grubu” kurulması ve küçük girişimciliğin desteklenmesi,
- Özel sektörün ve girişimciliğin desteklenmesi, bu konuda eğitim programları planlanması,
- Uluslararası Finans Birliği'nde (IFC) Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi'ni Destekleme bölümünün oluşturulması,
- Fonlar için bölgesel bir ağ kurulması,
- Bölgeye yapılacak yatırım programını oluşturmak ve izlemek üzere görevli bir grup oluşturulması,

Demokrasi ve hukuk konusunda alınan kararlar;

- Demokrasinin gelişmesi ve demokratik katılım kanallarının yaygınlaştırılması,
- Demokratikleşme yolundaki ilerlemede ülkelerin birbirleriyle yardımlaşması,
- Özgür ve şeffaf seçim yapılması şartlarının desteklenmesi,
- Kadınların siyasi ve kamusal alanda katılımının artırılması,
- Hukuk reformlarının yapılması, düşünce- inanç özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması,
- Hükümetlerin “yönetişim” ilkelerine göre yeniden yapılandırılması,
- Sivil toplum örgütlerinin desteklenerek sayılarının artırılması,

¹⁵⁴ T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) Değerlendirme Raporu, Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)", Ankara, Temmuz 2004. (http://www.arem.gov.tr/rapor/degerlendirme/genis_ortadogu.htm, Erişim Tarihi:29.03.2010.)

Eğitim ve teknolojiye adaptasyon konusunda alınan kararlar;
 — Ülkelerin eğitim programlarını modernleştirmelerinin desteklenmesi,
 — Okuma- yazma programlarının desteklenmesi, 2015 yılına kadar 20 milyon kişinin okuma- yazma öğrenmesi,
 — Dünya kültürünün bölgeye, bölge kültürünün dünyaya taşınması,
 — Dijital teknolojinin kullanımı ve geliştirilmesi gibi konularda kararlar alınmıştır.

Büyük Ortadoğu Projesi'ne İngiltere hariç AB ülkeleri ve Arap devletleri kuşku ile bakmışlardır. Genel olarak projenin muhatabı Arap ülkeleri tarafından dile getirilen eleştiriler şunlardır:

— Dışarıdan dayatmayla reformların olamayacağı,
 — Proje hazırlanırken kendilerine danışılmadığı,
 — Bölge ülkelerinin siyasal, sosyal, kültürel ve tarihi farklılıklarının dikkate alınmadığı,
 — ABD'nin, Filistin- İsrail sorununu çözmedeki çaresizliğinin gizlenmesinin amaçlandığı,
 — Irak işgalinin meşruiyet dayanağının olmamasının maskelenmek istendiği,
 — Projenin bölgede ABD hegemonyasını pekiştirmenin aracı olarak tasarlandığı şeklindedir.

BOP' un Türk kamuoyunda yoğun bir şekilde tartışılması, Başbakan Erdoğan'ın 28 Ocak 2004'te Washington'a yaptığı ziyaretle başlamıştır. Erdoğan'ın ziyaretinden dört gün önce, 24 Ocak 2004 tarihinde de ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, İsviçre'nin Davos kentinde yapılan "Dünya Ekonomik Forumu"nda yaptığı konuşmada projeden bahsetmiştir. Erdoğan, Türkiye dönüşü, Atatürk Havalimanı Devlet Konukevi'ndeki basın toplantısında, *"Sayın Bush ile görüşmede, ABD'nin global çerçevede büyük yeni kuvvet yapılandırması, büyük Ortadoğu veya genişletilmiş Ortadoğu vizyonu gibi konulardaki yaklaşımlarını en etkili ağızdan dinleme imkanı bulduk, yaklaşımımızı*

ifade ettik” demiştir. Bu sözler Türkiye’nin projeye sıcak baktığının işareti sayılmıştır.¹⁵⁵ Buna rağmen Türkiye, ılımlı İslam ülkesi olmadığını ve Ortadoğu’daki ülkelere model olmak gibi bir niyetinin olmadığını ancak demokratik, laik yapısı ile örnek bir ülke olabileceğini değişik vesilelerle belirtmiştir.

28-30 Haziran 2004 tarihinde İstanbul’da NATO’nun 17. zirve toplantısı yapılmış, ABD Başkanı Bush üç günlük Türkiye ziyaretini Boğaziçi’nde Galatasaray Üniversitesi’nin Ortaköy sahilindeki bahçesinde yaptığı bir konuşma ile noktalamıştır. Bush, Türkiye’ye övgüler yağdırdığı konuşmasında; Türkiye’yi Ortadoğu ülkelerine model olarak göstermiştir. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üye olmasıyla medeniyet çatışması tezini çürütecek tek ülke olduğunu belirtmiş, Türkiye’nin Büyük Ortadoğu Projesi’nde “demokratik ortak” olarak üstlendiği rolden de övgüyle bahsetmiştir. İstanbul Zirvesi’ni, projenin takdimi için fırsat olarak gören Bush, Boğaziçi konuşmasıyla bölge ülkelerini etkilemeye çalışmıştır. Bunun için de Türkiye örnek ülke gösterilerek projenin olmazsa olmazı olduğu çeşitli vesilelerle dile getirmiştir. ABD Başkanı Bush’un tarihi olarak nitelendirilebilecek konuşmasında mekân özenle seçilmiştir. İki medeniyetin buluştuğu Boğaziçi’ndeki konuşmasında arka planda iki kıtayı birbirine bağlayan Boğaz Köprüsü ve Ortaköy Cami manzarasının anlamı Türkiye’nin değerini belirtmek açısından son derece önemlidir. BOP’a karşı olan ve kuşkuyla bakan Batılılara da İslam dünyasına da verilen mesajlar oldukça net ve kuvvetli olmuştur.¹⁵⁶

BOP’un, uygulanması neticesinde oluşacak menfaatlerden Türkiye’nin yararlanabilmesi, diğer taraftan ise bedellerden mümkün olduğunca kaçınabilmesi için Türkiye’nin tepkisel değil, aktif bir politika takip etmesi,

¹⁵⁵ Abdullah ŞAHİN, a.g.e., s.152.

¹⁵⁶ Dr. İzzet KAÇAR, Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ve Küresel Terör, Polis Dergisi, Sayı:40, Ankara, 2004.

(http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/40/web/makaleler/Dr_Izzet_KACAR.htm, Erişim Tarihi: 29.03.2010)

projenin içinde yer alması, belirleyici olması açısından önemli olduğu görüşünün Türk Dışişleri'nde de hâkim olduğu yaşanan gelişmelerde görülmektedir.¹⁵⁷

4.2. ABD- Türkiye İlişkilerinin Normalleşmesi ve ABD'nin Irak'tan Çekilme Takvimi

1 Mart Tezkeresi'nin TBMM tarafından reddedilmesi ile krize giren Türk-Amerikan ilişkilerinin normalleşmesi pek uzun sürmemiştir. Çünkü her iki ülke de karşılıklı menfaate dayalı, köklü ilişkileri vardır ve göz ardı edilemeyecek kadar birbirine ihtiyaç duyduğu kuşkusuzdur. ABD, tezkerenin kızgınlığı ile önce Süleymaniye baskını daha sonra Türkiye'nin Irak'ın geleceği ve PKK terörü ile ilgili taleplerini umursamaz tavrı ile cezalandırmak istemiştir. Ancak daha sonra ABD yönetimi soğukkanlı düşündüğünde Türkiye'nin ABD için ne kadar önemli bir ülke olduğunu anlaması zor olmamıştır. Irak'ta istikrarın sağlanması, altyapı ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasında Türkiye'nin rolü küçümsenmeyecek kadar önemlidir. Ayrıca Büyük Ortadoğu Projesi'nde Türkiye'nin örnek ülke olarak gösterilmesi ABD'nin burada da Türkiye'nin desteğine ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin Arap ülkeleri ve diğer Müslüman ülkeler üzerinde artan pozitif imajı, Afganistan ve Pakistan'ın güvenini kazanmış olması, İran ve Suriye ile olumlu ilişkileri, Batı ile bütünleşme çabaları ABD tarafından görülmemesi mümkün değildir. Böyle bir ülke ile ilişkilerini zayıflatmak ABD'nin yararına olmayacağı aşikârdır.¹⁵⁸

Irak'ın işgali, Süleymaniye olayı Türkiye'de Amerikan aleyhtarlığının önemli ölçüde artmasına neden olmuşsa da iki ülke arasındaki ilişkileri büsbütün koparmamıştır. ABD artık Türkiye'nin güney komşusu olmuştur. Irak'ın işgali sonrası Kuzey Irak üzerinden artan PKK terörüne rağmen,

¹⁵⁷ İhsan BAL, ABD Politikaları ve..., s.140.

¹⁵⁸ Tayyar ARI, Türk- Amerikan İlişkileri Nereye Gidiyor, Stratejik Düşünce Dergisi, Sayı 2, Ocak 2010, s.52.

Türkiye'nin ABD ile anlaşmadan sınır ötesi harekât yapması mümkün olmamıştır. Kasım 2007'de Washington'da yapılan Erdoğan- Bush görüşmesi sonrasında ABD'nin Türkiye'ye sınır ötesi operasyon yapmasına izin vermesi ilişkilerin normalleşmeye başlamasının en önemli göstergesi olmuştur. ABD, 1 Mart Tezkeresi'nin kabul edilmemesine rağmen gecikmeli de olsa Türkiye'nin taleplerine kayıtsız kalamamıştır.

Obama dönemi, Amerika'nın Batılı müttefikleri, Rusya, Çin, Müslüman dünyası, Latin Amerika, Afrika ve nihayet Türkiye için büyük ümitlerin bağlandığı bir dönemin başlangıcı olmuştur. 2008'de başlayan Amerika'nın Irak'tan çıkma planı aynı senede geriden gelerek Kasım ayında patlayan kriz ile daha kesin bir durum almış ve Obama yönetimi 2011 yılında Irak'tan çıkma kararı vermiştir.¹⁵⁹ Irak yönetimi ile ABD arasında varılan anlaşmaya göre Amerikan askerlerinin 2009 ortasına kadar kentlerin sokaklarından, 2011 yılı sonunda da ülkenin tümünden çekilmesi öngörülmüştür.¹⁶⁰ Dolayısıyla ABD, Irak'tan çekilirken Türkiye'ye ihtiyacı olacağını tahmin etmek zor değildir. Ayrıca ABD, Irak'tan çekilirken oluşabilecek istikrarsız durumu önleyebilecek yegâne güç olarak da Türkiye'yi görmektedir.

ABD Başkanı Obama'nın Nisan 2009'da deniz aşırı ilk ülke ziyaretini Türkiye'ye yapmış olması manidardır. Obama'nın TBMM'deki tarihi konuşması ABD yeni yönetiminin Türkiye'ye bakışını ve Ortadoğu politikasını anlamamız açısından önemlidir (Ek-6). Barak Obama'nın TBMM'ndeki konuşmasının Irak ve PKK ile ilgili bölümü şöyledir:

“Gerek Türkiye gerek Birleşik Devletler, teröristler için emniyetli bir cennet işlevi görmeyen güvenli ve birleşmiş bir Irak'ı destekliyor. Savaşın devam edip etmemesi konusunda farklı görüşler olduğunu biliyorum. Hatta kendi ülkemde bile farklı görüşler var. Ama artık bugün bu savaşa sorumlu bir şekilde son vermek üzere

¹⁵⁹ Hasan KÖNİ, Türk- Amerikan İlişkileri, Stratejik Düşünce Dergisi, Sayı 1, Aralık 2009, s.34.

¹⁶⁰ Gökhan ÇETİNSAYA, Taha ÖZHAN, a.g.e., s.39.

bir araya gelmeliyiz. Çünkü Irak'ın geleceğini bölgenin bütününün geleceğinden ayırmak mümkün değil. Daha önce de ifade ettiğim, birçoğunuzun da bildiği üzere, Birleşik Devletler, önümüzdeki Ağustos sonundan itibaren muharip tugaylarımızı çekeceğiz. Öte yandan da Irak hükümetiyle güvenlik sorumluluğunu almalarını sağlayacak şekilde çalışmaya devam edeceğiz. Irak, Türkiye ve Irak'ın bütün komşularıyla, farklılıkları uzlaştıran ve ortak güvenliğimizi geliştiren yeni bir diyalog oluşturmak üzere birlikte çalışacağız. Irak, Türkiye ve Birleşik Devletler terör tehdidi ile karşı karşıya. Buna, Iraklıları parçalamak ve ülkelerini yıkmak isteyen El Kaide terörü de dahil. Buna PKK da dahil. Hiçbir ülkeye yönelik terör hoş görülmez. Başkan ve bir NATO müttefiki olarak, PKK veya başka herhangi bir terörist faaliyete karşı desteğimizi arkanızda bulacağınıza söz veriyorum. Bu çabalar, Türkiye, Irak hükümeti ve Iraklı Kürt liderler arasında işbirliği bağları oluşturma çabalarının devamıyla ve sizin Türkiye'deki Kürt nüfus için eğitim, fırsat ve demokrasiyi geliştirme yönündeki kesintisiz çabalarınızla güçlenecektir.”¹⁶¹

Obama'nın Türkiye ziyaretinin başarılı geçmesi ülkemizde zedelenmiş olan Amerikan imajının bir ölçüde de olsa düzelme yoluna girmesine sebep olmuştur. Obama, Türkiye ile temaslarını kesmemiş, Nisan 2009'daki ziyaretinden sonra, Eylül ayında G-20 toplantıları münasebetiyle Pittsburgh'ta, ardından BM toplantıları dolayısı ile de New York'ta, 7 Aralık tarihinde ise bu kez Washington'da Başbakan Erdoğan'la görüşmeler yapmıştır.¹⁶² Şüphesiz bu görüşmeler Türk- Amerikan ilişkilerini rayına oturmasına daha da yardımcı olmuştur. Türkiye sadece kendisi ile ilgili değil aynı zamanda bölgesel ve küresel sorunları da ABD ile müzakere edebilen, kendine güvenen bir duruş sergilemiş, uluslararası ilişkilerde daha aktif bir oyuncu haline gelmiştir.

¹⁶¹ Barak OBAMA, ABD Başkanı Barak Obama'nın TBMM'deki Konuşması, Ankara, 06.04.2009, Çeviri: Ali Tartanoğlu, Beyaz Saray Basın Bürosu, Ankara, 06.04.2009. (http://turkish.turkey.usembassy.gov/konusma_120709.html, Erişim Tarihi: 05.01.2010.)

¹⁶² Nüzhet KANDEMİR, Küresel Gelişmeler Işığında Türk-ABD İlişkileri, Stratejik Düşünce Dergisi, Sayı 4, Mart 2010, s.66.

4.3. Türkiye'nin Değişen Kuzey Irak Politikası ve PKK'nın Tasfiyesi

Kuzey Irak denince, Türk kamuoyu ve karar alıcıları için büyük ölçüde Kürdistan Demokratik Partisi ile Kürdistan Yurtseverler Birliği ile bu iki kuruluşun liderlerinin egemen olduğu toprak parçası anlaşılmaktadır. Bunun dışında Yerel Yönetimler ve Petrol Yasaları, Irak Ulusal Meclisi'nden bir türlü geçemediği için fiziki sınırları henüz kesinleşmemiştir. Bunun yanında, Anayasa'nın öngördüğü nüfus sayımı da yapılamadığından nüfusu ve yapısı, siyasi, ekonomik, kültürel vb. gibi veriler açısından fazla bilgi sahibi değiliz. Sadece, Kürdistan Bölgesel Yönetimi bölgesinde 45 milyar varil petrol ile 100 trilyon kübik metre doğal gaz rezervlerinin varlığı tahmin edilmektedir. Bu yeraltı zenginlikleri yanında, konumu itibarıyla, Türkiye yanında, özellikle İran, Suriye ve Bağdat ekseninden Körfez üzerinde etkiler yaratabilecek jeostratejik konumu olan bir coğrafya parçasıdır. Etrafındaki coğrafya yanında, Irak'ın yeraltı zenginliklerinin kontrolünü etkileyebilecek böylesine bir toprak parçasına bölgesel ve diğer güçlerin ilgi göstermeleri kaçınılmazdır. Türkiye, Irak'ın kuzeyine hep güvenlik gözlüğü ile bakmıştır. Son gelişmelerin ulusal güvenliğimiz üzerinde yarattığı bazı etkileri şöylece sıralamak mümkündür:¹⁶³

1. Uluslararası düzeyde Bölgesel Kürt Yönetimi bir varlık olarak ortaya çıkmıştır. Liderlerinden birisi Irak Cumhurbaşkanı olarak, diğeri tarihi ve doğal lider olarak yabancı ülkeleri resmen ziyaret etmekte ve resmi ziyaretçileri Erbil'e kabul etmektedirler. Bölgesel yönetimin katılımı olmadan federal hükümetin önemli kararları alması mümkün değildir.

2. Bölgesel yönetimin liderlerinin verdikleri beyanatlar özellikle Kürt kökenli vatandaşlarımız üzerinde artan ölçüde geniş etki yaratmaya başlamıştır.

¹⁶³ Sönmez KÖKSAL, a.g.r., s.26-28.

3. Kürt Bölgesel Yönetimi'nin kontrolündeki bölgelere üslenmiş olan PKK teröristleri ile mücadele daha hassas bir dengeye oturmuştur. 1998 yılına kadar serbestçe yapılan hava/kara vb. askeri operasyonları, oluşan yeni koşullar sonucunda işgalci güç olarak ABD'den izin alınma yanında, Bağdat merkezi hükümeti ve yerel Kürt yönetiminin hassasiyetlerini de göz önünde tutma gereğini ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak, yeni koşullar Türkiye'nin bölgeye dönük faaliyetlerine önemli ölçüde "hukuki, siyasi, beşeri" sınırlamalar getirmiştir.

1999 yılında Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra PKK'ya uzatmaları yaşatan, tasfiye edilmiş bir örgütken onu adeta yeniden diriltiren Irak Savaşı olmuştur. 1 Mart Tezkeresi TBMM'de reddedilince bunun en ağır bedeli PKK'nın Kuzey Irak'ta barınmasına göz yumulması olmuştur. Türkiye'yi cezalandırma politikası başlatan ABD, 2003- 2007 tarihleri arasında Türk askerinin başına çuval geçirme de dahil, Irak'ta her türlü Türkiye karşıtı faaliyete ya göz yummuş ya da bu faaliyetleri desteklemiştir. Buna ek olarak adeta ülkeyi Şiiler ile Kürtler arasında pay etmiştir. Böylece Kürtler güçlerinin çok ötesinde yetkilere kavuşmuşlar ve bağımsız bir Kürt devletine çok yaklaştıklarına inanmışlardır.¹⁶⁴

Irak'ın ABD tarafından işgali sonrasında Türkiye de dış politikasını yeniden düzenlemek zorunda kalmıştır. Buna göre, işgalden sonra esas olan Irak'ın bir an önce içeride istikrarlı bir yönetime kavuşması, parçalanma risklerini geride bırakması ve mümkün olan en kısa zaman içinde işgalci Amerikan güçlerinin Irak'ı terk etmesidir. Türkiye bu çerçevede iki konuya özel önem vermiştir. Bunlardan birincisi Iraklı Kürt grupların bağımsızlık yönündeki taleplerinin engellenmesi, diğeri de Iraklı Sünni grupların bir an önce yeni duruma adapte olarak siyasi sürece dâhil olmalarıdır. Temel mantık, Türkiye'nin kendi Kürt sorununu içeride çözmeye yönelik adımlar

¹⁶⁴ Sedat LAÇİNER, PKK Uzatmaları Oynuyor, Star Gazetesi-Açık Görüş eki, 30.03.2009. (<http://www.stargazete.com/acikgorus/pkk-uzatmalari-oyuyor-haber-178649.htm>, Erişim Tarihi:02.05.2010.)

atması ve Kuzey Irak'taki devletleşme sürecinin Türkiye'nin kendi üniter yapısını etkilememesidir. Ayrıca, Iraklı Kürtlerin mümkün olabilen bütün araçlar vasıtasıyla Türkiye'ye yaklaşımlarının sağlanması ve kendi geleceklerini Türkiye ile geliştirecekleri iyi ilişkilerde görmeleri amaçlanmıştır. Irak'ın bir an önce istikrara kavuşması ve tek parça yaşamaya devam etmesi, Türkiye'nin kendi güvenliği için elzem görülmüş ve bunun olması için çeşitli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede Türkiye taraflar arasında ortak geçmişten gelen bağlara ve aynı coğrafyada yaşıyor olmanın getirdiği ortak bölgesel kimliğe vurgu yapmıştır. Türkiye'nin güvenliği, Iraklı Kürtlerin kendi geleceklerini Türkiye ile geliştirecekleri yakın işbirliğinde görmeleri ile mümkün olabilir. Bölgenin Türkiye'ye ekonomik anlamda bağımlı duruma getirilmesi, bölgedeki enerji kaynaklarının çıkartılıp, Batılı pazarlara nakledilmesinde Türkiye güzergâhının kullanılması, bölgede Türk kültürünün yaygınlaşması adına sosyal, kültürel ve eğitim faaliyetlerinin hız kazanması özellikle önemsenmektedir. Irak söz konusu olduğunda Türkiye'nin sadece Irak'ın kuzeyine değil, ülkenin bütününe yönelik bir bakış açısı geliştirmiştir. Bu bağlamda, Şii ve Sünni Araplar, Türkmenlerle beraber, en az Kürt gruplar kadar dikkate alınması gereken aktörler olmuşlardır. Asıl onlarla geliştirilecek iyi ilişkiler bir yandan Irak'ın bütünlüğünün diğer yandan Türkiye-Irak ilişkilerinin işbirliği çerçevesinde yürümesinin sağlaması açısından önem arz etmiştir.¹⁶⁵

Türkiye ile Irak arasındaki ilişkiler iki ülke açısından da önemli olmasına rağmen ilişkinin iyileştirilmesine ivme kazandırılması 2007 yılının ortalarında başlamıştır. İlişkilerin gelişmesinde asıl fark yaratan nokta ise 2008 yılının Temmuz ayında Türkiye ile Irak arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin oluşturulmasıdır. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun ziyareti de büyük ölçüde bu Konsey'in çalışmalarına işlerlik

¹⁶⁵ Yrd.Doç.Dr. H. Tarık OĞUZLU , Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 9, Eylül 2009, s.48.

kazandırmak ve Başbakan Erdoğan'ın ziyareti öncesinde gerekli çalışmaları yürütmek amacıyla gerçekleşmiştir.¹⁶⁶

23 Mart 2009 tarihindeki Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Irak ziyareti sonrası Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 15 Ekim 2009 günü yanında 9 bakan ile birlikte Irak'ı ziyareti Türkiye'nin Ortadoğu politikasının en önemli adımlarından birisi olmuştur. Başbakan Erdoğan'ın gezisi Türkiye- Irak ilişkilerinin karşılıklı olarak birbirini etkileyen ama ayrı iki süreçten ibaret olduğunu göstermektedir. Bu ilişkinin birinci boyutu iki ülke arasında mevcut sorunları geri plana atmak, ortak işbirliği alanlarını genişletmektir. Başbakan Erdoğan'ın "*Irak'la entegrasyona gidiyoruz*" sözü, iki ülke ilişkilerinin ekonomik boyutunda ulaşılmak istenen noktanın altını çizmektedir. Yapılan açıklamalarda halen 5 milyar dolar olan ticaret hacminin 20 milyar dolara çıkarılmasının planlandığı ileri sürülmektedir. Irak'la olan ticaret hacminde dört kata varan artış Türkiye'nin uzun vadede Irak'taki ekonomik beklentilerini arttırmaktadır. Ekonomik ilişkilerde beklentilerin yükselmesi Türkiye için Irak'ı daha önemli hale getirmesine rağmen, Irak'taki iç siyasetin değişken yapısı ve siyasetle ekonominin kol kola yürümesi beklentiyi siyasi alanda destek bulması gerekliliğiyle yüzleştirmektedir. İşbirliğini azamileştirecek anlaşmaların yapılması her iki ülkenin de ihtiyaç duyduğu olumlu havanın yaratılmasına büyük katkıda bulunmaktadır.¹⁶⁷

2008'in sonlarında ABD ile Irak Hükümeti arasında imzalanan antlaşma gereği Amerikan askerleri Irak'ı en geç 2011 senesinin sonunda terk edecektir. Bu kararda Obama liderliğindeki yeni Amerikan yönetiminin Bush'un Irak politikalarına olan muhalefeti etkili olmuştur. Bu antlaşma bağlamında Amerikan askerleri 2009 yılının Haziran ayı sonlarında Irak'ın şehir merkezlerinden çekilmiştir. Artık şehirlerdeki güvenlikten Irak güvenlik güçleri sorumludur. Obama yönetiminin yeni stratejisine göre, Amerikan

¹⁶⁶ Yrd.Doç.Dr. Serhat ERKMEN, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Bağdat Ziyareti Işığında Türkiye-Irak İlişkileri, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 9, Eylül 2009, s.19.

¹⁶⁷ Yrd.Doç.Dr. Serhat ERKMEN, Yeni Dönemde Türkiye-Irak İlişkileri ve Ortadoğu Açılımı, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 11, Kasım 2009, s.9.

askerlerinin Irak'tan ayrılmalarından sonra bölgesel istikrarın en önemli dinamiklerinden bir tanesi Türkiye ile Irak arasındaki ilişkilerin gelişmesi olacaktır. Türkiye bir şekilde Irak'ın istikrarına katkı yapabilecek en önemli bölgesel güç olarak düşünülmektedir.¹⁶⁸

ABD askerinin Irak'tan çekilmesini takiben, Türkiye'nin PKK ile mücadele adına Irak'ın kuzeyine yapacağı sınır ötesi harekâtların, Irak'ın kuzeyindeki yönetimi tedirgin ve tehdit edeceği düşüncesi ile ABD, yeni bir süreç başlatmıştır. 2003 ile 2007 yılları arasında Kuzey Irak'ta PKK'nın lehine gelişen süreç Kasım 2007 Erdoğan-Bush görüşmesi sonrası tersine dönmüştür. Bu süreçte ABD, PKK'nın misyonunu artık tamamlamış olduğu ve Türkiye'nin bir müdahalesine sebep teşkil etmemesi düşüncesinden hareketle, terör örgütünün tasfiyesinin gerektiğini değerlendirmiştir.¹⁶⁹ ABD Hazine Bakanlığı'nın Yabancı Mal Varlıkları Kontrol Ofisi, 14 Ekim 2009'da açıkladığı kararla, PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün yönetici kadrosundan Murat Karayılan, Ali Rıza Altun ve Zübeyir Aydar'ı uluslararası uyuşturucu kaçakçıları listesine alması da bu durumu destekleyen bir gelişmedir.¹⁷⁰

PKK'nın Kandil Dağları'ndaki kamplarında bulunan sayıları 4.000 olduğu varsayılan militanın durumu önemlidir. PKK'lı teröristlerin dağdan indirilip gündelik hayata katılmalarının yolunu açacak düzenlemelerin yapılması son derece kritik ve önemli bir konudur. Bu konuda net bir politikanın oluştuğunu söylemek için henüz erken de olsa, teröristlerin lider kadrolarının bazı Avrupa ülkelerine gitmelerinin düşünülmesi ve Suriye'nin 1.500 civarındaki Suriye kökenli teröristi silah bırakmaları durumunda ülkesine kabul etmeye hazır olduğunu söylemesi olumlu gelişmelerdir.¹⁷¹ 2010 yılının Şubat- Mart aylarında Avrupa ülkelerinde PKK'ya karşı yapılan

¹⁶⁸ Yrd. Doç.Dr. H. Tarık OĞUZLU, ABD'nin Irak'tan Çekilme Planları ve "Demokratik Açılım", Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 11, Kasım 2009, s.68.

¹⁶⁹ Em.Tümg. Armağan KULOĞLU, Türkiye-Suriye-Irak-İran Dörtgeninde Gelişmeler, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 2009, s.90.

¹⁷⁰ <http://www.ustreas.gov/press/releases/tg318.htm>, Erişim Tarihi: 02.05.2010.

¹⁷¹ Yrd.Doç.Dr. H. Tarık OĞUZLU, ABD'nin Irak'tan Çekilme ..., s.72. Ayrıca Bakınız: (<http://www.yuksekovahaber.com/haber/esaktan-pkk-aciklamasi--19534.htm>, Erişim Tarihi: 02.05.2010.)

operasyonları da terör örgütünün tasfiyesinin bir ayağı olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

ABD'den gelen talep ve Türk iç politikasının da yönlendirmesi ile bu tasfiyenin gerçekleşebilmesi için Irak, Irak'ın kuzeyi ve PKK yönünden alınacak tedbirlere paralel olarak Türkiye'nin de bunu kolaylaştırıcı adımlar atması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. PKK'nın tasfiyesi çıkarlarımız açısından arzu edilen bir gelişmedir. Ancak "Açılım" adı altında bilinmediği için tahmin edilen ve algılanan yöntemlerin ve uygulamaların, Türkiye içinde kutuplaşmalara ve gerginliklere sebep olduğu da bir gerçektir. ABD'nin PKK terör örgütünün tamamen ortadan kaldırılmasını da benimsediğini düşünmek yanlıcı olabilir. PKK, Irak'ın kuzeyinde bir bağımsızlık durumu, Kerkük meselesi ve benzer sebeplerle yeniden kullanılmak istenebilir. Bu nedenle ABD'nin PKK'yı kontrol edebildiği gerçeğini daima göz önünde tutmakta yarar bulunmaktadır.¹⁷²

¹⁷² Em.Tümğ. Armağan KULOĞLU, a.g.m., s.90.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

1 Mart Tezkeresi, Türk siyasi tarihinin önemli bir dönüm notasıdır. Tezkere ile ilgili tartışmalar günümüzde hala devam etmektedir. Tezkereye karşı çıkanlar Türkiye'nin onurlu bir duruş sergilediğini savunmuşlardır. Tezkerayı destekleyenler Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve terör boyutlarında önemli fırsatlar kaçırdığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte tezkereyi savunanlar ile tezkereye karşı çıkanların da haklı olduğu noktalar vardır. Birlikte ele alındığında bir sonuca varmak gerçekten zordur. Nitekim TBMM de tezkere kararını zor vermiştir. "Evet" diyenlerin sayısı "Hayır" diyenlerden fazla olmasına rağmen yeterli çoğunluk sağlanamamış, tezkere Meclis'te kabul edilmemiştir. Ancak 1 Mart kararı sonrasında baktığımızda Türkiye, tezkereyi reddetmekle Irak Savaşı'nı engelleyememiştir. Ayrıca Türk hava sahasını Amerikan birliklerine açmak zorunda kalmış, Irak'ın işgalinde çok önemli bir katkı sağlamıştır. Bunun karşılığında Türkiye, tezkerenin reddi yüzünden ABD ile yürürlüğe girecek olan "Askeri Mutabakat Muhtırası", Irak'ın geleceği ile ilgili yapılan ortak "Siyasi Anlaşma" ve ülkemizin Irak Savaşı'ndan dolayı oluşacak maddi zararını en aza indirmek için öngörülen "Ekonomik Yardım Paketi" ile elde edeceği avantajlardan mahrum kalmıştır. Ayrıca tezkere reddedildiği için ABD, Türkiye'nin Kuzey Irak ve PKK terör örgütü ile ilgili taleplerine 2007 yılının Kasım ayına kadar kayıtsız kalmıştır. Türkmenler, Irak'ın asli unsuru değil, azınlığı sayılmışlardır. Türkmenlerin, Irak'ın ve Kuzey Irak yönetimlerine etkileri de yok denecek kadar azdır. Ayrıca 2003-2007 yılları arasındaki dönemde Kuzey Irak'taki bölgesel yönetimin Musul ve Kerkük'ün demografik yapısının değiştirilmesine yönelik çalışmalarında daha cesaretli davrandığı gözlenmiştir. PKK terör örgütü, Kuzey Irak'ta daha rahat hareket etme imkânı bulmuş, Türkiye'ye yönelik saldırılarını 2003 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık beş kat arttırabilmiştir. Bu saldırılar her yıl artarak devam etmiştir. Eğer tezkere kabul edilseydi örgütün Türk Ordusu'nun baskısını daha çok hissedeceği ve Kuzey Irak'ta bu kadar rahat hareket edemeyeceği aşikârdır. Ancak tezkere ile ilgili yürütülen çetin müzakerelerde Amerikan tarafının, Türk askerinin Kuzey Irak'ta etkin

olmasını istemediği anlaşılmaktadır. Bu durum tezkerenin Türkiye'nin istediği şekilde uygulanması ile ilgili kuşkular bırakmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin Çekiç Güç'te olmasına rağmen 1991 yılı sonrası PKK terörünün artmış olması da TBMM'de verilen 1 Mart kararının yanlış olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla 1 Mart Tezkeresi geçseydi PKK terörünün biteceğini veya kesin olarak azalacağını söylemek de mümkün değildir.

Terörle mücadelede yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen tezkerenin reddedilmesi, Türkiye'yi uzun vadede olumlu etkilemiştir. 1 Mart Tezkeresi'nin kabul edilmemesi Türkiye'nin bölgesinde ve dünyada uyguladığı barışçı politikanın inandırıcılığını arttırmıştır. Türkiye daha çok itibar edilen ve güvenilir bir ülke haline gelmiştir. Özellikle Müslüman ve Arap dünyasında Türkiye'ye duyulan sempati artmıştır. "Hayır" diyebilen Türkiye önemli bir güç olduğunu, bazı Arap ülkeleri gibi kayıtsız şartsız ABD'ye bağlı olmadığını göstermiş ve imajının olumlu yönde etkilenmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda 2005 yılında İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreterliği'ne Türkiye'nin adayı Prof.Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun seçilmesi tesadüf değildir. Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olarak seçilmesi de 1 Mart Tezkeresi'nin olumlu yansımalarındandır. Türkiye, 17 Ekim 2008'de BM'de yapılan seçimlerde üye 192 ülkeden 151'inin oyunu alarak ilk turda Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olarak seçilmesi itibarının ne kadar yükseldiğinin açık bir göstergesidir. Buna ilaveten Türkiye, topraklarında konuşlanmasa öngörülen yaklaşık 38.000 Amerikan askeri dolayısıyla pek arzu edilmeyen bu durumun olumsuz etkilerinden 1 Mart Tezkeresi'ni reddetmekle kurtulmuştur. Bu gücün Irak Savaşı'ndan sonra da topraklarımızı uzun süre terk etmesi beklenmediğinden Türkiye, hem ulusal hem de uluslararası boyutta zor duruma düşmekten tezkerenin reddi sayesinde kurtulmuştur. Ayrıca Irak Savaşı'ndan önce Türkiye'nin Kuzey Irak'a yaptığı sınır ötesi operasyonlar AB ve Arap ülkeleri tarafından daima tepki ile karşılanmıştır. Ancak 1 Mart kararı sonrası Türkiye'nin Kuzey Irak'ta art niyetli olmadığı anlaşılmış, terör örgütüne yönelik yapılan 2007 yılı sonrasındaki sınır ötesi operasyonlara tepkisiz kalındığı görülmüştür.

Doğal olarak sadece Kuzey Irak'taki bölgesel yönetim bu operasyonlardan rahatsız olmuştur.

Terör örgütlerinin terör faaliyetlerini devam ettirebilmesi için en önemli amaçlarından biri de güvenli bir bölgeye sahip olmaktır. Bugün PKK terör örgütünün Kuzey Irak'ta eğitim ve lojistik üssü olarak kullandığı çok sayıda kampı vardır. Türkiye 1984 yılından beri bu bölgeden sızan teröristlerin saldırısına maruz kalmış, maddi ve manevi büyük kayıplar vermiştir. Türkiye, terörle mücadele konusunda atması gereken en önemli adımlardan bir tanesi de PKK'nın güvenli bölgesini yok etmektir. Bunu sadece askeri yöntemlerle değil, siyasi, ekonomik ve caydırıcı gücünü de kullanarak Kuzey Irak'taki yönetimi PKK terör örgütünün bu bölgeden tasfiye edilmesi için zorlamalıdır. Bu konuda yapılan Türkiye'nin ilk önce kendi topraklarındaki teröristleri etkisiz hale getirmesi gerektiğine dair eleştiriler pek gerçekçi gözükmemektedir. Ülke içindeki teröristleri etkisiz hale getirmek son derece önemlidir fakat asıl önemli olan Kuzey Irak'taki bataklığı kurutmaktır. Kuzey Irak'taki terör kamplarını yok etmeden Türkiye'deki teröristleri etkisiz hale getirmek geçici bir çözüm olacaktır. Nitekim Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra yaşanan süreç bu durumu ispatlamaktadır.

Türkiye sadece Irak ve Kuzey Irak'taki bölgesel yönetimle değil, diğer komşu devletlerle de iyi ilişkiler kurması güvenliği açısından son derece önemlidir. Suriye ile atılan adımlar bunun çok güzel bir örneğidir. 16 Eylül 2009'da imzalanan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Anlaşması ve her iki ülke vatandaşlarınının 90 günle sınırlı olmak koşuluyla vizeden muaf seyahat edebilmesi iki ülke arasındaki iyi ilişkilerin daha somut hale gelmesini sağlamıştır. 13 Ekim 2009'da her ülkeden 10 Bakanın katılımıyla Halep ve Gaziantep'te gerçekleştirilen Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 1. Bakanlar Kurulu toplantısında Türkiye ile Suriye yaklaşık 40 protokol, proje, mutabakat zaptı ve anlaşma üzerinde çalışma kararı alınmıştır. Bu durum Türkiye'nin güvenliğini şüphesiz olumlu etkileyecektir. 10 Ekim 2009 tarihinde Türkiye ve Ermenistan Dışişleri Bakanları tarafından ABD, Fransa,

Rusya, İsviçre Dışişleri Bakanları ve AB Dış Politika Yüksek Temsilcisinin katılımıyla Zürih'te imzalanan protokoller de Türkiye'nin çıkarıdır. Ermenistan'ın Türkiye sınırını resmen tanıması ve soykırım iddialarının bilimsel bir komisyon tarafından araştırılmasını kabul etmesinin yanında terörizme karşı işbirliğini de kabul etmesi son derece önemlidir. Ancak Azerbaycan faktörünü de burada göz ardı etmemek gerekir. Ermenistan'la iyi ilişkiler kurulması, PKK terör örgütünün bu ülkede muhtemel güvenli bölge oluşturmasına yönelik girişimlerine engel olacağı kesindir. Aynı durum Yunanistan ve diğer komşu devletler için de geçerlidir. Türkiye bütün komşuları ile iyi ilişkiler kurabilirse etrafında 360 derecelik bir barış kuşağı, aynı zamanda bir güvenlik kuşağı kurmuş olacaktır.

PKK terör örgütünün para ve insan kaynağının kesilmesi de mücadelenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bunun için Türkiye içte ve dışta çok yönlü bir politika izlemek zorundadır. Terör örgütünün propaganda aracı olarak kullandığı argümanların çürütülmesi, bahanelerin ortadan kaldırılması gerekir. Tabii bu PKK'nın taleplerinin yerine getirilmesi anlamına gelmez. Ancak Türkiye'nin varsa eksiklikleri ve vatandaşlarımızın rahatsız olduğu durumlar giderilmelidir. Türkiye'de herkesin birinci sınıf vatandaş olduğu, hiç kimsenin ayrımcılığa tabi tutulmadığı, Kürt kökenli vatandaşlarımızla binlerce yıla dayanan kardeşliğimizin bozulamayacağı vurgusu her fırsatta yapılmalıdır. Bu PKK'nın insan ve finans kaynağının kurutulması açısından önemlidir. Terörle mücadelenin en kritik ve hassas noktasını uluslararası işbirliği oluşturmaktadır. Uluslararası işbirliği olmadığı zaman terörün bitmesi hemen hemen imkânsızdır. Lobi faaliyetleri bu açıdan önemsenmelidir. ABD ve AB ülkelerinin bu konuda ikna edilmesi için enerji güvenliği, Irak'ın istikrarı, Ortadoğu'nun istikrarı gibi ortak çıkarların ön planda tutulması, eldeki bütün kozların kullanılması gerekir. Kısaca Türkiye'nin yumuşak gücünü sonuna kadar kullanması, PKK ile mücadelenin askeri boyutu kadar vazgeçilmezdir. Terör örgütünün en önemli propaganda araçları olan Avrupa'daki yayın organlarının tamamen kapatılması, yandaşlarının moralinin bozulması ve ümidinin kırılması açısından şarttır. Ayrıca PKK terör

örgütü, haraç toplama ve uyuşturucu kaçakçılığından elde ettiği gelirlerinin çoğunu Avrupa'dan karşılamaktadır. Bunların engellenmesi ancak uluslararası işbirliği ile mümkündür. Aslında uluslararası ortam Türkiye'nin lehinedir. Türkiye avantajlı konumunu iyi kullanabilirse terörle mücadelede başarılı olmaması için hiçbir neden yoktur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ALTUNTAŞ, Ekin Oyan, Terörizme Karşı Savaş Stratejisi, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, Eylül 2009.

AMBROSE, Stephen E., Dünyaya Açılım 1938'den Günümüze Amerikan Dış Politikası, Çev. Ruhican Tul, Ankara, Dış Politika Enstitüsü, 1992.

ARI, Tayyar, Irak, İran ABD ve Petrol, Alfa Yayınları, İstanbul, Ocak 2007.

ARMAOĞLU, Prof. Dr. Fahir, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789- 1914), İstanbul, Alkım Yayınevi, 2006.

ARSLAN, Esat, Türk Dış Politikasında Ödün Değil Uzlaş, Ankara, Siyasal Kitabevi, Nisan 2003.

BAHÇACI, Çınar, Türkiye'nin Ortadoğu'ya Yönelik Dış Politikası ve Kürt Sorunu, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı, 1995.

BAL, İhsan, ABD Politikaları ve Türkiye, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2008.

———, Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri, Ankara, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Kasım 2006.

BALBAY, Mustafa, Irak Bataklığında Türk-Amerikan İlişkileri, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları Yayınları, Mayıs 2007.

BİLA, Fikret, Ankara'da Irak Savaşları Sivil Darbe Girişimi ve Gizli Belgelerde 1 Mart Tezkeresi, İstanbul, Güncel Yayıncılık, Nisan 2007.

———, Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler Hangi PKK, Ankara, Ümit Yayıncılık, Ekim 2004.

———, Komutanlar Cephesi, İstanbul, Detay Yayıncılık, Kasım 2007.

BİLBİLİK, Erol, Geniş Ortadoğu Projesi (Geniş Orta Asya Projesi), İstanbul, Asyaşafak Yayınları, Şubat 2008.

BÖLÜKBAŞI, Deniz, 1 Mart Vakası Irak Tezkeresi ve Sonrası, İstanbul, Doğan Kitap, Mart 2008.

BUZOĞLU, M. Hüseyin, Körfez Krizi ve PKK, Ankara, Strateji Yayınları, 1997.

- CEVİZOĞLU, Hulki**, Amerika'nın Körfez Savaşı, Ankara, Ceviz Kabuğu Yayınları, Mart 2003.
- ÇEŞME, Ahmet**, PKK, Psikolojik Harekât ve Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Mart 2005.
- ÇETİNSAYA, Gökhan, ÖZHAN, Taha**, İşgalin 6. Yılında Irak, Ankara, SETA Yayınları, Ocak 2009.
- ÇİTLİOĞLU, Ercan**, Gri Tehdit Terörizm, Ankara, Destek Yayınları, Temmuz 2008.
- DAVUTOĞLU, Ahmet**, Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu, İstanbul, Küre Yayınları, Ekim 2009.
- DEMİREL, Emin**, Terör, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Nisan 2002.
- , Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmalar, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Ağustos 2005.
- EFEGİL, Ertan**, Körfez Krizi ve Türk Dış Politikası Karar Verme Modeli, İstanbul, Gündoğan Yayınları, Ekim 2002.
- ERGİL, Doğu**, Kürt Raporu Güvenlik Raporundan Kimlik Siyasetine, İstanbul, Timaş Yayınları, Mayıs 2009.
- ERSEVER, A. Cem**, Kürtler PKK ve Abdullah Öcalan, İstanbul, Milenyum Yayınları, 2009.
- , Üçgendeki Tezgâh, Milenyum Yayınları, 2009.
- EROĞLU, Cevat**, İsrail'in Beka Stratejisi ve Kürtler, İstanbul, Sayfa Yayınları, Aralık 2003.
- EVCİOĞLU, Kemal**, Amerika Birleşik Devletlerinin Büyük Ortadoğu Projesi, İzmir, Umay Yayınları, Şubat 2007.
- FARAÇ, Mehmet**, PKK'nın Şifreleri, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, Ocak 2008.
- GERGER, Haluk**, ABD-Ortadoğu-Türkiye, İstanbul, Ceylan Yayınları, Kasım 2006.
- GÖZEN, Ramazan**, Amerikan Kışkacında Dış Politika: Körfez Savaşı, Turgut Özal ve Sonrası, Ankara, Liberte Yayınları, 2000,

- GÜZEL, Hasan Celal**, Kuzey Irak Kürtçülük ve Ayrılıkçı Terör, İstanbul, Timaş Yayınları, Temmuz 2007.
- HACIİBRAHİMOĞLU, Zeki**, Belgelerle Abdullah Öcalan Davası İmralı'dan Strazburg'a, İstanbul, Türk Yay Kitapları, Mayıs 2004.
- HASGÜLER, Mehmet, ULUDAĞ, Bülent**, Kriz Üçgeninde Türkiye, İstanbul, Anka Yayınları, Şubat 2004.
- İLHAN Suat**, Terör Neden Türkiye, İstanbul, Alfa Yayınları, Eylül 2008.
- KAYNAK, Mahir**, Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye Üzerine Stratejik Analizler, İstanbul, Truva Yayınları, Mayıs 2008.
- , Kürt Meselesi, İstanbul, Profil Yayıncılık, Ağustos 2009.
- KONGAR, Emre**, Küresel Terör ve Türkiye Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül, İstanbul, Remzi Kitabevi, Şubat 2009.
- LAÇİNER, Sedat**, Irak Küresel Meydan Savaşı ve Türkiye, Roma Yayınları, Ankara, Temmuz 2004.
- LEFEBVRE, Maxime**, Amerikan Dış Politikası, Çev. İsmail Yerguz, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.
- LARRABEE, F. Stephen, LESSER, Ian.O.**, Türk Dış Politikası, Çev. Mustafa Yıldırım, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2004.
- MAHALLİ, Hüsnü**, Tezkereden Tezkereye Gerçekler, İstanbul, İskele Yayıncılık, Kasım 2006.
- MEARSHEIMER, John J., WALT, Stephen, M.**, İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası, Çev.Hasan Kösebalaban, Küre Yayınları, İstanbul, Şubat 2009.
- OLSON, Robert**, Türkiye- İran İlişkileri 1979- 2004, Çev. Kezban Acar, Ankara, Babil Yayıncılık, 2005.
- ORAL, Serkan**, Kuzey Irak Kapanı, İstanbul, Karakutu Yayınları, Aralık 2007.
- ORAN, Baskın**, Kalkık Horoz Çekiç Güç ve Kürt Devleti, Ankara, Bilgi Yayınevi, Temmuz 1998.
- , Türk Dış Politikası Cilt II:1980- 2001, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.

ÖZCAN, Nihat Ali, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, Ankara, ASAM Yayınları, 1999.

ÖZDAĞ, Ümit, Türk Ordusu'nun Kuzey Irak Operasyonları, İstanbul, Pegasus Yayınları, Ocak 2008.

———, Pusu ve Katliamların Kronolojisi, Ankara, Kripto Kitaplar, Ağustos 2009.

PARMAKSIZ, Alaettin, PKK Gerçeği Terör Örgütünün İç Yüzü ve Çözüm Önerileri, İstanbul, Pozitif Yayınları, Şubat 2009.

SAĞLAM, Kadir, Körfez Savaşı İle Değişen Güç Dengeleri, İstanbul, Elit Kitaplar, Mayıs 1999.

SANDIKLI, Atilla, Değişen Dünyada Türkiye'nin Stratejisi, İstanbul, Bilgesam Yayınları, 2008.

SEMİZ, Burhan, Çıkmaz Sokak PKK, Ankara, Lalezar Kitabevi, Nisan 2007.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, Türk Dış Politikası, İstanbul, Der Yayınları, 2006.

ŞAHİN, Abdullah, Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye, İstanbul, Truva Yayınları, Mart 2010.

TAŞÇIOĞLU, Ömer Lütfi, ABD'nin Küreselleşme Politikaları, Ortadoğu'da Türkiye'ye Biçilen Rol, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, Nisan 2009.

TURGUT, Hulusi, 130 Günlük Kovalamaca, İstanbul, Doğan Kitap, Mart 2009.

YETKİN, Murat, Tezkere Irak Krizinin Gerçek Öyküsü, İstanbul, Remzi Kitabevi, Ocak 2004.

Tezler

- AYDIN, Taner**, Türkiye’de Narko Terörizm ve PKK/KONGRA-GEL Terör Örgütünün Rolü, Ankara, 2007.
- ÇINAR, Şafak**, Büyük Ortadoğu Projesi’nin Irak Savaşı’na Etkisi Bağlamında Kuramsal Bir Yaklaşım, Trabzon, Ocak 2008.
- DAĞDEVİREN, Zülfü**, Türkiye’nin Kuzey Irak Politikası: Devlet-Hükümet İlişkileri, Bolu, Eylül 2007.
- DOĞAN, Talip, I.** Körfez Savaşı Sonrası Türkiye-İrak ilişkileri: Değişen Konjektörün Türk Dış Politikasına Etkileri, Ankara, 2009.
- DURSUN, İsmail**, Kuzey Irak Kürtleri, Ayrılıkçı Kürt Hareketinin Devletleşme Süreci ve Türkiye’ye Etkileri, Gebze, 2006.
- ELDEM, Yasir Adil**, Küresel Terörizm ve Irak Savaşı, Ankara, Şubat 2007.
- ERGEN, Serap**, 1990 Döneminde ABD’nin BM Üzerindeki Etkisi ve Körfez Krizi ile Bosna- Hersek Müdahalesi’nde BM’nin Tutumu, Ankara 2006.
- ERGÜL, Erhan**, Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Terör Örgütü: Etnik Terörün Fikri Yapısı, Anatomisi ve Şiddet Stratejileri, Bolu, 2007.
- DABANLI, İhsan Tuncer**, 11 Eylül Sonrası Ortamda (2001- 2003) ABD Milli Güvenlik Stratejilerinin Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Stratejilerine Etkileri, Ankara, 2007.
- GÜNAY, Gülçin**, Birinci Körfez Savaşı, Irak Savaşı ve Değişen Gazetecilik, İstanbul 2007.
- İKBAL, Mehmet Ali**, Irak Kürt Bölgesinin Jeopolitiğine İlişkin Stratejik Öngörüler, Ankara, 2006.
- KARADAĞ, Haluk**, İkinci Körfez Savaşı Sonrası Türkiye’nin Kuzey Irak Politikası, Ankara, Haziran 2007.
- KOCAEL, Zafer**, Türk-Amerikan İlişkileri Bağlamında Türkiye’nin Yakın Dönem Irak Politikası, Trabzon, Ekim 2007.
- ŞAHİN Şule**, 11 Eylül 2001 Sonrasında Amerika Birleşik Devletleri’nin Ortadoğu Politikası, Ankara 2006.
- ÖZCAN, Dilek**, 1991 Körfez Savaşı Dönemi İsrail ve İran’ın Dış Politikaları, İstanbul, 2007.

ULUTAŐ, Alptan, I. ve II. Körfez Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri, İzmir, 2006.

ULUTÜRK, Selma, PKK Terör  rg t n n Siyasallaşma Girişimi ve Türkiye, İstanbul, 2007.

YILDIRIM, Zafer, Türk Basınında İran- Irak Savaşı, İstanbul, 2005.

YILMAZ, IŐık, PKK'nın YükseliŐi ve Türkiye-ABD ilişkilerine Etkisi, Ankara, Nisan 2007.

Raporlar

AYDIN, Mustafa, ÖZCAN, Nihat Ali, KAPLANOĞLU, Neslihan, Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Raporu, Temmuz 2007.

Bahçeşehir Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Etnik Ayrılıkçı Terör Tehdidinin Analizi ve Irak'ın Kuzeyinde Bir Kürt Devleti Kurulmasına İlişkin Değerlendirme, İstanbul, 2008.

BİLGİÇ, M. Sadi, AKYÜREK, Salih, Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Ankara, Ağustos 2009.

BERİŞ, Yakup, GÜRKAN, Aslı, Türk-Amerikan İlişkilerine Bakış: Ana Temalar ve Güncel Gelişmeler, TÜSİAD ABD Temsilciliği, Temmuz 2002.

ÇETİNSAYA, Gökhan, SETA Irak Dosyası, Ankara, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETAV), Nisan 2006.

ENSAROĞLU, Yılmaz, KURBAN, Dilek, Kürt Sorununun Çözümüne Dair Bir Yol Haritası: Bölgeden Hükümete Öneriler, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Yayınları, Aralık 2008.

KÖKSAL, Sönmez, Irak'ın Kuzeyindeki Muhtemel Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri, Ankara, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Rapor No:6, 23.05.2009.

SVİSTUNOVA, İrina, Rusya Federasyonu'nun Bakışı: Irak Faktörünün Türkiye'nin Ortadoğu Politikasına Etkisi (1990-2008), Ankara, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi(ORSAM), Rapor No:12, Şubat 2010.

T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM), Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi "Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)", Ankara, Temmuz 2004.

———, Telafer'e Yönelik Yapılan Operasyonların Nedenleri ve Türkiye'ye Etkileri, Ankara, Eylül 2005.

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, U.S.A.K. Kuzey Irak Operasyonu Raporu, Ankara, 13 Haziran 2007.

———, PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler, Ankara, 26 Eylül 2008.

Makaleler

ACAR, Eray, Avrupa Birliği'nin GAP ve Su Sorununa Yaklaşımı Çerçevesinde Fırat ve Dicle Nehirlerinin Yönetimi Üzerine Tartışmalar, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 2006,(4)

ADIBELLİ, Barış, PKK İdeolojisini Değiştirdi, Cumhuriyet Strateji, 13 Ekim 2008.

AKKAN GÜNGÖR Fatma, BULUT Alper Tolga, 11 Eylül Sonrası Dönemde Transatlantik İlişkiler ve Ortadoğu, Akademik Ortadoğu, Cilt 4, Sayı 2, Mart 2010.

ALTUNIŞIK, Meliha Benli, "Ortadoğu ve ABD: Yeni bir Döneme Girilirken", Ortadoğu Etütleri, Cilt 1, Sayı 1, Temmuz 2009.

ARAS, Bülent, ÖZBAY, Fatih, Türkiye ve Ermenistan Statüko ve Normalleşme Arasında Kafkasya Siyaseti, SETA Analiz, Sayı:12, Ekim 2009.

ARI, Tayyar, Türk-Amerikan İlişkileri Nereye Gidiyor, Stratejik Düşünce Dergisi, Sayı 2, Ocak 2010.

ÇAYCI, Sadi, Kuzey Irak'ın Hukuki Statüsü, Stratejik Analiz, Şubat 2008.

EDİGER, Doç. Dr. Volkan Ş., Enerji Arz Güvenliği ve Ulusal Güvenlik Arasındaki İlişki, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi (SAREM) Yayınları, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2007.

EKİCİ, Niyazi, Türkiye-Suriye İlişkilerinde Su Sorunu ve Su-Terör Bağlantısı, ISREF (International Strategic Research Forum) Perspektif, Cilt:2 Sayı:1, Ocak 2008.

ERKMEN, Serhat, Türkiye'nin Kuzey Irak Perspektifi ve Hareket Alanı, Strateji Analiz, Haziran 2007.

———, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Irak Ziyareti Işığında Türkiye- Irak İlişkileri, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 4. Nisan 2009.

———, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Bağdat Ziyareti Işığında Türkiye- Irak İlişkileri, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 9, Eylül 2009.

———, Yeni Dönemde Türkiye-İrak İlişkileri ve Ortadoğu Açılımı, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 11, Kasım 2009.

ERGİN, Sedat, Irak Savaşı Sonrasında Türkiye'nin Dünyadaki Konumu, Çankaya Gündemi, Sayı:14, Temmuz 2003.

DAĞCI, Kenan, ABD'nin Yeni Güvenlik Yaklaşımı ve Terörizm, Avrasya Dosyası, Cilt:12, Sayı:3, 2006.

DOĞAN, Sercan, Kuzey Irak Gözlemleri Işığında Türkiye-Ortadoğu Yakınlaşması, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 2009.

DUMAN, Bilgay, Irak'ta "Değişim": Yerel Seçimler ve Sonrası, Ortadoğu Analiz, Cilt:1, Sayı:3, Mart 2009.

———, Irak'ın Kuzeyindeki Türkmenlerin Siyasal Durumları: Saha Çalışmasına Dayalı Bir Analiz, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 2009.

HALATÇI, Ülkü, 11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu'nun Bir Değerlendirmesi, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt:2, No:7, 2006.

GERGİN, Nadir, Kuzey Irak: Güvenli Barınak (Safe Haven), ISREF (International Strategic Research Forum) Perspektif, Cilt:2 Sayı:1, Ocak 2008.

GÜZEL, Hasan Tevfik, Son Gelişmeler Işığında Irak'ın Kuzeyindeki Bölgesel Kürt Yönetimi, 21. Yüzyıl, Sayı:15, Mart 2010.

KAÇAR, Dr. İzzet, Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ve Küresel Terör, Polis Dergisi, Sayı:40, Ankara, 2004.

KANDEMİR, Nüzhet, Küresel Gelişmeler Işığında Türk-ABD İlişkileri, Stratejik Düşünce Dergisi, Sayı 4, Mart 2010.

KARADEMİR, Kutluer, ABD-İrak Savaşı, PKK ve Kuzey Irak, ISREF Perspektif, Cilt:2 Sayı:1, Ocak 2008.

KAŞTAN, Yüksel, II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye- Irak Siyasi İlişkileri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2008,(19)

KAYMAZ, İhsan Şerif, Emperyalizmin "Kürt" Kartı, Akademik Bakış, Cilt:1, Sayı:1, 2007.

KOÇ, Bahadır Şanlı, Türkiye, ABD ve Irak Harekâtı: Hayır Diyebilen Türkiye, Strateji Analiz, Şubat 2003.

———, ABD'nin Kuzey Irak Politikası Ve Türkiye'nin Çıkarları Üzerindeki Etkileri, Stratejik Analiz, Haziran 2007.

KÖNİ, Hasan, Türk-Amerikan İlişkileri, Stratejik Düşünce Dergisi, Sayı 1, Aralık 2009.

KULOĞLU, Em. Tümğ. Armağan, ABD'deki Yeni Başkanlık Döneminin Türkiye'nin Güvenliğine Muhtemel Etkileri, Ortadoğu Analiz, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 2009.

———, Türkiye-Suriye-İrak-İran Dörtgeninde Gelişmeler, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 2009.

LAÇİNER, Sedat, PKK Uzatmaları Oynuyor, Star Gazetesi-Açık Görüş eki, 30.03.2009.

———, Terörle Mücadele Nasıl Olmalı, İdarecinin Sesi, Sayı:130, Kasım-Aralık 2008.

OĞUZLU, Yrd. Doç.Dr. H. Tarık, ABD'nin Irak'tan Çekilme Planları ve "Demokratik Açılım", Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 11, Kasım 2009.

———, Başbakan Erdoğan'ın Son ABD Ziyareti Bağlamında Türkiye-ABD İlişkilerinin Değişen Doğası, Ortadoğu Analiz, Cilt 2, Sayı 13, Ocak 2010.

———, Türk Dış Politikasında Davutoğlu Dönemi, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 9, Eylül 2009.

OKUR, Mehmet Akif, Körfez Savaşı ve Irak'ın İşgali Arasındaki Dönemde Irak'ta Faaliyet Gösteren BM Misyonları, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 2008,(7).

ORHAN, Oytun, Yorgun Ülke Irak: Musul, Telafer, Kerkük, Tuzhurmatu, Bağdat Gözlemleri, Ortadoğu Analiz, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 2009.

ÖZBEK, Dilek, Irak Savaşı'nın Türk Ekonomisine Etkileri, Çankaya Gündemi, Sayı:14, Temmuz 2003.

ÖZDEŞ, Talip, Obama İmajıyla Süslenen ABD Stratejisi, Stratejik Düşünce Dergisi, Sayı 2, Ocak 2010.

ÖZHAN, Taha, ETE, Hatem, Kürt Meselesi Problemler ve Çözüm Önerileri, SETA Analiz, Sayı:1, Kasım 2008.

PAMİR, Necdet, ABD Politikalarının Kıskaçında Irak ve Türkiye'nin Enerji Denklemleri, Cumhuriyet Enerji, Sayı:2, Şubat 2008.

- ŞENGÜN, M. Taner, BOYRAZ, Zeki**, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinin Doğal Ortam Özelliklerinin Terör Faaliyetleri ve Sınır Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi, Doğu Coğrafya Dergisi, 2008, (20).
- TAŞĞIN, Serkan**, Terörün Küreselleşerek Yeni Bir Savaş Stratejisi Olması ve Siyasi Araç Olarak Kullanılması, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt:5 (3- 4), (s.85- 108). 2003.
- TAŞKIRAN, Cemalettin, ÇAKMAK, Haydar**, Kuzey Irak'ta Türk-ABD Politikaları ve PKK Terörü, Avrasya Dosyası, Cilt:11, Sayı:2, 2005.
- TURGUT, Hasan**, Irak'ın Kuzeyi, Irak' ta Meydana Gelebilecek Muhtemel Oluşumlar ve Alınması Gereken Önlemler, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 2006, (4).
- UĞRASIZ, Bülent**, ABD'nin Irak Politikası, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:5, Sayı:4, 2003.
- URAL, Abdullah**, ABD'nin Enerji Hâkimiyeti Teorisi ve Büyük Ortadoğu Projesi, Akademik Orta Doğu Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2009.
- YILMAZ, Sait**, Kuzey Irak'ta Kaybolan Düşler, Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi (BÜSAM) Bülteni, Ocak 2008.

İnternet Siteleri

<http://www.akparti.org.tr/tbmm/tbmmgrup/4%20Şubat%202003%20grup%20konusmasi.doc>, Erişim Tarihi: 07.12.2009.

http://www.arem.gov.tr/rapor/degerlendirme/genis_ortadogu.htm,
Erişim Tarihi:29.03.2010

http://www.belgenet.com/2003/baykal_180203.html,Erişim Tarihi:13.05.2009.

<http://www.belgenet.com/dava/dava03.html>, Erişim tarihi: 29.04.2009.

<http://www.belgenet.com/mgk/mgk012003.html>, Erişim Tarihi: 03.05.2009.

<http://www.bilgesam.org/>

<http://www.cankaya.edu.tr/>

http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/40/web/makaleler/Dr_Izzet_KACAR.htm, Erişim Tarihi: 29.03.2010.

<http://www.emo.org.tr/>

<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=115953>, Erişim Tarihi: 31.03.2009.

<http://www.hgk.mil.tr/CografikUrunKatalogu/tematik/sayfa27.asp>,
Erişim Tarihi:15.03.2010.

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/03/01/255597.asp>,
Erişim Tarihi: 31.03.2009.

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/03/02/256000.asp>,

Erişim Tarihi: 31.03.2009.

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/03/02/256015.asp>,

Erişim Tarihi: 31.3.2009.

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=173050&yazarid=3>,

Erişim Tarihi: 31.03.2009.

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/02/17/97048.asp>,

Erişim Tarihi: 14.12.2009.

<http://www.isref.org/>

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/809.html>, Erişim Tarihi: 29.04.2009.

<http://www.milligazete.com.tr/makale/1-mart-tezkeresi-gecmis-olsaydi-96929.htm>,

Erişim Tarihi:31.03.2009.

<http://www.milliyet.com.tr/2006/12/30/son/sondun02.asp>,

Erişim Tarihi: 05.05.2009.

<http://www.milliyet.com.tr/2003/03/03/yazar/akyol.html>,

Erişim Tarihi: 30.03.2009.

<http://www.milliyet.com.tr/2003/03/02/yazar/civaoglu.html>,

Erişim Tarihi: 30:03.2009.

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=67742>,

Erişim Tarihi: 31.03.2009.

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=67775>,

Erişim Tarihi: 31.03.2009.

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=109124&tarih=10/03/2004>,

Erişim Tarihi: 11.04.2010.

<http://www.scribd.com/doc/16223666/KCK-ddianamesinin-tam-metni#>, Erişim

Tarihi: 07.02.2010.

<http://www.setav.org/>

[http://www.stargazete.com/acikgorus/pkk-uzatmalari-oynuyor-haber-](http://www.stargazete.com/acikgorus/pkk-uzatmalari-oynuyor-haber-178649.htm)

[178649.htm](http://www.stargazete.com/acikgorus/pkk-uzatmalari-oynuyor-haber-178649.htm), Erişim Tarihi: 02.05.2010.

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil4/bas/b005m.htm>,

Erişim Tarihi:26.05.2010

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b032m.htm>,

Erişim Tarihi: 04.05.2009.

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>,

Erişim Tarihi: 04.05.2009.

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b052m.htm>, Erişim Tarihi:

05.05.2009.

<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-1819c.pdf>, Erişim Tarihi: 04.05.2009.

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil4/bas/b001m.htm>, Erişim Tarihi:

14.12.2009.

<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil4/bas/b003m.htm>, Erişim Tarihi:
14.12.2009.

<http://www.tepav.org.tr/>

http://turkish.turkey.usembassy.gov/konusma_120709.html,
Erişim Tarihi: 05.01.2010.

<http://tez2.yok.gov.tr/>

<http://www.orsam.org.tr/>

<http://tr.wikipedia.org/>

<http://www.v-energy.net/makaleler/ediger%202007%20arz%20guvenligi.pdf>,
Erişim Tarihi: 11.04.2010.

<http://uvt.ulakbim.gov.tr/>

<http://www.usak.org.tr/>

<http://www.ustreas.gov/press/releases/tg318.htm>, Erişim Tarihi: 02.05.2010.

<http://yenisafak.com.tr/arsiv/2003/MART/02/fkoru.html>,
Erişim Tarihi: 31.03.2009.

<http://www.yuksekovahaber.com/haber/esaktan-pkk-aciklamasi--19534.htm>,
Erişim Tarihi: 02.05.2010.

EKLER

EK- 1: 25.02.2003 Tarihinde TBMM'ne Sunulan 1 Mart Tezkeresi

EK- 2: Yağmur Hattı

EK- 3: CHP Milletvekili Önder Sav'ın 1 Mart Tezkeresi İle İlgili Meclis'teki Konuşması

Ek- 4: AKP Milletvekili Burhan Kuzu'nun 1 Mart Tezkeresi İle İlgili Meclis'teki Konuşması

EK- 5: İç İşleri Bakanlığı'nın 13 Mart 2008 tarihli PKK terör örgütünün 1984 ile 2007 yılları arasındaki eylem sayıları ile ilgili yazısı.

EK- 6: ABD Başkanı Barak Obama'nın TBMM'deki 6 Nisan 2009 Tarihli Konuşması

EK- 7: Ortadoğu Siyasi Haritası

EK- 1**25.02.2003 Tarihinde TBMM'ne Sunulan 1 Mart Tezkeresi¹⁷³****Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına**

Irak konusundaki endişe verici gelişmeler çok hızlı bir seyir izlemekte ve kriz ortamı giderek ağırlaşmaktadır. Sorunun barışçı yollarla çözümü yönündeki çabalar bugüne kadar ümit edilen sonuçları vermemiştir.

58'inci Cumhuriyet Hükümeti, gelişmeleri başından beri yakından ve hassasiyetle izlemiş, barışçı çözüme katkıda bulunmak amacıyla yoğun çaba harcamıştır. Bu amaçla, başta bölge ülkeleri olmak üzere, ilgili tüm ülkelerle ve uluslararası kuruluşlarla temas ve istişarelerde bulunmuştur.

Irak'a ilişkin gelişmeler 6 Şubat 2003 tarihli kapalı oturumda Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından değerlendirilmiş ve her ihtimale karşı gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması ve hazırlıkların yapılması amacıyla hükümete yetki verilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu çerçevede, Türkiye'deki askeri üs ve tesisler ile limanlarda gerekli yenileştirme, geliştirme, inşaat ve tevsi çalışmaları ile altyapı faaliyetlerinde bulunmak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne mensup teknik ve askeri personelin 3 ay süreyle Türkiye'de bulunmasına, bununla ilgili düzenlemelerin hükümet tarafından yapılmasına Anayasanın 92'nci maddesi uyarınca izin verilmesini kararlaştırmıştır.

Hükümet, gerekli hazırlıkları buna uygun olarak sürdürmüş ve bu faaliyetlerin hukukî ve teknik çerçevesini belirleyen mutabakat muhtırası ABD ile 8 Şubat 2003 tarihinde sonuçlandırılarak altyapı çalışmaları başlatılmıştır.

¹⁷³ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi: 04.05.2009.

Öte yandan, Türkiye için güvenlik riski oluşturan olumsuz gelişmelerin yoğunluk kazanması üzerine, NATO Antlaşmasının 4'üncü maddesi çerçevesinde gerekli istişareler başlatılmış ve NATO Savunma Planlama Komitesi, 19 Şubat 2003 tarihinde, Türkiye'ye NATO desteği verilmesini kararlaştırmıştır.

Bu kapsamda, Türk hava sahasının bütünlüğünün korunması ve gözetimi için, savunma amaçlı olarak, NATO havadan erken ihbar uçakları ile NATO harekât alanı füze savunma sistemlerinin Türkiye'de konuşlandırılması ve kimyasal ve biyolojik silahlara karşı koruma desteği sağlanması kararlaştırılmıştır.

Bugün gelinen noktada, bölgede hüküm süren krizin bir çatışmaya dönüşmesi ihtimali giderek güçlenmektedir. Ağırlaşan ortam ve şartlar karşısında Türkiye'nin güvenliğine yönelik tehdit ve risklerin ciddî boyutlar kazandığı bir sürece girilmektedir.

Türkiye'nin millî birliğini ve toprak bütünlüğünü hedef alan terör unsurlarının bölgede yuvalanmaları, Irak'taki durumun Türkiye için teşkil ettiği güvenlik tehdidinin çok önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Aynı şekilde, Irak'ta, etnik, din ve mezhep temelinde bir parçalanmaya yol açabilecek gelişmeler de çok ciddî bir endişe kaynağıdır.

Bunun yanı sıra, geçmişte yaşanan müessif tecrübeler, Kuzey Irak'tan ülkemize toplu göç hareketi ihtimaline karşı da hassas ve hazırlıklı olunmasını gerekli kılmaktadır. Bu amaçla, sınır bölgelerimizde muhtemel yığılmaları önlemek ve insanî mülahazaları da dikkate alarak, bu göçün, sınırlarımızın mümkün olduğunca ilerisinde uygun bir bölgede durdurulmasını sağlamak için gereken tedbirlerin alınması kaçınılmaz olacaktır. Bu konuda başlatılan hazırlıklar sürdürülmektedir. Türkiye, Irak'ın toprak bütünlüğünün ve millî birliğinin korunmasına ve sorunun barışçı yollarla çözüme kavuşturulmasına büyük önem vermektedir. Kuvvet kullanımı son çare olarak

görölmelidir. Giderek tırmanan krizin bir savaşa dönüşmeden çözümü için zaman giderek azalmaktadır. Savaşın önlenmesi için Irak yönetiminin tam ve etkin silahsızlanma konusunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarında yer alan yükümlülüklerini tüm icaplarıyla yerine getirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Irak'ın, durumun vahametini idrak etmesi ve sorunun barış ortamı korunarak çözümünün önünü açması için, uluslararası toplumun kararlı tutumunu sürdürmesi büyük önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile aday ülkelerin 17-18 Şubat 2003 tarihlerinde Brüksel'de yaptığı ve Türkiye'nin de katıldığı zirve toplantısı ortak bildirisinde de vurgulandığı üzere, bu konuda sergilenecek kararlılık ve dayanışmanın yanı sıra somut ve fiilî askerî caydırıcılık tedbirlerinin alınması, Irak'ın bu konuda ikna edilebilmesinde çok etkili bir vasıta olacaktır.

58'inci Cumhuriyet Hükümeti, bu olumsuz gelişmelerin karşımıza çıkarabileceği bütün risklere ve ihtimallere karşı Türkiye'nin temel hak ve menfaatlerini korumak amacıyla, gereken bütün güvenlik tedbirlerini almakta ve uygulamaya koymaktadır. Irak'a karşı askerî caydırıcılık tedbirleri kapsamında yabancı silahlı kuvvetler unsurlarının Türkiye'de geçici olarak konuşlandırılması için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin izin ve yetki vermesi, bugünkü kriz ortamında munzam bir baskı unsuru olarak çok önemli ve etkili bir fonksiyon icra edecektir. Aynı şekilde, Türkiye Cumhuriyeti'nin, en kötü ihtimale karşı hazırlıklı olarak zamanında ve süratle hareket etmesini ve gerekli tedbirleri almasını sağlamak bakımından Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin izninin alınması, hükümetin etkili bir siyaset izlemesini sağlamak açısından büyük önem taşıyacaktır. Bu kuvvetlerin, gelişmelerin seyrine göre gerektiğinde kullanılmaları, hükümetin belirleyeceği esaslara ve bu konuda yapılacak düzenlemelere bağlı olacaktır. Bu mülahazalarla; gereği, kapsamı, sınırı ve zamanı hükümetçe belirlenecek şekilde,

1- Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesine ve bu kuvvetlerin gerektiğinde belirlenecek esaslar dairesinde kullanılmasına,

2- Uluslararası meşruiyet kuralları çerçevesinde, en fazla 62.000 askeri personelin ve hava unsurları olarak 255 uçak ve 65 helikopteri aşmamak kaydıyla yabancı silahlı kuvvetler unsurlarının, hükümetin tespit edeceği mücavir bölgelerde geçici olarak konuşlandırılmak üzere altı ay süreyle Türkiye'de bulunmasına;

Bu amaçla Türkiye'ye gelecek yabancı kara kuvvetlerinden destek unsurları dışındaki muharip unsurların geçici olarak konuşlandırıldıkları bölgelerden Türkiye dışına intikallerinin en kısa sürede tamamlanması ve yabancı hava ve deniz kuvvetleri ile özel kuvvetler unsurlarının muhtemel bir harekâтта kullanılmalarını sağlayacak şekilde konuşlanmaları ve yabancı silahlı kuvvetlere mensup hava unsurlarının Türk hava sahasını üst uçuş amacıyla kullanmaları için gerekli düzenlemelerin yapılmasına;

Bu yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'ye gelişiyle ilgili hazırlıkların yürütülmesine, Türkiye ülkesinde tabi olacakları statü ve Türk Silahlı Kuvvetleri'yle işbirliği esas ve usullerine ilişkin düzenlemelerin hükümetin belirleyeceği esaslar çerçevesinde yapılmasına,

Anayasanın 92'nci maddesi uyarınca izin verilmesini arz ederim.

Abdullah Gül
Başbakan

EK- 2

Yağmur Hattı¹⁷⁴

Kırmızı noktalı çizgi 1 Mart Tezkeresi kabul edilseydi Türk Silahlı Kuvvetleri'nin konuşlanacağı ileri hat sınırını göstermektedir. Mavi hat ise 21 Mart 2003 tarihli ikinci tezkere ile Türk birliklerinin gireceği daraltılmış bölgenin dış sınırını göstermektedir. Ancak ABD'nin itirazları sonucu bu bölgeye de girilememiştir.

¹⁷⁴ Deniz BÖLÜKBAŞI, a.g.e.,s.182.

EK- 3¹⁷⁵**CHP Milletvekili Önder Sav'ın 1 Mart Tezkeresi İle İlgili Meclis'teki Konuşması**

“Sayın Başkan, Yüce Meclis’in değerli üyeleri; Türkiye Büyük Millet Meclisi, cumhuriyet tarihinin en önemli birleşimlerinden birini gerçekleştiriyor. Böyle önemli bir oturumda, vermiş bulunduğum önergeyi İçtüzüğün 63’üncü maddesine uygun bularak, usul hakkında görüşme açan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Sayın Başkanı’na teşekkür ediyorum.

Başbakanlığın, Anayasanın 92’nci maddesine göre izin verilmesine ilişkin talebini görüşüyoruz. Geliş şekli, çelişkili içeriği, karmaşık içeriği, hukuk devletine ve Anayasaya aykırılığı nedeniyle, bu tezkere, görüşülmesine yer olup olmadığı tartışmalarına açık bir tezkeredir.

Türk Silahlı Kuvvetleri’nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulundurulmasına ilişkin tezkerenin temel unsuru, olmazsa olmaz şartı, bu tezkerede, milletlerarası hukukun meşru saydığı hal koşulunun var olup olmadığıdır. Uluslararası hukukun meşruluğunu belirtme yetkisi ne Amerika Birleşik Devletleri’nin ne İngiltere’nin ne de kimilerinin sandığı gibi Türkiye’nin yetkisindedir. Meşruluğu belirleme yetkisi, bizim de üyesi olduğumuz Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne aittir.

Uluslararası anlaşmazlıklarda barışçı yollara gidilmesi esastır. Birleşmiş Milletler Silah Denetçileri Komisyonu ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı’nın Başkanları Hans Blix ve Muhammed El Baradei, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne 7 Mart’ta son raporlarını, yeni raporlarını

¹⁷⁵ Önder SAV, Önder Sav’ın TBMM’deki Konuşması, Ankara, 01.03.2003. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi:04.05.2009.)

sunacaklar. Amerikan- İngiliz ortak karar tasarısı, henüz, hangi akıbeta uğrayacak belli değil. Kısacası, uluslararası hukukun inceleme süresi işliyor, daha, somut bir sonuca varılabilmiş değil.

Bizim için üzüntü verici olan yönü, iç hukukumuzda da konunun aydınlanmamış, Amerika Birleşik Devletleri'yle müzakerelerin henüz sonuçlanmamış ve anlaşmanın içeriğinin netleşmemiş olmasıdır.

Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz "Biz, Türkiye'li veya Türkiye'siz amacımıza ulaşabiliriz" diyor. Öyleyse, bırakın Türkiye'siz amaçlarına ulaşsınlar da görelim. Bırakın Amerika'nın yakasını; ama bırakmıyorsunuz! Ne yazık ki, kısa bir süre sonra, elma şekerini Amerika'nın yediğini, sapının da Türkiye'nin elinde kalacağını çok acı bir şekilde göreceksiniz.

Savaş karşıtı bir eylemde, çok yerinde bir slogan gözüme ilişti; burada tekrarlamak, tutanaklara geçirmek istiyorum. "Amerika Birleşik Devletleri'nden korkmayın, Allah'tan korkun, Allah'tan" diyor o slogan. Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş işbirlikçisi İngiltere'nin İşçi Partisi'nin milletvekillerinin yarısından çoğu, savaş karşıtı bildiriye imzaladılar.

Dünyanın hiçbir ülkesinde, kendi iç hukukuna göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş eylemine parlamentodan destek kararı çıkmadı. Biz, bugün, Parlamentomuzdan böylesine bir destek kararının arayışı içerisindeyiz. 6 Şubat'ta, 621 sayılı tezkereyle verdiğimiz yetkiyle Irak'a müdahaleye karar vermiş olduk. Türkiye, hukuken, savaşa o tezkereyle bulaştı. Bu yetki üzerine, nasıl olsa öbür yetkiler de arkadan gelecektir diye, Amerikan gemileri vızır vızır İskenderun Limanı'nın etrafında dolaşmaya başladılar. İsimlerini tekrarlamakta zorlanacağımız pek çok gemi yük boşaltmaya başladı; Ro-ro gemisi gelip gidiyor, kargo gemisi yük boşaltıyor, araç ve mühimmat gemileri İskenderun Limanı'nı dolduruyor. Daha 80 savaş

gemisinin yakın yerlerde mevzilendiği söylentileri var. Bunları görüyor ve üzülüyoruz; ama ben, günlerdir bir başka şeyi de görüyorum. Görüyorum ki, hükümet, kan, barut, savaş, ıstırap kokan bir müdahale için sıkıntı içerisinde. Görüyorum ki, bu utanç verici savaş, Adalet ve Kalkınma Partili milletvekili arkadaşlarımızı, savaş gemilerinin getirdiği yükten daha ağır maddî ve manevî yük altında eziyor, ezdiriyor. Böyle bir dönemde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karar verirken, çok dikkatli, kendi vicdanlarımıza danışarak karar vermek zorundayız ve burada, uşşak makamındaki bir türküyü arkadaşlarımıza hatırlatmak istiyorum:

"Yine gam yükünün kervanı geldi
Çekemem bu derdi, bölek seninle."

Şimdi, bu derdi, bu gam yükünü bizimle bölüşmek istiyorsanız; biz, o gam yükünü bölüşmeyeceğiz arkadaşlar. Size de, bu iğrenç savaşa bulaşmayın, bu pis gam yükünün altında ezilmeyin, yol yakınken dönün diyoruz. Yoksa sadece tezkereye oy verenler değil, bütün halkımız, bütün insanımız, bütün Türkiye sıkıntı çekecektir.

Daha, henüz üç dört gün önce, bir Türk milletvekilinin, bölgesindeki İskenderun Limanı'nın zincirli kapılarını aşamadığına tanık olduk. Hiç şüphe etmeyiniz; gelecekte, Millî Savunma Bakanı'nın, Dışişleri Bakanı'nın hatta Başbakan'ın bile, o zincirli kapıdan içeriye giremediğine tanık olacak, üzüleceksiniz.

Sayın Cumhurbaşkanımız, Anayasanın 92'nci maddesinin uygulanmasının, uluslararası hukukun meşruiyet şartını içerdiğini söylüyor. Değerli bir hukukçu Sayın Meclis Başkanımız, 92'nci maddenin her cümlesinde, uluslararası hukukun meşruiyet şartının olması gerektiğine işaret

ediyor. Özetle, Birleşmiş Milletler'in gündemindeki konuların sonuçlanması isteniyor.

Görüşmekte olduğumuz bu izin talebi, hukukî dayanaktan yoksundur, Anayasaya aykırıdır. 1991'de, Körfez Savaşı'nda alınmış olan kararın, Anayasa Mahkemesi'nde incelenmesinden sonra, biçim ve öz yönünden iptaline gerek olmadığı kararıyla, bu kararı karıştırmayalım. Hangi halin meşru olacağı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin mutlak takdirine bırakılmış husus değildir.

Her somut olayda ve talepte, 92'nci maddenin aradığı meşruiyet şartının aranılması kaçınılmazdır; tıpkı, bugün aramak zorunda olduğumuz gibi. Alınacak karar "hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" diyen Anayasamızın 6'ncı maddesine ve "Anayasa hükümleri -herkesi- yasama, yürütme ve yargı organlarını... bağlar" diyen 11'inci maddeye aykırı olacak ve 2'nci maddede yazılı olan hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmayacak.

Tezkere için alınacak karar, Anayasaya aykırı bir içtüzük değişikliği olacaktır. Yeni alınacak karar, Anayasa usullerine aykırı, o usuller gözetilmeden alınmış, Anayasaya aykırı bir değişiklik olacaktır. Bütün bu çok haklı hukuksal uyarılara karşı "biz yaptık, oldu" diyorsanız, diyeceğimiz çok şey var. Bu "biz yaptık, oldu" felsefesinin, dünya tarihinde tanıdığı en mahir ustalarından, en kurnaz, en zeki ustalarından biri olan Talleyrand bile "süngülerle çok şey yapılabilir; ama, üzerlerine oturulamaz" diyordu. Süngülerin üzerine oturmayınız; 5-6 milyar dolarlık Amerikan kredisine aldanıp, bu kredilere kapılıp, iç ve dış hukuku zedelemeyiniz. Yüzde 90'ı Irak'a müdahaleye karşı olan halkımızın sesine kulak veriniz; yoksa yarın, çocuklarınızın "siz, haktan, hukuktan, halktan, Müslüman'dan yana mı tavır koydunuz; Amerika'dan ya da Amerikan Doları'ndan yana mı tavır koydunuz" sözleriyle karşılaşacaksınız.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Sayın Genel Başkanı, dün, Siirt'te "biz, Irak sorununu kucağımızda bulduk" diyor. "Doğru" diyor bir arkadaşımız. O zaman ben sormak istiyorum: Peki, kucağınızda bulduğunuz bebeği uyutacağınıza, niye büyüttünüz?! Kucağınızda bulduğunuz bebeği Amerikan mamalarıyla niye canavarlaştırdınız?! Şimdi, o canavar sizi parçalamaya hazırlanıyor. İstirap çekmeden... Sizin ıstırap çekmenize gönlümüz razı olmaz. Biz "önce insan" diyen bir düşüncenin temsilcileriyiz; sizin ıstırap çekmenizi istemeyiz; ama seksen bir yıldır savaş yüzü görmemiş ülkemizin başı derde girerse, ama sonu gelmez sıkıntılar insanlarımızın yakasına yapışır, ama bir tek Mehmetçiğin tabutu omuzlarda yükselirse, sizi, biz de affetmeyiz, Türk Halkı da affetmez, seçmen de affetmez!"

EK- 4¹⁷⁶**AKP Milletvekili Burhan Kuzu'nun 1 Mart Tezkeresi İle İlgili Meclis'teki Konuşması**

“Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; usulle alakalı bir tartışma üzerinde duruyoruz. Bir anayasa hukukçusu olarak, gerçekten, samimi olarak, konunun üzerinde durdum, birkaç gündür tartışıyorum, tamamen tezkere dışında. Bugüne kadar dokuz kez tezkere gelmiş; bu, onuncu kez geliyor ve tüm konuşma zabıtları da benim elimde, yanımda. O günkü konuşmalar sırasında da benzeri tartışmalar yapılmış, “anayasa değişikliğidir” denilmiş, “İçtüzük değişikliğidir” denilmiş, vesaire; yani, Sayın Anadol tarafından yapılan konuşmaya benzer konuşmalar elimdeki zabıtlarda gözüktüyor, o zaman da bunlar hep söylenegelmiş. Mesela, bir tezkerede “hudut ve şümulü hükümetçe belirlenecek şekilde Türk Silahlı Kuvvetleri'nce” diye devam eden bir cümle görüyorsunuz; yani, hududunu, şümulünü tamamen hükümete bırakmış olan çok daha geniş çaplı tezkereler de gelmiş, geçmiş.

Anayasanın 117'nci maddesi, hükümete bir görev yüklüyor ve deniliyor ki: “Milli güvenliğin sağlanmasından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.” Bakanlar Kurulu da, bu sorumluluk çerçevesinde bir tezkereyle karşımıza çıkmış durumda. Bu tezkereyle alakalı olarak yapılan usul tartışmasının konusuna baktığımız zaman, hadisenin, Anayasanın 92'nci maddesinde düğümlendiğini görüyoruz. 92'nci madde, hükümet tezkerelerinin görüşülmesinde, yani, tabîî, savaşla alakalı tezkerede veya yabancı ülkelere asker gönderme, asker bulundurma konusunda, tabîî, bir ön şart getirmiş ve orada “milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına” deniliyor. Tabîî, burada bir tartışma var; bu, sadece savaş hali için mi, yoksa Silahlı Kuvvetlerin yurtdışına gitmesi bakımından da veya

¹⁷⁶ Burhan KUZU, Burhan Kuzu'nun TBMM'deki Konuşması, Ankara, 01.03.2003. (<http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1/bas/b039m.htm>, Erişim Tarihi:04.05.2009.)

yabancı kuvvetlerin burada konuşlanması bakımından da geçerli midir; bu tartışma çok net gözüküyor. Zabıtlara baktığımız zaman da, doğrusu, bu konuda fazla bir şey göremedim. Eğer, bu, savaş hali dışında da geçerli olsaydı, zannediyorum -Türk dili bakımından- bir noktalı virgül konulmuş olması gerekirdi en azından; ama bence, o teknik tartışma da bir tarafa, elimizdeki milletlerarası uygulamalara baktığımız zaman, maalesef, milletlerarası hukuk oturmuş bir hukuk değil.

Şimdi, bakın, 1986 yılı dünyada barış yılı, 42 bölgede savaş var; yani, bu hukuk dalı bu kadar oturmuş olsaydı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, hakikaten, çok güzel çalışmış olabilseydi, zaten, bugünkü bu tartışmaların ve dünyadaki bu kadar karışık ortamın olmaması gerekirdi.

Peki, o zaman ölçü nedir diye baktığımızda, tabii ki, Birleşmiş Milletler'in kararı, Millî Güvenlik Konseyi'nin kararı bizler için önem arz ediyor; ne var ki, bu kararların verilmesi, takip eden usul bakımından ne tam meşrudur, ne tam meşru değildir, bunu belirlemede de, her zaman, sağlıklı karar, maalesef, veremiyorlar. Elimizdeki en tipik örnek, 51'inci maddedeki statünün, meşru müdafaa hakkının devlete tanınmış olanıdır. Bu açıdan baktığımız zaman, bu meşru müdafaa konusunu, 1980'den sonra biraz daha yumuşatarak, önleyici meşru müdafaa dediğimiz bir kavram geliştirdi Birleşmiş Milletler Konseyi. Bu kararı da, 1981 yılında, İsrail'in, Irak'ın belli bölgelerini, birtakım reaktörlerini vurmasının üzerine, toplanarak verdi ve bir nevi, bizim hukukumuzda kullanılan potansiyel tehlike anlamında bunu algıladı.

Değerli arkadaşlar, şu halde, saldırı amaçlı olan birtakım hücumlar meşru müdafaa'nın dışında kalmış oluyor, bir de, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin açıkça yasak ettiği haller bu kapsama giriyor. Bunun dışındaki durumları, her ülkenin kendi millî meclisleri belirlemek durumunda kalacaktır.

Şimdi, içinde bulunduğumuz ortama baktığımız zaman, hükümet tezkeresi üzerinde, bu değerli Meclis ve değerli üyeleri, 92'nci maddenin bu çerçevedeki hükmüne bakarak bir karara, elbette ki, varacaktır. Burada, baktığımız zaman, milletlerarası hukukun meşru saydığı haller kavramına, iki açıdan bakmamız lazım -birçok kez bunu basına da açıkladım- bir, Amerika'nın tutumu bakımından bu farklı olabilir; iki, Türkiye'nin tutumu bakımından bu farklı olabilir. Şimdi, diyelim ki, bizim, gerçekten, Türkiye olarak, Amerika'yla beraber çok net bir şekilde ortak bir karar alıp, savaşa doğrudan doğruya girme durumumuz olsa, hakikaten, bu karşı karşıya gelebilir, bunu kabul ediyorum; ama -hükümet tezkeresinden benim anladığımı söylüyorum, bunu samimi olarak söylüyorum- bu hadise tamamen savunma amaçlı gözüküyor; yani, Türkiye'nin kendini savunması. Belki, bu arada yabancı kuvvetlerin burada bulunmasını, geçmesini, barınmasını da, yine, millî savunma bakımından o çapta ve o değerinde algılamaya çalışıyorum. Aksi halde, saldırı amaçlı olduğunu düşünürseniz, elbette ki, bu tezkerenin o noktadan sakat olması lazım. Ben, hadiseye o açıdan bakmıyorum.

Değerli milletvekilleri, son olarak şuna gelmek istiyorum: Anayasa Mahkemesi bakımından benim elimde kararlar var. Bu konuda, Sayın Sav'ın iddia ettiği gibi, ortada bir Anayasaya aykırılık konusu yoktur. Bu konu, Anayasa Mahkemesi'nin önüne daha önce de gelmiştir. Elimdeki kararda Anayasa Mahkemesi'nce "bu kararlar benim denetimim dışındadır" deniliyor; çünkü Anayasanın bu konuda açık hükmü var, Yine "eşdeğer bir hüküm durumunda da değildir" deniliyor, iki. Bunun altını çizerek söylüyorum; çünkü Sayın Sav, burada İçtüzük değişikliği olduğunu söyledi. Anayasa Mahkemesi, 1990 ve 1991'de iki kez, 107, 108 sayılı kararlarla alakalı vermiş olduğu mahkeme kararlarında net olarak bunu vurguluyor. Zaten, aksini söylemek de bir hayli zor. Anayasa Mahkemesi, düşünün bir kere, eldeki istihbarat bilgilerine göre hükümetin vermiş olduğu bir kararı özellikle güvenlik noktası ve tehlikenin boyutu yönleriyle inceleyecek ve böyle bir savunmanın gerekli olmadığına hüküm verecek ya da meşru olmadığına karar verecek;

zannediyorum, bu, yerindelik denetimi dediğimiz oportünite denetimine girer ki, bir mahkemenin işi buraya kadar götürmemesi lazım. Nitekim Anayasa Mahkememiz de bu konuda çok tutarlı davranmıştır.

Benim bunun dışında söyleyecek fazla bir şeyim yok. Özellikle şunu söylüyorum: Bence bu konuda tartışılacak husus, bunun meşru olup olmamasından öte, hakikaten, böyle bir hareket Türkiye'nin lehine midir aleyhine midir, ülkenin içerisinde bulunduğu şartlarda böyle bir girişim doğru mudur eğri midir, savaş olursa ne olur olmazsa ne olur; bu Yüce Meclis'in, bence, bunları konuşması lazım ve karar verirken de bunları düşünmesi lazım.”

EK-5¹⁷⁷

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

7/1819

Sayı : B.05.1.EGM.0.12.05.05/5764 - 1614 / 51970

13 Mart 2008
17/03/2008

Konu : Yazılı Soru Önergesi

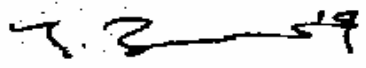
TBMM BAŞKANLIĞINA

İlgi : 14/02/2008 tarihli ve B.02.0.KKG.0.12/106-38-10/767 sayılı yazı.

Denizli Milletvekili Sayın Hasan ERÇELEBİ'nin TBMM Başkanlığına sunduğu ve Sayın Başbakanımıza tevcih ettiği, Sayın Başbakanımızın da kendileri adına tarafımdan yazılı olarak cevaplandırılmasını tensip ettikleri 7/1819 esas numaralı soru önergesinin cevabı aşağıya çıkartılmıştır.

PKK/KONGRA-GEL terör örgütü tarafından 1984'te 45, 1985'te 127, 1986'da 129, 1987'de 232, 1988'de 243, 1989'da 678, 1990'da 585, 1991'de 1019, 1992'de 1741, 1993'te 3870, 1994'te 3450, 1995'te 2144, 1996'da 1930, 1997'de 1408, 1998'de 1007, 1999'da 1623, 2000'de 193, 2001'de 130, 2002'de 81, 2003'te 384, 2004'te 488, 2005'te 815, 2006'da 755, 2007'de 908 olmak üzere toplam 23.985 eylem gerçekleştirildiği, bu eylemler sonucu 4.429 askerin, 288 polisin, 1.323 geçici köy korucusunun, 117 öğretmenin ve 27 imamın şehit düştüğü, 4.413 vatandaşımızın da hayatını kaybettiği anlaşılmıştır.

Bilgilerinize arz ederim.

Beşir ATALAY
İçişleri Bakanı

DAĞITIM:

Gereği:
TBMM BaşkanlığınaBilgi:
Başbakanlığa

EK-6¹⁷⁸

**ABD Başkanı Barak Obama'nın TBMM'deki 6 Nisan 2009 Tarihli
Konuşması**

“Sayın Başkan, Sayın Başkan vekili Hanımefendi, Sayın Üyeler,

Bu mecliste konuşmaktan onur duyuyorum. Ülkelerimiz arasındaki ittifakı ve halklarımız arasındaki dostluğu tazelemek istiyorum.

Bu, ABD Başkanı olarak ilk deniz aşırı seyahatim. G-20 zirvesi için Londra'daydım, NATO zirvesi için Strazburg'ta ve AB zirvesi nedeniyle Prag'da bulundum.

Seyahatime, dünyaya bir mesaj vermek için mi Ankara ve İstanbul ile devam etmek istediğim soruldu bana.

Cevabım basit:

- Evet...

Türkiye, nazik, hassas, önemli bir ülke. Türkiye, Avrupa'nın önemli bir parçası. Türkiye ve ABD, günümüzün sorunlarına, tehditlerine, tehlikelerine karşı yan yana olmalı, birlikte çalışmalı.

Bu sabah, Cumhuriyetinizin olağanüstü kurucusunun kabrini ziyaretin büyük ayrıcalığını yaşadım. Tarihin akışını şekillendiren bir insan için oluşturulan bu muhteşem anıt beni derinden etkiledi.

Ancak Atatürk'ün hayatını simgeleyen en büyük anıtın taş ve mermerle

¹⁷⁸ Barak OBAMA, Barak Obama'nın TBMM'deki Konuşması, Ankara, 06.04.2009, Çeviri: Ali Tartanoğlu, Beyaz Saray Basın Bürosu, Ankara, 06.04.2009. (http://turkish.turkey.usembassy.gov/konusma_120709.html, Erişim Tarihi: 05.01.2010.)

canlandırılabilir basit bir şey olmadığı da çok açık. Onun en büyük mirası, bu meclisin bugünlere taşıdığı Türkiye'nin güçlü, enerjik, laik demokrasisi...

Bu istikbal kolay sağlanmadı. Garantisi yoktu. Birinci Dünya Savaşı sonunda, Türkiye, topraklarında hak iddia etmeye veya eski bir imparatorluğu yeniden güçlendirmeye çalışan yabancı güçlere direnemeyebilirdi.

Ama Türkiye farklı bir yol seçti. Kendinizi yabancıların kontrolünden kurtardınız, Birleşik Devletler'in ve bütün dünyanın saygı duyduğu bir cumhuriyet kurdunuz.

Bu öykünün çok basit bir gerçeği var: Türkiye'nin demokrasisi, bizzat sizin başarınız, kazanımınız. Bu size bir dış güç tarafından zorla kabul ettirilmediği gibi, mücadelesiz ve özverisiz de oluşmadı. Türkiye, gücünü, hem geçmişteki başarılarından hem de halkınıza yeni ilerlemeler sağlayan her yeni kuşağın çabalarından aldı.

Şimdi... Benim ülkemin demokrasisinin de kendine özgü bir öyküsü var. Amerika'da devrimi gerçekleştiren ve ilk Başkanımız olarak bizi yöneten general, birçoğunuzun da bildiği gibi George Washington'dur. Tıpkı sizin gibi, biz de kurucu babamız için muazzam bir anıt yaptık. Onun adını taşıyan başkent'in göbeğinde kule gibi yüksek bir dikilitaş şeklinde... Washington anıtını her sabah Beyaz Saray'ın penceresinden görebiliyorum...

Anıtın yapımı onlarca yıl sürdü. Sık sık durakladı. Ama zaman içinde, gittikçe daha çok insan bugün hala ayakta olan etkileyici anıtın inşaatına katılmaya, katkıda bulunmaya başladı.

Bize yardıma gelenler arasında, Washington'a ve kurulmasına katkıda bulunduğu ülkeye kendilerine özgü takdir ve armağanlarını sunan, dünyanın her yanından dostlar vardı.

Bu armağanlardan biri de İstanbul'dan geldi. Osmanlı Sultanı Abdülmecit, Washington anıtının oluşumuna yardımcı olan bir mermer levha göndermişti. Levhanın üzerinde sade birkaç sözcük kazılıydı:

“İki ülke arasında dostluğu güçlendirmesi adına...”

Bu sözlerin mermer üzerine nakşedilmesinin üzerinden 150 yıl geçti. Halklarımız pek çok değişim yaşadı. Ama dostluğumuz güçlü, ittifakımız devam ediyor.

Başkan Truman'ın Türkiye'nin özgürlük ve egemenliğini koruma sözü verdiği, Türkiye'nin de NATO ittifakına katıldığı İkinci Dünya Savaşı yıllarında gelişen bir dostluk bu. Türk birlikleri Kore'den Kosova'ya, Kabil'e kadar bizim yanımızda görev yaptı. Büyük Soğuk Savaş sınavını birlikte verdik. Ülkelerimiz arasındaki ticaret sürekli arttı. Aynı şekilde bilim ve araştırma alanında işbirliği de...

Halklarımız arasındaki bağlar derinleşirken, artık gittikçe daha fazla Türk asıllı Amerikalı ülkemizde yaşıyor, çalışıyor ve başarılı oluyor. Bir basketbol sever olarak Hido Türkoğlu ve Mehmet Okur'un çok güzel basketbol maçları çıkardığını da fark ettim.

Birleşik Devletler ve Türkiye her zaman her konuda mutabık olmadılar; bu, hiçbir ikili ilişkide beklenmeyen bir durum. Ama son 60 yılın birçok sorununa birlikte katlandık. Hem Amerika hem Türkiye, ittifakımızın gücü ve dostluğumuzun sağlamlığı sayesinde şimdi daha güçlü, dünya da daha güvenli.

Günümüzde ise demokrasilerimiz beklenmedik bir sorunlar, tehditler paketiyle karşı karşıya. Sınır tanımayan bir ekonomik kriz, masum erkeklerin, kadınların ve çocukların ölümüne yol açan bir aşırılık; enerji kaynaklarımızla ilgili sıkıntılar ve değişen bir iklim; dünyanın en öldürücü silahlarının

çoğalmas; trajik çatışmanın devam etmesi...

Bunlar genç ülkelerimizin büyük sınavları... Önümüzdeki yıllarda yapacağımız tercih, geleceği korkunun mu yoksa özgürlüğün mü, yoksulluğun mu yoksa refahın mı, çatışmanın mı yoksa adaletin, güvenliğin ve kalıcı barışın mı şekillendireceğini belirleyecek.

Şurası çok kesin: Hiçbir ülke bu tehditlere, bu sorunlara tek başına karşı koyamaz; bunların üstesinden gelinmesinde bütün ülkelere görev düşüyor. Birbirimizi niye dinlememiz ve ortak bir zemin aramamız gerektiğinin cevabı, açıklaması bu. Bu nedenle karşılıklı çıkarlara dayanmamız ve farklılıklarımız üzerinde yükselmemiz gerekiyor. Birlikte hareket edersek daha güçlüyüz. Avrupa'ya yaptığım bu ziyaret boyunca yanımda taşıdığım mesaj bu. Cumhurbaşkanı ve Başbakanınızla görüşme ayrıcalığını bulduğumda verdiğim mesaj bu. Amerika Birleşik Devletleri'nin ilerlemeye devam ederken kullanacağı yaklaşım bu.

Amerika ve Türkiye zaten G-20 içinde görülmemiş bir iktisadi krize verilecek görülmemiş karşılık üzerinde birlikte çalışıyor. Geçtiğimiz hafta, dünyanın en büyük ekonomilerinin büyümeyi teşvik etmek, kredi akışını düzenlemek; korumacılığın baskılarını durdurmak, gelişmekte olan ülkelere ve bu yuvarlanışın en sert vurduğu insanlara yardım eli uzatmak, dünyanın bir daha bu tür krizlerle asla karşılaşmaması için düzenleyici sistemlerimizde etkin reformlar yapmak üzere güçlü ve eşgüdümlü tedbirler almasını sağlamak için bir araya geldik.

Yolumuza devam ederken, Amerika ve Türkiye, uluslarımızın refahına hizmet edecek pek çok fırsat yaratabilir. Cumhurbaşkanı ve ben bu sabah ticaret ve iş ilişkilerinin geliştirilmesi üzerinde durduk. Enerji, istihdam yaratma konularında muazzam fırsatlar var. Sadece başka enerjilere, başka ülkelerin enerji kaynaklarına bağımlı kalmamak için değil, aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadele etmek için yeni enerji kaynakları yaratabilir, olanları

çoğaltabiliriz. Türkiye’de yenilenebilir enerji yatırımları ve var olanların verimliliğini artırmak için ortak bir Temiz Teknoloji Fonu kurmalıyız. Birleşik Devletler, Türkiye ve Avrupa’da piyasaların güçlenmesi için, petrol ve doğal gaz alanında sahip olduğunuz son derece önemli Doğu- Batı koridoru rolünü desteklemeye devam edecektir.

Bu iktisadi işbirliği, Avrupa’nın ve Birleşik Devletler’in NATO müttefiki olarak Türkiye’yle paylaştığı ortak güvenliği, demokrasi adıyla paylaştığımız ortak değerleri destekleyecektir. Dolayısıyla, 21’inci yüzyılın sorunlarıyla mücadelede, tam anlamıyla birleşmiş, barışçı ve özgür bir Avrupa gücü için çalışmalıyız.

Bu noktada izin verirseniz açık konuşayım: Birleşik Devletler, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyesi olma girişimini sonuna kadar desteklemektedir. AB üyeleri olarak değil Türkiye ve Avrupa’nın yakın dostları olarak konuşuyoruz. Türkiye, Atlantik- ötesi ve Avrupa kuruluşlarında her zaman kararlı bir müttefik ve sorumluluk sahibi bir ortak olmuştur. Türkiye Avrupa’ya Boğaz üzerindeki köprülerin ötesinde bağlıdır. Yüzylerce yıldır paylaşılan bir tarih, kültür ve ticaret sizi bir araya getiriyor. Avrupa, etnisite, gelenek ve inanç farklılıklarından dolayı eksilmiyor, küçülüyor, tersine kazançlı çıkıyor. Türkiye’nin üyeliği Avrupa’nın temeline bir kere daha güç katacak ve onu genişletecektir.

Kuşkusuz bugün Türkiye’nin kendi sorumlulukları var. Üyeliğe doğru önemli ilerlemeler sağladınız. Ama biliyorum ki Türkiye, sadece Avrupa Birliği üyeliği gerektirdiği için değil, aynı zamanda Türkiye için de gerekli ve doğru olduğu için, zorlu siyasi reformlar gerçekleştirdi.

Son birkaç yıl içinde devlet güvenlik mahkemelerini kaldırdınız, savunma hakkını genişlettiniz. Ceza yasasını değiştirip basın ve toplantı özgürlüklerini düzenleyen yasaları güçlendirdiniz. Kürtçe öğretimi ve Kürtçe yayın konusundaki yasakları kaldırdınız. Bütün dünya, Kürtçe yayın yapan

yeni devlet kanalıyla verilen önemli mesajı saygıyla not etti.

Bütün bu gelişmeler, yeni yasalar çıkarılması gereğini ve sürdürülmesi gereken bir momentum gereğini doğurdu. Çünkü demokrasi durağan olamaz; sürekli ilerlemek zorundadırlar. Din ve ifade özgürlüğü, ancak devleti güçlendiren güçlü ve dinamik bir sivil toplum yarattı. Hukuk devletine sürekli bağlılık, herkese karşı adil olmaktan kaynaklanacak güvenliği sağlamanın da tek yolu... Güçlü azınlık hakları, bütün yurttaşlardan gelecek katkıların tamamından toplumun bütününün yararlanmasını sağlar.

Bunları, kısa bir süre öncesine kadar, benim gibi insanların bırakınız ABD Başkanı olmayı, oy kullanmasını bile güçleştiren bir ülkenin başkanı olarak söylüyorum. Ama ülkelerimizi zenginleştirenin de işte bu değişim kapasitesi olduğu çok açık. Demokrasimizin temelini güçlendirsek karşılaştığımız her sorun daha kolay çözülür. Bu işleyiş hiçbir zaman durmaz. Birleşik Devletler'de, Guantanamo Körfezi'ndeki hapisanenin kapatılması talimatını vermemizin nedeni budur. İşkenceyi, istisnasız ve kaçamaksız yasaklamamızın nedeni budur. Hepimiz değişmek zorundayız. Ne yapalım ki değişim bazen zordur.

Bütün demokrasilerin ileriye doğru giderken karşılaştıkları bir başka sorun, geçmişle nasıl başa çıkılacağı... Birleşik Devletler hala kendi tarihimizdeki bazı karanlık dönemlerle uğraşiyor. Sözünü ettiğim Washington anıtının karşısında da, Washington, devrimimizi gerçekleştirdikten sonra bile köleleştirilenleri özgürleştiren Abraham Lincoln'un anıtı var. Bizim ülkemiz, Amerikan yerlilerine geçmişte yapılanlar gibi, hala köleliğin ve ayrımcılığın kalıntılarıyla mücadele ediyor.

İnsanın çabası, mücadelesi, yine kendi doğası gereği hiç bitmez. Tarih genellikle trajiktir ama çözümsüzdür, çok büyük bir ağırlığı olabilir. Her ülke kendi geçmişi üzerinde çalışmalıdır. Geçmişle hesaplaşma, daha iyi bir gelecek kurmakta bize yardımcı olur. Bu Mecliste 1915'in korkunç olayları

konusunda sert görüşler olduğunu biliyorum. Benim görüşlerim üzerine de çok değişik yorumlar yapılabilir; ama asıl önemli olan, Türk ve Ermeni halklarının geçmişi nasıl değerlendirdikleridir. Türk ve Ermeni halkları için ilerlemenin en iyi yolu, geçmişi dürüst, açık ve yapıcı bir şekilde ele alan bir süreçtir.

Türk ve Ermeni yönetimlerinin attığı tarihi ve umut verici adımları zaten gördük. Bu temasla yeni bir dönem vaat ediyor. Sınırların açık olması Türk ve Ermeni halklarını yeniden barış ve refah içinde bir arada yaşamaya döndürecek, bu da her iki ülkenin yararına olacaktır. Birleşik Devletler'in Türkiye ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin tamamen normalleşmesini sonuna kadar desteklediğini bilmenizi istiyorum. Bu, uğrunda çalışmaya değer bir konudur.

Bu durum, Türk yöneticilere bölgede bütün Güney Kafkasya ülkeleriyle normal ve barışçı ilişkiler kurmak durumunda olan tek ülke olmaya hazır olmanızı söylüyor. Bu barışı sağlamak için, gereğinden fazla uzayan Karabağ sorununun çözümüne yardımcı olmakta yapıcı bir rol oynayabilirsiniz.

Barışın oluşturulması, Doğu Akdeniz'de devam eden anlaşmazlıkları da içerir. Bu noktada umutlu olmak için bir neden de vardır. Kıbrıs'taki iki liderin, Birleşmiş Milletler İyi Niyet Misyonu çerçevesinde müzakerelere devam etmeleri onlar için bir fırsattır. Birleşik Devletler, tarafların, Kıbrıs'ı iki bölge ve iki toplumlu bir federasyon halinde birleştiren adil ve kalıcı bir çözüm üzerinde çalışırken ihtiyaç duyacağı her türlü yardıma hazırdır.

Bu çabalar, Türkiye'nin çevresindeki kritik bölgenin bir bölümüyle ilgilidir. Ama önümüzdeki, sorun üstüne sorun diyebileceğimiz sorunlara baktığımızda, ortak hedeflerimiz var.

Orta Doğu'da ortak hedefimiz, İsrail ile komşuları arasında kalıcı bir barıştır. Açık konuşmak gerekirse, Birleşik Devletler, İsrail ve Filistin şeklinde

iki devletin barış ve güvenlik içinde yan yana yaşaması hedefini sonuna kadar destekler. Bu, Filistinliler, İsraililer ve bütün dünyada iyi niyet sahibi herkesin desteklediği bir hedeftir. Bu, tarafların Annapolis'te benimsedikleri yol haritasında belirlenen hedeftir. Bu, Birleşik Devletler Başkanı olarak benim de faal olarak destekleyeceğim hedeftir.

Önümüzdeki yolun zorlu olduğunu biliyoruz. Gerek İsraililer gerekse Filistinliler, güven oluşturmak için gerekli adımları atmalıdır. Türkiye, güvenlik arayışında İsrail'in dostu ve ortağı olmuştur. Tıpkı Birleşik Devletler gibi siz de Filistinliler için umutlu bir gelecek ve devlet istiyorsunuz. Öyleyse bugün, kötümserlik ve güvensizliğe düşmemek için birlikte çalışmalıyız. Sizin Suriye ile İsrail arasındaki müzakereleri destekleyerek yaptığınız gibi, ilerlemeye yönelik her adımı desteklemeliyiz. Mahrumiyet içindeki Filistinlilere el uzatırken, bir yandan da kendi kurumlarını güçlendirmelerine yardımcı olmalıyız. Teröre başvurulmasını reddetmeli, İsrail'in güvenlik endişelerinin meşru olduğunu kabul etmeliyiz.

İran'ın nükleer silah hevesinden vazgeçmesi de bölgede barışı geliştirecek bir başka unsur. Dün Prag'da da belirttiğim gibi, nükleer silahların yaygınlaşması hiç kimseye yarar getirmez; Türkiye'ye hiç getirmez. Zor bir bölgede yaşıyorsunuz; bir nükleer silah yarışı, bu ülkenin güvenliğine hiç katkı sağlamaz. Dünyanın bu kısmı, şiddetle zaten yeterince ünlenmiştir. Nefretle yeterince ünlenmiştir. Şu ana kadar bildiklerinden çok daha güçlü yıkım araçları için yaşanacak bir yarışa ihtiyacı yoktur.

İran İslam Cumhuriyeti halkına ve yöneticilerine, Birleşik Devletler'in karşılıklı çıkar ve karşılıklı saygıya dayalı ilişki istediğini açıkça ifade ettim. İran'ın milletler camiasında hak ettiği rolü oynamasını istiyoruz. İran büyük bir medeniyet, refah ve güvenlik sağlayacak ekonomik ve siyasi entegrasyona katılmalarını istiyoruz. Ama İran yönetimi, kendi halkının geleceği için bir silah mı geliştireceğine yoksa daha iyi bir gelecek mi kuracağına karar vermelidir.

Gerek Türkiye gerek Birleşik Devletler, teröristler için emniyetli bir cennet işlevi görmeyen güvenli ve birleşmiş bir Irak'ı destekliyor. Savaşın devam edip etmemesi konusunda farklı görüşler olduğunu biliyorum. Hatta kendi ülkemde bile farklı görüşler var. Ama artık bugün bu savaşa sorumlu bir şekilde son vermek üzere bir araya gelmeliyiz. Çünkü Irak'ın geleceğini bölgenin bütününün geleceğinden ayırmak mümkün değil. Daha önce de ifade ettiğim, birçoğunuzun da bildiği üzere, Birleşik Devletler, önümüzdeki Ağustos sonundan itibaren muharip tugaylarımızı çekeceğiz. Öte yandan da Irak hükümetiyle güvenlik sorumluluğunu almalarını sağlayacak şekilde çalışmaya devam edeceğiz. Irak, Türkiye ve Irak'ın bütün komşularıyla, farklılıkları uzlaştıran ve ortak güvenliğimizi geliştiren yeni bir diyalog oluşturmak üzere birlikte çalışacağız.

Ama yanlış yapmayalım... Irak, Türkiye ve Birleşik Devletler terör tehdidi ile karşı karşıya. Buna, Iraklıları parçalamak ve ülkelerini yıkmak isteyen El Kaide terörü de dahil. Buna PKK da dahil. Hiçbir ülkeye yönelik terör hoş görülemez. Başkan ve bir NATO müttefiki olarak, PKK veya başka herhangi bir terörist faaliyete karşı desteğimizi arkanızda bulacağınıza söz veriyorum. Bu çabalar, Türkiye, Irak Hükümeti ve Iraklı Kürt liderler arasında işbirliği bağları oluşturma çabalarının devamıyla ve sizin Türkiye'deki Kürt nüfus için eğitim, fırsat ve demokrasiyi geliştirme yönündeki kesintisiz çabalarınızla güçlenecektir.

Son olarak, Pakistan ve Afganistan'ın da El Kaide için güvenilir bir cennet olmasını reddetmek de ortak hedeflerimizden biri. Dünya, bu bölgenin kötüye gitmesine, El Kaide teröristlerinin başka yeni saldırılar gerçekleştirmesine izin veremez. Kendi güvenliklerini sürdürebilmeleri ve eski düşmanlıkları unutmaları için Afganları eğitime çabalarımızı yoğunlaştırmamızın nedeni budur. El Kaide'yi sarsmak, parçalamak ve yenmek için çabalarımızı yoğunlaştırmak istememizin nedeni budur. Afganistan ve Pakistan halklarına desteğimizi artırmamızın nedeni budur. Böylelikle sadece güvenliği korumuş olmuyor, aynı zamanda daha iyi bir

yaşam ve fırsat yaratma vaadini de sunmuş oluyoruz.

Türkiye hakiki bir dost, birlikleriniz, Uluslararası Güvenlik Destek Gücü ISAF'a ilk katılanlar arasında. Bu yönde çok fedakârlıklara katlandınız. Artık hedeflerimize birlikte ulaşmamızın zamanıdır. Afgan güvenlik güçlerinin eğitimi ve desteklenmesi, bölgeye çeşitli fırsatlar sunma konusunda bize sağladığınız yardıma takdirlerimi sunuyorum. Daha önce birçok kez yaptığımız gibi bu tehlide de birlikte karşı durabiliriz.

Son birkaç yılda çeşitli güçlükler yaşandığını biliyorum. Birleşik Devletler'le Türkiye'yi birbirine bağlayan güvenin zorlandığını, sarsıldığını biliyorum. Bu zorlanmanın, sarsılmanın İslam inancının yaşandığı pek çok yerde paylaşıldığını da biliyorum. Becerebildiğim kadar açıkça şunu söylemek isterim ki: Birleşik Devletler, İslam'la bir savaş halinde değildir ve asla olmayacaktır.

Aslında İslam dünyasıyla ilişkimiz sadece bütün inançlara mensup insanların reddettiği şiddet ideolojilerini püskürtmek açısından değil, ama aynı zamanda bütün Müslümanlar için sunduğu fırsatları güçlendirmek açısından da hayati önem taşıyor.

Amerika'nın Müslüman camiayla, İslam dünyasıyla ilişkisinin sadece terörizme karşı çıkmaya dayanmayacağını, dayanmasının mümkün olmadığını da aynı açıklıkla belirtmek isterim. Biz karşılıklı çıkara ve saygıya dayalı daha geniş ilişkiler istiyoruz. Dikkatle dinleyeceğiz, yanlış anlamaları aşacağız ve ortak bir zemin arayacağız. Anlaşamadığımız zaman bile saygılı olacağız. Kendi ülkem de dahil dünyanın şekillenmesinde asırlar boyunca çok şey yapmış İslam inancına olan derin takdirimizi ifade edeceğiz. Birleşik Devletler Müslüman Amerikalılarla zenginleşmiştir. Başka pek çok Amerikalının ailesinde Müslümanlar vardır veya büyük kısmı çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede yaşamıştır. Biliyorum...Çünkü ben onlardan biriyim.

Hepsinden önemlisi, daha iyi bir geleceğe olan bağlılığımızı eylemlerimizle de sergileyeceğiz. Daha fazla çocuğun, başarılı olmak için muhtaç olduğu eğitimi almasına yardımcı olmayı istiyorum. İnsanların sağlık tehlikelerine açık olduğu yerlerde sağlık korumanın geliştirilmesini istiyoruz. Bütün insanlara refah getirebilecek ticaret ve yatırımları artırmak istiyoruz. Önümüzdeki aylarda, bu amaçlar doğrultusunda özel programlar açıklayacağım. Ortak umutlarımızı, ortak düşlerimizi gerçekleştirmek için bütün İslam dünyasındaki insanlarla ortaklık, işbirliği konusunda ne yapabileceğimiz üzerinde yoğunlaşacağız. Ki insanlar, bugün geriye dönüp baktıklarında bütün insanlara dostluk eli uzattığımız bir Amerika'dan söz edebilsinler.

Eski bir Türk atasözü var: “Yangına körükle gidilmez.” Amerika bunu biliyor. Türkiye bunu biliyor. Zor gücüyle karşılaşması gereken bazı insanlar var; onlar uzlaşmayacaklar. Ama zor kullanımı tek başına bizi sorunlarımızı çözemez. Aşırılığın alternatifi zor kullanımı değildir. Gelecek, yıkanların değil yapanların, yaratanların geleceği olmalıdır. Bu gelecek, uğruna çalışmamız, hem de birlikte çalışmamız gereken gelecektir.

Türkiye'nin geleceğini tartışmaktan hoşlananlar olduğunu biliyorum. Ülkenizi kıtaların kesişme noktası ve tarihin akışlarının yaşandığı yer olarak görüyorlar. Buranın, medeniyetlerin buluştuğu ve farklı insanların bir araya geldiği bir yer olduğunu biliyorlar. Hangi yöne çekileceğinizi merak ediyorlar.

Ama inanıyorum ki anlamadıkları nokta şu: Türkiye'nin büyüklüğü, işlerin, ilişkilerin, olayların, her şeyin merkezinde olabilme yeteneğinden kaynaklanıyor. Burası, Doğu ve Batı'nın ayrıldığı, bölündüğü yer değil; tam tersine birleştiği yer. Türkiye'nin büyüklüğü kültürünüzün güzelliğinden kaynaklanıyor; tarihinizin zenginliğinden kaynaklanıyor; demokrasinizin gücünden kaynaklanıyor; gelecek umutlarınızdan kaynaklanıyor.

Burada sizlerle olmaktan, birlikte ulaşmamız gereken geleceğe bakmaktan ve Amerika'nın güçlü ve kalıcı dostluğumuza olan bağlılığımızı teyit etmekten onur duydum. Çok teşekkür ederim. Teşekkür ederim. Teşekkür ederim.”

